

The Project Gutenberg eBook of Kölliskö, by

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kölliskö

Adapter: Juhana Kokko

Release date: August 15, 2011 [EBook #37094]

Most recently updated: February 14, 2012

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KÖLLISKÖ ***

Produced by Tapio Riikonen

KÖLLISKÖ

Kirj.

Kyösti [Juhana Kokko]

Porvoossa,
Werner Söderström, kustantaja.
Oulun Uudessa Kirjapainossa, 1887.

Ne tämän kirjasen osat, jotka koskevat "villiläisyyteen" kuuluvien henkilöiden opetuksia, saavat todistuksensa seuraavista lähteistä: "Kristillinen Kuukauslehti" v. 1883-1886, muutamat piispan käräjillä pidetyt pöytäkirjat, luotettavain henkilöiden kuin myös kirjoittajan korvakuulo ja silmänäkö.

Kirjantekijä.

Minä olin nuorin isäni viidestä pojasta. Meitä oli siis viisi — ei — "meitä oli neljä poikaa ja Mikko riepu viidentenä", kuten oli tapamme sanoa, Niin — semmoinen oli tosiaanki tapa muilla, paitse Mikolla. Häntäpä ei sitä olisi saatu sanomaan, ei vaikka hänelle olisi kiehautettu pikkusen juuston heraaki, joka muutoin oli hänen himoruokaansa.

Mikko parka, hän ei ollut oikein terve, ruumiinsa ei ollut niin voimakas ja nuortea, kuin muiden, eipä

tainneet henkiset lahjansakaan olla juuri niin nokkelat, kuin veljiensä.

Olipahan miten olikaan, Mikko se kumminkin oli meidän veljeksistä se, jota toiset irvihampaat aina pilkkasivat, jonka päälle oli, niinkuin sanotaan, "kaikilla aita matalin", eli niinkuin hän itse sanoi: "vaikka Venäjällä ruuna ammuttaisiin, niin se on minun syyni".

Kivuloinen hän oli tuo Mikko parka, en tiedä kuinka kivuloinen; usein hän kumminkin aamusin, muiden työhön lähdettyä, jäi maata ja sanoi äidille: "Kiehauttakaapas minulle pikkuisen juuston heraa, ehkäpä minä tästä virkistyisin".

Mikkoko se oli joka niin sanoi? — Niin — Mikkopa tosiaankin poikasena, vaan suuremmaksi tultuamme luulen, että se semmoisissa tiloissa kaikui meidän kaikkien suusta yhtä aikaa, johon Mikko vaan loukkautuneena lisäsi: "Voi kun te olette viisaita".

Voimakasta lääkettä se kumminki oli tuo juuston hera, koska Mikko jo ennen puoltapäivää tavallisesti oli terveempi ja iloisempi kuin muulloin, semminki, jos äiti oli sattunut hyvälle tuulelle ja juoksuttanut siihen vähän runsaammin kokkareitaki.

"Ohoo! vielähän Mikkoki elää! — Ethän vielä kuollutkaan! sairasta parkaa!" pilkkailivat toiset veitikat Mikon työpaikkaan tultua.

"Voi kun te olette viisaita!" vastasi tähän Mikko omituisella äänenpainollansa, otti työaseen ja ryhtyi työhön, vaikka tosin, — siitä kumminki olivat kaikki yksimieliset, paitsi Mikko — se oli sama josko hän oli matkassa tahi ei.

Olkoonpa vaan niin, ettei Mikon työ suurin elättänyt, mutta työtä sitä kumminki tehtiin ja tehtiin raittiisti. Meillähän olivat aina kylän rotevimmat rengit ja sitte niittyjätkät, nehän piti olla parasta maata, sillä Kölliskön tapa oli sanoa: "Tupakka se panna pitää, vaan lähtö pitää olla raitis".

Aikomatta sitä lähdeittiinki heinäaikana aina kello neljä. Niin, heinäaika, se se oli kovin, mutta se oli iloisinkin aika.

Silloinhan oli meillä aina Kaurismaan Aappo jätkänä. Hän se kyllä sai sekä työn että pilkan sujumaan.

"Soo, nuori isäntä! Pois edestä eli kintut poikki!" huusi hän Kölliskölle, joka aina edellä niitti ja jota hän oli saanut kunnian seurata.

"Soo rengit! soo jätkät! soo talon miehet! Heilukaapa pois, tahi taidatte jäädä kovin pitkän pöydän päähän", huusi hän perästä tulijoille.

"Noo, antakaapa raudan käydä!" huusivat rengit.

"Painakaapa kapulan päälle, niinhän se näyttää kun tästä olisi pahahampainen lehmä jyrsinyt," muistuttivat jätkät.

"Ja Mikko riepuki siellä hanskaa. Katsokaahan! Hän lyö kuin poika ja heinät ne 'pokkaavat', nousevat katsomaan ja kyselevät: kuka tästä on kulkenut".

"Voi kun te olette viisaita", kuului vastaus.

"No Aappo!" huusi Kölliskö, "johan se rauta takaltaa. Eiköhän sitä pitäisi terottaa".

Näin sanoen asetti hän kunnian sakaran maahan, tarttui toisella kädellä vikatteen terään ja toisella kivitikkiin. Muut tekivät samoin ja tik tik tik tik panivat terät.

"Sujuttakaapa selkää pojat", huusi Kölliskö, "kun päästään päähän, niin syödään".

"Soo nuori isäntä! Antakaahan suuta saappahalle; koetetaan seurata", vastasi Kaurismaan Aappo, ja niin sitä taasen niitettiin.

"Haravamiehet hoi!" karjasi taasen Aappo, jonka suu tuskin hetkeäkään pysyi ummessa, "eikö mielenne ruokaa teekään".

"Kyllä pian saavutetaan", vastasivat piijat ja vetivät entistään vinhemmin.

Pian oli kierros loppuun niitetty, pianpa heinätki luo'oksi singotettu ja niin lähtivät miehet vikate ja vaimot harava olalla maja-aitalle kymmenen aikuista syömään.

Kölliskö avasi kontin, lappoi leivät, lappoi kalarasiat aitan permannolle sillä aikaa kuin piijat laskivat piimää leileistä kaksikorvaisiin puutuoppeihin.

"Miten siellä niityllä syödään, kun ei ole pöytää eikä tuolia?" kyseli Aappo.

"Kas näin", vastasi Aaro, heittäytyi permannelle istumaan, otti hienoksi leivotun reikäleivän, alkoi sitä ympäriinsä jyrsiä ja muut tekivät samoin.

Aappo avasi kalarasian, tarjosi sitä jokaiselle kenellekään antamatta ja kyseli: "Syöpikö kukaan kalaa? — Ei kukaan syö kalaa, pannaan kalarasia kiinni".

"Elä sule sitä kalarasiaa", muistutti Mikko, "anna tänne se".

"Siinä on", sanoi Aappo ja antoi rasian Mikolle, joka alkoi veitsellä kaloja käännellä ja koetti valita parasta.

"Eläpä ota sitä isoo kalaa, huonopa olit niittomies", sanoi Aappo tavallisella pilkallisuudellaan.

"Voi kun te olette viisaita!" kuului vastaus.

Kun kaikki olivat saaneet leipänsä, kalansa ja asettuneet piimätuopin suhteen niin mukavaan asentoon, että voivat sitä suuretta vaivatta hyväkseen käyttää, syntyi hetkeksi semmoinen hiljaisuus, jota itse Aappokaan ei joutanut häiritsemään.

"Elä reikää syö, nuori isäntä", sanoi vihdoon Aappo Kölliskölle, joka jo oli ehtinyt leipänsä kanssa siihen määrään, ettei ollut kuin pikkunen kehä jälellä reiän ympärillä; samalla otti hän piimätuopin ja kuilasi sen tyhjäksi.

"Elä kaikkia ryyppää," muistutti hän Mikkoa, joka sen perästä kohta tarttui tuopin korvaan ryyppätäkseen.

"Voi kun te olette viisaita", jupisi Mikko itsekseen ja tarjosi tuopin Leenalle, joka tarttui leiliin ja kaasi siitä piimää tuoppiin.

"Jo näkyy!" huudahti Aappo Leenalle kun tuoppi oli täyttymäisillään ja Leena heitti kohta kaatamisen.

"Parempi ruoka syömättä kuin painamatta", arveli Simo syömästä päästyään ja heittäysi vatsalleen permannelle, johon oli vuoteeksi heiniä levitetty. Muut tekivät samoin sitä myöten, kun olivat saaneet itsensä ravituiksi. Sitte seurasi ainoastaan erilaisia hengähdyksiä, vieläpä kuorsauksiaki.

Silmätkäämme hiukan ympärillemme ystävien levähtäessä. Lännessä näemme aavan meren — Pohjanlahden — idässä sakean pajuvarvikon, pohjoisessa ja etelässä sakeaa niittyä niin kauas kuin silmä kantaa. Olemme siis keskisen Pohjanmaan heinävällä rannikolla.

Tahdotko nyt, lukiani, lähemmin tutustua veljeni sekä Kaurismaan Aapon kanssa. Saanko kunnian esittää ne sinulle.

Tapani, tuo pitkä, täysijäntereinen ja pyöreämuotoinen mies tuolla aitan nurkassa on vanhin veljeni. Huomaathan hänen kasvojensa piirteistä, että hän jo aikoja sitten on heittänyt viehkeän nuoruutensa. Hän onki kymmentä vuotta vanhempi ijässä seuraavaa veljeänsä ja on siis jo lähellä neljää kymmentä. Tapani, samoin kuin muutki veljekset, on naimaton; hän on oikein todellinen vanhapoika. Koskaan ei tiedetä hänen laiminlyöneen velvollisuuksiensa, eikä kahteenkymmeneen vuoteen — niin ainaki Leena, tuo meillä ikänsä palvelut vanhapiika on minulle vakuuttanut — ole meidän väkeä nähty tuntiakaan työssä ilman hänettä. Hänen voimiensa määrää, josta hän koskaan ei salli kenenkään edes mainitakaan, ei ole koskaan nähty, koska hän aina — niin ainaki Kaurismaan Aappo on minulle sanonut — on osannut viisaudella välttää niiden näyttämisen. Kerran, noin 15 vuotta sitte, oli kumminki Aappo, jota muutoin pidetään kylän väkevimpänä miehenä, saanut hänen sylipainiin, vaan kohta, kun hän laski kätensä Aapon selän taakse ristiin, oli hän painauttanut semmoisella voimalla, jotta Aappo luuli silmänräpäyksessä selkäluunsa poikki menevän, päästi aivan tahtomattaan semmoisen hätähuudon, jotta Tapanin oli asia hellittää, ja siihen jäi se taistelu, jota sittemmin ei ole uudistettu. — Kirjojensa ääressä viettää hän kaikki lomahetkensä säännöllisesti. Monta sanaa ei kuule hänen päivän pitkään lausuvan, mutta niissä on kylläksi todistamaan hänen luihin ja ytimiin asti pistävää pilkallisuuttansa. Hänen silmäyksensä, hänen kaikki kasvopiirteensä — todistavat päättäväisyyttä ja älyä. Mistään uudesta aatteesta ei hän ota puhuakseen ennenkuin hän on sen perin pohjin ja kaikin puolin harkinnut ja siten muodostanut käsitteensä, mistä ei hän koskaan ole luopunut, ellei järkipäisillä syillä ole sitä vääräksi näytetty. Päätöstään, enempi kuin lupaustaan, ei hän milloinkaan ole rikkonut. Pyhävaatteisinsa ei hän koskaan ole pukeutunut muulloin, kuin kirkkoon mennäksensä, ei ainakaan viiteentoista vuoteen. Hän ei käy koskaan kylässä; ei edes lähimmässä naapurissakaan, enempi kuin pidoissakaan. Aina hän vaan köllistelee kotona, josta hänelle täydellä syyllä olemme antaneet tuon

kauniin lisänimen — Kölliskö. Tämä nimi on vaan meidän veljesten kesken, jota vastaan kaikki muut poikkeamatta nimittävät häntä nuoreksi isännäksi, eikä syyttäkään. Isäni on tosin isäntä ja sinä hän aikoo pysyäki "niin kauvan kuin peukalo liikkuu", kuten sanansa kuuluvat; mutta Kölliskö on kumminki meidän talossa kaikkivaltias herra. Milloinkaan ei hän tosin tee mitään isän ja meidän neuvoa kysymättä, mutta neuvottelu käy poikkeamatta seuraavaan tapaan:

"Mihin huomenna lähdetään", kysyy Kölliskö iltasella perheen keräytyä isän ja äidin kamariin.

"En tiedä", vastaa isä.

"Olisi kaadettava se viimeinen heinikko takalolla", arvelee Aaro.

"Parasta olisi kumminki, jos ilma seisovaiselle näyttää, mennä huomenna lahden taakse", virkkoo Kölliskö, "takalon heinikon ehtisi jonaki sadepäivänä kaataa, kun ei käy etemmä meneminen".

"Sehän on viisainta", myöntää isä.

Kenelläkään ei tähän ole mitään muistuttamista, joten siis asia on päätetty.

Tapani on siis sekä luonteensa että tapojensa suhteen semmoinen, kuin vanhanpojan arvolle sopii. Mutta kerran on Köllisköki ollut nuori — niin ainaki Leena on minulle kertonut. — Silloin oli hän seudun iloisimpia ja nuorukaisseuroissa kaivatuimpia jäseniä.

"Hänen miehekäs ryhtinsä, hänen pilkallinen, mutta samalla leikillinen ja ystävällinen kohtelutapansa teki sen, että siltä tytöltä, jota nuori isäntä" — niin kertoi Leena — "pyysi purppuriin, ei suinkaan puuttunut iloisen naurun aihetta. Missä nuoriso oli ko'ossa, siellä oli aina nuori isäntäki siihen sunnuntaihin asti kuin..."

"Kuin mitä?" kysyin häneltä.

"Kuin ... vaan mitäpä siitä kertoisin, jos nuori isäntä sen saisi tietää, hän varmaan minun keppiselässä ajaisi kaikkoon ja se olisi minulle enemmän kuin kantaa voisin", sanoi Leena ääntään hiljentäen, jotta viimeiset sanat tuskin kuulla voin.

"Hän teidät ajaisi", sanoin kiihkeästi, "hän sen rohkeaisi tehdä, se on mahdotonta! Oi...!"

"Hän sen varmaan tekisi, jos sen tietää saisi", sanoi Leena järkähtämättömästi.

"Mutta, — mutta mistä hän sen saisi tietää?" kysyin.

"Sinä, Kyösti, olisit ehkä paikalla valmis häntä sillä närsäämään", sanoi Leena.

"Minäkö? Olisinko hullu? Mitä te oikeastaan tarkoitatte? Oi kertokaa se minulle!"

"Tarkoitin sitä, että kun sinä tietäisit jotain nuoresta isännästä, niin olisit valmis jo kentiesi ensi ruoka-aikana maksamaan hänelle saman vuolisilla, kun hän sinulle sattuisi mainitsemaan jotain Järvimaan Ellistä, tuosta kasvavasta, koulun käymättömästä tyttö hempukasta, jonka mustan tummien silmien säkenöimisen sanotaan sinulle olevan auringonpaistetta. Mutta miksikä sinä punastut?" sanoi hän viime sanat pilkallisesti.

"Enhän minä punastu", sanoin, ja lisäsin niin pilkallisesti kuin se minulle Ellin nimen kuultuani oli mahdollista: "Ahaa, kyllä käsitän! Sepä taitaaki olla vallan romantillista, joku onnettoman rakkauden historia varmaanki. Kertokaahan se minulle! Minä lupaan, etten siitä ikinä virka kenellekään. En Leena! Minä lupaan sen, minä kunniasanallani vakuutan, ettei Kölliskö saa sitä tietää".

"Lupaatko?" kysyi hän, "ja pidät lupauksesi?"

"Olenko koskaan teitä pettänyt?" kysyin.

"Et ole, Kyösti!" sanoi Leena, "ja luotan siis nyt ki sinuun; olethan nuoren isännän veli ja voinet siis pitää lupauksesi yhtä hyvin kuin hänki. — Niin — hän, nuori isäntä, oli aina muiden mukana siihen asti kuin Järvimaan Annaa, Ellin äitiä, ensikerran kuulutettiin, sittemmin tuli hän kohta harvapuheiseksi ja jörömäiseksi, mutta entistäänki pilkallisemmaksi, eikä ole sen kovemmin käynyt muualla kuin kirkossa".

"Oliko Kölliskö rakastunut Annaan, kumma ettei sitä kukaan ole minulle sanonut", ihmettelin hämmästyneenä, "luullaanhan yleisesti, ettei hän koskaan ole kenestäkään huolinut, vaikka häntä sanotaan hyvänsä käenneen".

"Niin luullaan", sanoi Leena, "ja niinpä minäki luulisin, jos en aivan sattumalta olisi tullut salaisuuden perille. Olimme näet päivää jälkeen Annan vihkimisen Järvimaan takalon uudismaalla muhoja

hajottamassa. Selvään olin huomannut sen levottomuuden, sen sisällisen taistelun, mikä nuorta isäntääsi viime viikoilla oli vaivannut; eikä ihmekään" — hän puhui tuskin kuultavasti — "olinhan lapsena maannut samassa kätkyessä hänen kanssaan; olinhan sittemmin haukannut samaa leipäkannikkata; olinhan ryyppännyt samasta särvinastiasta; olinhan paimentanut samaa karjaa; olinhan yhtä aikaa uudistanut kasteeni liiton ja vihdoin yhtä rintaa harjautunut kestämyään työn kovimmat vaivat. Minäki olin nuori ja sillä ijällä joutua jokapäiväiseen yhteyteen moisen nuorukaisen kanssa kuin Tapani, se olisi liikanainen koetus, jos kenelle kahdeksantoistavuotiselle neidolle. Tiesin kyllä, miten mahdottomat haaveeni olivat, ja aina 24 vuoden ikään en niitä uskaltanut itsellenikään tunnustaa. Mutta kuu Tapanin kuva aina selvemmin sydämeeni kuvausi, ja kun vihdoin huomasin, mille uralle hänen elämänsä kääntyi, päätin minäkin viettää loput päiviäni samoin ja saman katon alla, kuin hänki. — Mutta" — sanoi hän säikähtäen — "eihän minun sitä pitänyt kertoa. Muista, Kyösti, ettet virka näistä enempi.

"Niin — kun olimme Järvimaan takalolla, huomasin, miten vaikeasti kävi nuoren isännän työn teko.

"Vihdoin paiskasi hän lapionsa ja käveli vallan ajatuksiinsa vaipuneena järvelle päin. Hetken päästä menin samaan suuntaan. Kun lähestyin järveä, kuului hiljaista puhetta sen rannikolta. Istahdin lähellä olevan pensaan taa. Selvästi erotin Tapanin äänen ja tunsinpa pian kumppalinki. Se oli Järvimaan Anna. Minä säpsähdin, kun kuulin Annan epätoivoisen äänellä lausuvan: sinua ja yksin sinua. Minä siirryin hiukkasen ja näin pensaan suojasta, miten Anna aikoi heittäytyä Tapanin syliin. — Muista, että sinä olet toisen vaimo! sanoi Tapani kauhistuen ja torjui hänet ulomma.

"— Minua onnetonta! virkkoi Anna epätoivosta vapisevana. Mitä olen tehnyt? Miksi, oi rakas Tapani, miksi et ennen sanonut rakastavasi minua?! Miksi annoit heidän kiduttaa minut miehelle, jota inhon? Pitääkö minun ijäksi erota sinusta? Oi pitääkö, Tapani?

"— Ehdottomasti, lausui Tapani ja aikoi lähteä, en tietänyt sinua vastoin tahtoasi miehelään vaadittavan.

"Oi rakas Tapani! Älä heitä minua! huudahti Anna yrittäen tarttua Tapanin kätehen, vaan tämä kauhulla syöksi hänet luotansa.

"— Mitä on minun tehtävä? vaikeroy Anna. Emmekö voisi paeta kauvas, kauvas — Amerikkaan?

"— Luulen, että isänmaani tarvitsee minut ja sinulla ei ole muuta tehtävää, kuin salata ja kärsiä; salata rakkauttomuutesi mieheltäsi ja kärsiä onnettomuutesi, virkkoi Tapani ja läksi.

"Maailma pimeni silmissäni, sillä tiesinhän, että minunki arpani oli heitetty. Tuskin tajusin hiipiä Tapanin edellä pois; sen kumminki tein enemmän vaiston kuin järjen vaatimuksesta.

"Tapani tuli työpaikalle vasta noin puolen tunnin perästä — joka minusta tuntui viittäki tuntia pitemmältä — entistään levollisempänä; eikä hän tästä levollisuudestaan ole sittemmin luopunut".

Leenan kertomus teki minuun vaikutuksen, jota ikinä en ole tuntenut. Vaivuin hetkeksi unennäön kaltaiseen tilaan. Minä näin Annan semmoisena, kuin olin hänet eilenki nähnyt, minä näin hänet semmoisena, kuin olin hänen nähnyt mennä vuotena; hän kuvausi eteeni semmoisena kuin hänet olin aina aikaisimmasta lapsuudestani muistanut. Minä näin hänet kalpeana, näin hänet vapisevana seisovan vihillä ja näin vihdoin sen kuvan miten hän mustan tummat epätoivosta säkenöivät silmänsä loi Tapaniin ja aikoi heittäytyä hänen syliinsä järven rannalla; mutta oi! Se oliki — Ellin kuva. — — Minä kuulin Annan ystävällisen äänen kyselevän minulta samaa, mitä hän eilen, mitä hän menneellä viikolla, mitä hän jo toista kymmentä vuotta sitte oli minulta joka päivä kysellyt: "Miten Tapani voipi; eikö hän jo rupea naimaan?" ja johon hän viime vuosina oli aina säännöllisesti lisännyt: "Olisi soma häntä vielä kerran nähdä, eikö hän jo ole hyvin vanhannut?" Minä kuulin sen epätoivosta vapisevan äänen, jolla hän järven rannalla huudahti: "Sinua ja yksin sinua;" mutta oi! se oliki — Ellin ääni.

Silmänräpäyksessä olivat kaikki nuo erilaiset valhekuvat vaeltaneet sieluni lävitse ja kohta olin jälleen selkeällä päällä.

"Nyt ymmärrän", sanoin Leenalle, "miksi Kölliskö aina unissaan valittaa, miten vaikea on salata ja kärsiä; mutta onhan Anna keveästi kantanut kuormansa, koska ei kukaan ole koskaan edes aavistanutkaan hänen olevan onnettoman aviovaimon".

"Sinä et tunne naisen sydäntä", virkkoi Leena vakavasti, "näyttää melkein siltä kuin meidät olisiki luotu vaan salaamista ja kärsimistä varten, näyttää myöskin siltä, kuin Jumala olisi antanut jalolle vaimolle sydämen, joka voi helpommin kohtalonsa kantaa, Tapanin tavoin maailmasta luopumatta. Anna on myöski jalo nainen — muutoin ei Tapanin kaltainen mies olisi häneen niin lujaan kiintynyt — ja hänellä on siis myöski voimaa salata ja kärsiä".

Mutta — lukiani — piti minun esittää sinulle kaikki veljeni. Tapani jo nostaa päätään ja katsoo kelloaan. Kohta on siis ruokatunti mennyt. Simo, tuo lyhykäinen, paksu mies tuossa keskilaattialla on 29 vuoden vanha ja Aaro, tuo pitempi hoikkasempi mies Simon pään pohjussa, on 24 vuoden vanha. He ovat kumpiki meidän kylän "polkkasia" poikia, he ovat oikein niinkuin sanotaan "etukärryn väkeä". — Olenpa usein luullut näkeväni iloa ja tyytyväisyyttä hohtavan sen tytön kasvoista, jota Simo tahi Aaro on tanssirtissä kättään ojentaen lähestynyt, sanoen: "Tulepa tyttö tanssiin". — Samaa on Leenaki vakuuttanut huomanneensa.

Viimeisinä aikoina on näiden veljesten, Simon ja Aaron, välille pistäytynyt jotaki, en oikein tiedä mitä, joka on tehnyt heidän välinsä kylmemmäksi, kuin suotava olisi. En tiedä, olisiko Toisten Mari siihen syyppää. Kauvan on jo kuiskailtu Simon likentelevän Maria; mutta Leena sanoo huomanneensa, että Mari tähystelee Aaroa lempeämmin, kuin veljen valvatille kentiesi olisi soveliasta.

Mikko riepu, tuo kalpea, rihanen nuorukainen tuolla oven pielessä, hänen sinä tunnet jo liian hyvin. Hän on nyt 22 vuoden vanha ja minä olen täyttänyt juuri 19 vuotta.

"Holoo", huudahtaa Kölliskö ja hyppää seisoalleen, "eikö jo pohjaa". — Silmänräpäyksessä ovat kaikki seisapisteessä.

"Tupakka se panna pitää, vaan lähtö pitää olla raitis", arvelee Aappo, ottaa tuohisen tuosan ja pistää sieltä yhden nopan suuhunsa, useat miehistä tekevät samoin, toiset pistivät piippuun.

Kölliskö astui aitan ovelle, silmäsi merelle ja sanoi: "ohoo, jopa merivesi on solahtanut, paras kai on että menemme ja kaadamme heti tuon jalkaheinän, kun vesi on alhaalla. Simo, Aaro, Mikko ja Kyösti ottavat hevoset ja vedättävät heinät samalla kuivausmaalle, kun siitä olette ensin siirtäneet heinät perän ympärille, ne kai tämmöisellä poudalla jo ovat eilen aamusta asti kuivanneet ja sinä Aappo otat hangon ja nakkaat mennessäsi kuivausmaan heinät perälle".

Tuskin määräykset olivat annetut, kun jokainen oli jo niitä käytäntöön panemassa, marssien rantaa kohden. "Siinä pitää olla uho mies, joka viisikymmentä rukoa päivässä pielekseen pistää, vaan pitää olla raut'hanko", arveli Aappo, paiskasi hangon olalleen ja alkoi kävellä.

Kölliskö käveli Aapon rinnalla nyt, kuten ainaki, ajatuksiinsa vaipuneena. Aappo huomaa sen ja alkaa pilkkahymy huulilla laulaa:

"Ei saa antaa nuorella ijällä
Surulle suurta valtaa.

"Etpä osaa tuota uutta laulua", sanoo hän Kölliskölle. Ja huomattuaan ettei hän sitä kuullut, sanoo hän uudelleen: "Kuuletko sinä, nuori isäntä, etpä osaa tuota uutta laulua", ja laulaa edelleen:

"Vaan antaa ilon leimahtaa,
Kuin päivä pilven alta.

"Kuuletko sinä, nuori isäntä, etpä osaa tuota uutta laulua". Laulaa edelleen:

"Siniset silmät ja sihkura hiukset
Ne on minun kullallani;
Ne on, ne on, ne on, ne on paremmat,
Kun rakkaat vanhempani.

"Kuuletko sinä, nuori isäntä!" sanoo Aappo kovemmin.

"Mitä?" sanoi Kölliskö vaistontapaisesti.

"Etpä osaa tuota uutta laulua". Laulaa edelleen:

"Maata oli vähän välimme
Ja virran käypä koski;
Taasenko muistui mieleheni
Toi neito punaposki.

"Kuulitko sinä; etpä osaa tuota uutta laulua".

"Osaanpahan", sanoi Kölliskö yhä hajamielisenä.

"No laulapas". — Kölliskö ei kuule. "Kuuletko sinä", karjasi Aappo.

"Mitä?" sanoi Kölliskö heräten.

"Laulapas, niinkuin minä laulan".

"Laulapas, sinä, niinkuin minä laulan".

"No miten?"

Kölliskö alkaa ilvehymy huulilla laulaa ja muut yhtyvät häneen:

"Semmonen talo, kun meidän talo,
Joss'on kuusi renki,
Meill'on myllyt, meill'on sorvit,
Jauhin saunan penkit".

Mutta nyt oli jo ehditty rantaperän luo, joka oli noin syltää leveä ja paria kymmentä syltää pitkä, sekä parin kyynärän korkuisten patsasten päälle aidaksista sekä pajun ja koivun risuista tehty lava. Syys- ja kevät-tulvain tähden täytyy näet perän olla noin korkealla maasta. Aappo paiskasi hangon perän viereen pystyyn ja arveli:

"Vain kuin mie olin ennen nuorra miesnä, niin kolmell' neljäll' hevosell' vejätetettiin, viisill' kuusill' sapiloill' kannetettiin; kolme syltää pitk' oli hangon varsi ja mie vielä kolme syltää perässä hyppäsin ja sentään huusin myötänsä: tuokaat rukoja! tuokaat rukoja!"

Leikkiä lyöden, lauleskellen ja naureskellen kului päivä työn ankarimmassa kilvassa. Elokuun aurinko paahtoi kaiken päivää pilvettömältä taivaalta ja kun neljänaikusen jälkeen mentiin niskaan heiniä kokoamaan, mihin viileä tuulen henki taajan pensikon lävitse ei päässyt laisinkaan, niin teki se työskentelemisen sitäki tukalammaksi. Hikikarpalot vierivät jokaisen hiuksenki nenästä räykeässä päiväpaisteessa. Mutta tukalammaksi tekivät olon nuo lukemattomat pienet itikat, joita ilma oli puuronaan ja jotka tunkeusivat joka paikkaan saaden ihon semmoiseen poltteesen, jotta hammasta purren oli sitä kestettävä.

"Lähdetään jo pois täältä, en minä jaksa noita kärsiä; sokeaksihan tässä tulee", vaikeroi Mikko silmiään hieroen.

"Syövätkö hyttysset miehen verrakseen", sanoi Kölliskö pistävästi.

Mikko nakkasi haravan olalleen ja sanaa virkkamatta alkoi kävellä majapaikalle, johon Leena oli jo kappaletta ennen mennyt vellin keittoon; oltiin näet yökunnissa.

"No Mikko", huusi Aappo hänelle perään, "miestä päiväksi koiraa viikoksi".

"Voi kun te olette viisaita", jupisi Mikko mennessään.

"Siirräppä hevoset", huusi Kölliskö Mikolle. Ne näet olivat sidotut aitan läheisyyteen pitkillä köysillä pensaisin ja saivat jyrsiä niin kauas kuin köyden pituus myönsi, vaan olivat luonnollisesti uutta ruokamaata saadakseen aina siirrettävät.

"Joko sieltä muut tulevat?" kysyi Leena Mikon aitalle tultua.

"En tiedä", vastasi Mikko vihaisen äänellä.

"Miksi sinä ennen muita pois tulit?"

"Olen jo tarpeeksi tämän talon työtä tehnyt".

"Mihinkä sitte aiot?"

"Meni mihin hyvänsä, kun en tässä ole kaikkein hassuna."

"Mitä ne taasen ovat sinulle tehneet?" kysyi Leena lempeästi.

"En ole nytkään koko pitkään päivään saanut yhtään ystävällistä sanaa", vaikeroi Mikko, "pilkka- ja pisto-sanoja saan kärsiä kaikilta, paitsi sinulta, omat veljeni hassuttavat minua edellä, muut perässä ja mistä syystä? Yksinkertaisesti siitä, ettei minulla ole luontoa heitä vastustaa s.o. maksaa pahaa pahalla".

"Eihän nuori isäntäkään sinua kiusaa".

"Ei! Hänen pistonsa käy kaikkein syvimmälle; vaan kyllä minusta pääsevät".

"Suo siellä, vetelä täällä, kuivaa ei kuulukaan, koe kärsiä, pahoja ne kyllä ovat, vaan ehkä ne heittävät".

"Sitä olen jo tarpeeksi odottanut, enkä enempi odota, menen huomenna kaupunkiin ja näytän heille, ett'en heitä tarvitse".

Samalla alkoi kuulua miesten laulu pensikon takaa niskasta. He ovat siis tulossa. Leena nosti sukkelaan kypseksi kiehuneen vellipadan tulelta. Laulu kuului selvemmin ja he erottivat seuraavat sanat:

"Jos onneas kohtaisi vastanen sää,
Jos toivosi turhalle näyttää;
Sä riemuitse kuitenkin, aikasi tääll'
On vaikea murheella viettää.

Vielä on onnea elossasi;
Miksikä murhetta kannat?
Nuoruuden ruusut on poskillasi;
Miksi ne kuihtua annat.

Toivossa taivahan Jumala loi
Ihmisen, asetti muinoin
Tyytyyn; siis tyytyväisyydessä on
Ainoa onni maan päällä.

Se tuottaapi rauhan sun sielullesi,
Se poistaapi murheet ja vaivat;
Se virkistää ruusut sun poskillesi,
Se antaapi elolles' voiman".

Mikko kuunteli pää kallellaan tuota voimakkailla äänillä sointuvasti laulettua laulua ja huokasi syvään sen tauottua.

"Se mies, joka ennen aitalla; koetaampa jalkatemppuja", huudahti Aappo ja kohta oli joka mies valmis kilpajuoksuun.

"Hiuh! Minä olen jo täällä!" kiljasi Aappo ja otti aika hypyn aitan lähelle päästyään.

"Täällä minäki olen! ja minä! ja minä! ja minä!" kiljuivat toiset.

"Mutta hitto vieköön! Velli on jo kupissa! Onko sitä syödä asti, vai loppuuko se aina kesken?" kysyi Aappo Leenalta pistävästi.

"Kyllä velliä on vaikka paljonki söisit," sanoi Leena.

"Onko sitä juodaki asti?"

"Juo päälle! Kyllä velli piisaa".

"Hyvä! Koetaanpa pojat kuinka velliä riittää", kehotti Aappo ja alkoi syödä.

Muut tekivät samoin.

"Saapa nähdä eikö pala tuo niskalato, kun pantiin niin märkinä heinät läjään", arveli Aaro.

"Mikä sen märjän polttaa", pisti Kölliskö.

Samalla kuului etäistä ukkosen jyrinää.

"Sada ny' hyvä Jumala, pane ukko kans", arveli Aappo.

"Velliä!" — "Velliä!" — "Velliä!" kuului sieltä täältä aitassa.

Leena otti tyhjentyneet kupit toisen toisensa perästä ja toi ne jälleen täytettynä paikallensa.

"Eikö se velli jo loppu", sanoi Simo tuskallisesti, "minä jo rupean väsymään".

"Ei ole enään paljo, juokaa pois pojat, kohta loppuu", sanoi Aappo, joka oli hypännyt padan luo nähdäkseen, miten paljo velliä oli jälellä.

"Ei paljo! puoli pataa", sanoi Mikko.

"No niin! Eiköhän sille sairaalle pitäisi olla pikkusen juuston heraa, paha vaan, ettei äiti ole täällä", sanoi Aappo.

"Voi kuin te olette viisaita", jupisi Mikko tuskin kuuluvasti ja huokasi syvään.

"Juokaa pojat velliä! Kupillinen mieheen, kyllä se pian loppuu", kehotti Aappo, otti puolen kannun vetosen vellikupin leu'oilleen, eikä hellittänyt ennenkun se oli pohjaan juotu.

Muutamat miehistä tekivät samoin, toiset empeilivät.

"Mitä sitä turhaa hätäilee", kehoitti Aappo, "eihän mies koskaan ole niin täynnä, ettei syönnin päälle voi kappaa perunoita syödä. — Velliä!"

"Nyt ne sen näköset halkasevat itsensä tuolla vellillä", tuihtuili Leena.

"Velliä! — Velliä! — Velliä!" kuului taasen kaikkialta ja tyhjiä kuppia tarjoutui Leenalle useampia.

Leena otti yhden ja täytti sen, mutta nyt oli jo pata tyhjä.

Kenelläkään ei näyttänyt olevan halua käydä täytetyn kupin kimppuun.

"Ei, mutta tuo velli täytyy juoda kaikki", sanoi Aappo, töysäsi vyötään ja tarttui kuppiin.

"Elä hitossa kaikkia juo!" sanoi Aaro ja tarttui kupin laitaan.

Aappo ei hellittänyt, joi vaan.

"Anna minulleki! Anna minulleki!" ja useita käsiä tarttui yhtähaavaa kupin laitaan.

Aapon täytyi hellittää ja kilvan ryypättiin velli viimeiseen pisaraan.

"Velliä! — Velliä! — Velliä! — Leena, Velliä! — Leena! piisaako velli?! —

"Velliä! — Velliä! Velliä! — — —"

"Kyllä te olette aika eläimiä", tiuskui Leena.

Ukkonen jyrähti kovemmin ja koko itäinen taivas oli harmaan vaipan taa kätkeytynyt.

"Mutta se on tuo Leena vielä vanhoillaanki oikein laatu tyttö ja pulska kuin riikin ruhtinatar. — Eiköhän se sopisi, että lyötäisiin ryysyt yhteen. Kumma etten 20 vuotta ennen tuota huomannut; mutta 'kan tenkka', loihan Jumala aikaa, eikä puhunut kiireestä mitään. Komean morsiamen sinusta vieläkin saan", arveli Aappo.

"Elähän ennen nuolase ennenkun tipahtaa", sanoi Leena ärtyisesti.

"So, so! Kyhnyttelemällähän se isoki sika kaadetaan", sanoi Aappo, "kyllähän meistä pulska pari tulee". — samalla iski valkeaa ja rätisevää ääntä kuului vähän päästä.

"Sinusta en huolisi, vaikka kahden maailmassa olisimme", sanoi Leena, käänti ylönkatseellisen näköisesti selkensä Aapolle ja alkoi korjata ruokaa.

Aappo tarttui nenäänsä, puristi sitä ja alkoi nenäänsä honisten laulaa:

"Jos minun kultani kuolisi,
Niin kuppari-ämmän naisin;
Sarvista kampoja tekisin,
Ja pussista pöksyt saisin".

Samalla välähti kirkas salama, jota seurasi ankaran kova ukkosen jymäys. Kaikki siunasivat yhtä haavaa, vieläpä itse Aappoki. Tuulenpuuska toisensa perästä alkoi kierrellä ympäriinsä pelmuuttaen läheisiä pensaita ja tohisten ränstyneen maja-aitan nurkissa. — Nuori Raudikko laukata vihkasi köysi perässä maja-aitan oven editse.

"Siirritkö hevoset?" kysyi Aaro Mikolta.

"Siirrin", vastasi Mikko.

"Ota nyt kiinni Raudikko, jos luulet saapasi", sanoi Aaro äreästi.

"Minun syynihän se kaikki on", sanoi Mikko.

"Paras on, että menet kotoa sitä noutamaan, niin saat samalla äidiltä pikkusen juuston heraa", sanoi Kölliskö pistävästi.

"Pianhan tuonne päästään ja etemmäksi", sanoi Mikko tuikeasti, ja alkoi keräillä tavaroitaan kinaloonsa. "Ethän toki tuommoiseen ilmaan lähde, Mikko", lausui Leena leppyyästi.

"Minun aikani on tullut", virkkoi Mikko jäykästi. "Hyvästi, ehk'ei heti tavata", lausui hän kynnyksellä mennessään.

"Oletko mieletön!" huudahtivat kaikki yhteen suuhun.

"Ainaki teidän mielestänne", mutisi Mikko ja alkoi astua, minkä ehti.

Tuuli kiihtyi kiihtymistänsä, pilvet kasvoivat aina synkemmiksi peittäen maan kaamittavaan hämärään. Salama leimahti taas ja kohta kuului hirveää jyminää.

"Isä mene sinne!" huudahti Tapani Mikon perään.

"Itsehän käskit", oli kuiva vastaus. Salaman iskut tihenivät ja taivas kävi yhä synkemmäksi.

"Palaa Jumalan nimessä takaisin! En tahdo vastata hengestäsi!" huudahti Kölliskö käskeväällä äänellä.

Samalla kiiti puntarin muotoinen äärettömän kirkas nuoli aitan lävitse, hirmuinen tärähdys seurasi sitä; maailma pimentyi, vikatteet tärisivät seinillä, koko maan perustus vapisi. Mikko kaatui paikalle ja kaikki tyrmistyivät. Hirveä, pitkällinen rätinä seurasi sitte. Tuntuipa ikäänkun taivaan kansi olisi kahtia revennyt ja hirmuinen rankkasade lankesi maahan.

En voi sanoa miten kauvan olimme tiedotoinna viruneet aitan permannolla, kun vihdoinkin Kölliskö hyppäsi ylös, huudahti kolkosti: "Missä on Mikko", ja kiiruhti paikalle, mihin oli nähnyt hänen kaatuvan. Muut kiiruhtivat perässä ankaraan sateesen sitä myöten kuin olivat ehtineet jälleen tietoisuuteensa.

Mikko makasi suullansa, jalat, kädet levällänsä ja tavaramytytensä oli muutaman kyynärän päässä. Tapani tarttui hänen olkapäähänsä ja kohotti häntä, mutta ruumis oli kankea ja kylmä, ei karvanjuurikaan värähtänyt.

Kaikki olivat äärettömän liikutuksen vallassa. Kölliskön huulet värähtelivät ja kauhistuksen leima näkyi hetkisen hänen kasvoillansa, mutta kohta oli hän jälleen tavallisessa tyyneydessänsä.

"Kantakaa ruumis aittaa", lausui hän käskemään tottuneella tavallansa, mikä vaatimus olikin pian täytetty.

* * * * *

Siirrymme nyt noin kahdeksan kuukautta ajassa eteenpäin. Kaikki on nyt muuttunut. Viheriöitsevät Pohjolan lakeudet ovat saaneet tavallista vahvemman lumivaippansa, joka jo keväimen suoja-ilmoista on melkoisesti alennut. Lainehtivaa Pohjanlahtea sitovat vielä vahvat jääkahleet, mitkä viime pakkasista ovat saaneet sileän, lasikirkkaan pinnan. On eräs kevätaamu. Vinha tuuli vinkuu nurkissa. Talvi on vielä luonnossa. Mutta talvi näyttää olevan ihmissydämässä. Kaikki on nyt muuttunut. Tuo rattoisa iloisuus, tuo pistävä iva ja tuo joskus liikanaisuuksiin asti menevä pilkallisuus on kokonaan meidän talosta hävinnyt. Sen lähteet näyttävät edellä kerrotun tapauksen perästä kerrassaan kuivuneen.

Kaurismaan Aappo, joka meillä nyt muutaman viikon on ollut heinän vedossa, kokee tosin vielä ylläpitää entistä rattoisuutta, mutta turhaan. Kun Kölliskön huuilta kerran on ilvehymy kadonnut, näyttää aivan mahdottomalta meillä enään minkään viehkeämmän elämän syntyminen.

Minun ei tarvitse tässä ruveta kertomaan sitä kauhistusta, minkä Mikon tapaturmainen kuolema koko talon väessä vaikutti. Tarpeetonta on kuvata isän surua, äidin lohduttomuutta, ja veljien katkeraa katumusta ja murhetta. Mutta aika kaikki parantaa ja niinpä olisi epäilemättä meilläkin käynyt, ellei Tapanin lohduttomuus olisi tehnyt sen mahdottomaksi. Kun isä itki, kun äiti puolitiedotonna virui sängyssä ja kun muut veljet eivät näyttäneet katkeran surun ja katumuksen takia voivan mihinkään ryhtyä, silloin hääri Kölliskö levollisena kaikkialla. Niityllä johti hän työn kulkua kuten ennenki ja antoi kotona määräykset mihin toimiin oli Mikon hautajaisten suhteen ryhdyttävä.

Hautajaisissa surkuttelivat kaikki Mikon onnetonta loppua, lohduttelivat vanhempia ja ihmettelivät Tapanin tyyneyttä. Useampi vieras loi epäilevän silmäyksen häneen, kuten sydämettömään olentoon, jonka sydän ei nimeksikään ole murtunut tuosta kauheasta tapauksesta. Kukaan ei aavistanut, että tuon kylmän, tyynen ja kivikovan kuoren sisällä piili pahoin haavoitettu ja vertavuotava sydän. Kukaan ei käsittänyt sitä luonteen jäykkyyttä, jota ankarimmatkaan iskut eivät voi kohta murtaa. Mutta kun muutamia viikkoja kului, kun isä, äiti ja muut veljet olivat ensimmäisestä lohduttomuudestaan tointuneet ja ryhtyneet jälleen tavallisiin toimiinsa, silloin alettiin Kölliskössä huomata yhä enenevää levottomuutta.

Usein seiso i hän akkunan edessä huulet suljettuina ja hautuumaalle päin katsellen tuntikaudet. Ruoka ei hänelle näyttänyt maistuvan ja hänen silmiinsä ilmaantui outo kiilto, jonka Leena selitti tulevan vähästä nukkumisesta, "sillä" — niin vakuutti hän — "nuoren isännän kamarista kuuluu liikettä usein kaiken yötä". Entisen ivan ja pilkallisuuden sijaan alkoi ilmaantua yhä karttuvaa ärtyisyyttä ja kiukkua. Ja nyt alkoi myöskin tapahtua sitä, mitä tähän asti ei vietä koskaan ollut tapahtunut, että muiden työhön lähdettyä jäi Kölliskö toimeettomaksi kotia kaikeksi päivää.

Illallisessa perheneuvottelussa oli tullut päätökseksi, jotta heinät ovat nyt kierän jään aikana Lahdentakaa kotia vedettävät. Sen johdosta olisi jo ennen kello 4:ää koko talonväki liikkeessä, jotta ehdittäisiin käydä kahdesti päivässä tuon kolmineljänneksisen matkan päästä heinässä.

Sillä aikaa kuin miehet menivät hevoisia juottamaan ja häkkiä reelle köyttämään, laittoi vaimoväki kiireenkautta miehille ruokaa pöydälle. Pian olivat miehet toinen toisensa perästä vetäytyneet pirttiin. Simo viipyi vielä ulkona, mutta kun ei häntä alkanut kuulua, istahti Kölliskö pöydän päähän, painoi kätensä ristiin ja ryhtyi sen perästä ruokaan käsiksi. Muut miehet tekivät samoin. Pian tuli Simoki, asetui paikallensa pöydän ääreen ja arveli, että olisi parasta heittää Lahdentaka lähtö toiseen kertaan.

"Miksikä?" kysyi Tapani huolettomasti.

"Siksi että tuuli yltyy yhä ankarammaksi ja päällimmäinen jää on sileä kuin peili", vastasi Simo.

"Ei haittaa, onhan siellä ennenki kulettu tuulella, jos tuiskullaki", sanoi Kölliskö tavallisella päättäväisyydellään.

"Se on merkillistä, että sinun tahtosi se aina pitää tapahtua, olkoon se kuinka mieletön tahansa", sanoi Simo äkäisesti.

Tämä oli enempi kuin luvallista. Ei kukaan koskaan, eipä edes isäkään, ollut rohjennut noin julkeaa vastarintaa tehdä Kölliskölle. Sen tähden kavahti hän yht'äkkiä seisalleen, hänen huulensa vapisivat ja silmänsä säihkyivät vihasta. Kaikki kammahtivat säikähdyksestä.

"Simo", huudahti äiti, "kuinka rohkenet Tapania noin vastustaa".

"Luuletko sinä olevasi kaikkivaltias herra tässä talossa", sanoi Simo, nousten hänki äkkiä seisalleen, "luuletko, että minä ikäni sinua rupean palvelemaan".

"Suus' kinni poika!" kiljasi Tapani ja löi raskaan nyrkkinsä pöytään sillä vauhdilla, että sirpaleet sinkoilivat pöydän laidasta ja ruuat lentelivät sinne tänne. Kaikki väistyivät pöydän luota, paitsi Simo, joka vihasta punottavin poskin potkasi lattiaa, ojensi jäntevän nyrkin Köllisköä kohden ja kiljasi: "lyö miestä, elä värkkejä;" mutta samalla tuns i hän kaksi vahvaa kouraa tarttuvan täyteläisiin vyötäisiinsä, jotka hänet äkki arvaamatta paiskasivat pöydän luota keskilaattialle ja hän kuuli Kaurismaan Aapon karjasevan:

"Minä en anna teidän tapella. — Ja sinä, nuori isäntä, kuinka kehtaat pitää tuommosta elämää ja häväistä hyvän nimesi ja maineesi".

Tämän kuultuansa kavahti Kölliskö paikalleen pöydän päähän istumaan. Tämmöistä ei ollut hänelle koskaan ennen tapahtunut. Hän oli kymmenvuotiaaksi asti kasvanut suopean isän ja äidin ainoana poikana varakkaassa kodissa, jossa häntä kaikki olivat jumaloineet tavattoman aikaisin kehkeentyneiden luonnonlahjojensa tähden. Kukaan ei milloinkaan yrittänyt hänen tahtoaan vastaan tehdä, koska kaikki, mitä hän näki hyväksi vaat ia, oli jokaisen mielestä niin sanomattoman viisasta. Vähän suuremmaksi tultuansa, kun hän alkoi talon töihin ryhtyä, kävi häneltä kaikki työ ikäänkuin itsestään, jotta hän jo kuuden seitsemän toista vanhana kysyi parrahimpia miehiä rinnalleen. Sitä paitsi harjaantui hän jo aikaiseen tarkaksi työnjohtajaksi, sillä olihan hän sekä luonteensa että kasvatuksensa suhteen ikäänkuin käskemään luotu. Sen lisäksi oli hän jo nuoruudestaan hankkinut itselleen melkoiset maanviljelystä koskevat kirjalliset tiedot.

Tällä luonteen etevyydellä oli hän jo aikaisin anastanut talossa ensimmäisen sijan, joten jokainen, vieläpä isäki, totteli häntä aivan huomaamattaan. Myöskin nuoremmat veljet tottelivat ikäänkuin itsestään Köllisköä, sillä olihan hän jokaisen mielestä melkein erehtymätön. Se tapahtui siis tänä päivänä ensi kerran että joku ihminen rohkeni sanoa hänen päätöksessään ei ainoastaan erehtyneen, vaan vieläpä siinä olevan aivan mieletöntäki. Ei siis ihmettä, että se hänen muutoinki kovin ärtyneesen mieleensä vaikutti noin hurmaavasti.

Mutta tässä tapahtui vielä muutaki Kölliskölle kovin odottamatointa. Kuka olisi voinut aavistaa, että häntä, joka käytöksessään oli aina ollut kylän nuhteettomin mies, häntä, jolle mielen tyvennydessä ei vertoja tietty, että häntä nyt tuommoinen juopporenttu, kylän suurin tappelia ja irvihammas, kuin Kaurismaan Aappo, kutsuu tavalliseen järjestykseen hänen omassa kodissaan, nuhtelee häntä,

muistuttaa häntä hyvästä nimestään ja maineestaan ja vielä päälliseksi tekee tätä — sen kyllä Kölliskön tunto selvästi sanoo — täydestä syystä ja pakosta.

Tämä kaikki yhteen laskettuna teki sen, että hän lamahti hermotonna ikäänkuin lankavyhti tuohon paikalleen istumaan; että hän vihasta, hävystä ja harmista ei edes silmiäänkään uskaltanut kohottaa.

Mutta hallitsemaan tottunut mies ei niin vähällä lannistu, Ainoastaan muutamia silmänräpäyksiä tarvitsi Kölliskö tyynnyttääkseen kiihtyneen mielensä.

"Menemme sitteki Lahdentaakse", sanoi hän muutaman minutin kuluttua, otti hevoskalut pirtin naulasta ja katosi ovesta. —

Simonkaan ei näyttänyt enään tekevän mieli uudistaa alettua vastarintaa, sillä edellisestä oli hän jo kyltin nähnyt, ettei Tapania ollut niinkään helppo kukistaa, ja kuka tietää, mitenkä olisi hänelle tässä taistelussa käynyt, jos ei Kaurismaan Aapon odottamaton tuuppaus olisi häntä noin selittämättömällä tavalla viskannut Kölliskön kynsistä, sillä vaikka oliko hän kylän väkevimpiä miehiä, ei hän kumminkaan olisi Kölliskön kynsissä paljon painanut. Kaikissa tapauksissa näki hän parhaaksi seurata Köllisköä ja muut miehet tekivät samoin.

Pian olivat hevoset aisoissa. Kölliskö hyppäsi häkkiin ja nuolen nopeudella kiiti hevonen pihasta. Muutamien kymmenien sylvien päässä pihasta sai kuitenkin Kölliskö asettaneeksi raivostunut hevosen ja seisotti sen.

Ankara vihuri kiepotti irtisaatua lunta sinne tänne. Kölliskö tähysteli taivasta kaikilta kulmilta ja näytti miettivän. Epäilemättä joku pieni olento kuiskasi hänen korvaansa, että Simo oli sittenki oikeassa. Mutta tunnustaako se, antaako perään, että hän olisi mielettömiä päättänyt? — Ei sittekään.

"Pois alta!" huusi Kaurismaan Aappo.

"Aja yli!" huusi joku hänen edellään olevista rengistä.

"Palaapa Kyösti ja ota joku niistä vasta terotetuista rautakangista ja köysiä matkaan", huusi Kölliskö minulle.

Pian oli hänen käskynsä täytetty ja matkaa jatkettiin. Tuuli näytti yhä yltyvän. Tuskin olimme päässeet lahden rannalle ja Kölliskö, joka edellä ajoi, jälle ehtinyt, kun virraa — — — reki alkoi kierällä jäällä huilata tuulen matkassa ja pyöräytti hevoisen pään tuulta vasten.

"Tuule nyt, hyvä isä, revi kattoja ja kaada myllyjä, siispähän nuo köyhät työmies paratki työtä saavat", arveli Kaurismaan Aappo.

"Tuo tänne, Kyösti, se rautakanki", sanoi Kölliskö. Kangin saatuaan pisti hän sen tuulta vastassa olevaan torrakkovitsaan, tarttui toisella kädellään suitsiin, käänti hevoisen matkan mukaan, painoi toisella kädellään rautakankia jäätä vasten, jotta kangen kärki piirti jäätä. Näin ollen ei tyhjän häkin parraspuihin, rekeen ja mieheen vastaava tuuli saanut sitä voimaa, jolla olisi saanut rekeä virraamaan. Sitte käski hän ajaa kaikki hevoset rinnakkaa tuulen puolelle itseään ja niin sitä aika vauhdilla huillattiin tuon kolmea neljänestä leveän lahden yli.

"Konsti se on, joka pelaa", arveli Kaurismaan Aappo Kölliskön konstit nähtyänsä.

Ennen mainitun rantasauran luo päästyämme satoi Kölliskö hevosensa sauran tukeen ja sanoi Kaurismaan Aapolle:

"Käännä hevosesi suojan puolelle!"

"Kyllä ymmärrän, kun äänen kuulen", arveli Aappo ja käänti hevoisensa sauran suojaan ja veti häkin aivan lähelle sauran kylkeä.

Muut miehet ryhtyivät tuulikkailla sukimaan lunta sauran päältä ja kyljiltä. Kölliskö pisti hangon sauran kylkeen, painoi sen varren häkinparraspuuta vasten ja hyppäsi parraspuulle. Kaurismaan Aappo hyppäsi niinikään parraspuulle, otti hangon, löi sen ylemmän sauran kylkeen, painoi hangon varren olkapäätänsä vasten ja yhdellä hyppäyksellä oli Kölliskö hangon varrella seisomassa. Siitä hän hätä hätää ylettyi sauran pielestä kiini ottamaan ja veti itsensä sauran päälle. Tämä ei ollut semmoisella myrskyllä pelkurin tekoa, mutta hyvin harjaantuneesti kiersi Kölliskö jalkansa tukevimmän pielen pään ympäri ja alkoi syyttää heiniä alas häkkiin, jossa Kaurismaan Aappo oli niitä vastaanottamassa. Ensimmäiset heinät, mitä Kölliskö sai irti, sieppasi tuuli kohotetusta hangosta ja vei mennessään ympäri niittyä.

"Pieniä ne ovat silahkat joulukaloiksi", arveli Aappo, nähdessään ensimmäisten heinäin lentävän,

"koettakaapas, pysyttekö tuulen mukana".

Mutta pian harjaantui Köllisköki, hän ei enään nostanutkaan heiniä rintuuksesta ylös, irroitti vaan paikaltaan heinät ja pudotti niitä ylemmä nostamatta häkkiin, jossa Aappo oli niitä vastaan ottamassa ja polkemassa. Näin ollen ei tuuli kovinkaan paljoa heiniä mukaansa saanut, pian olivat häkit heinillä täytetyt, kun hankomiestä aina vähän päästä muutettiin.

Muut miehet sitoivat sillä aikaa täytettyjä heinähäkkiä köysillä toisiinsa kiinni, heittäen kumminki noin syllän verran itseksensä häkin toisesta erilleen. Tämä tehtiin siinä tarkoituksessa, etteivät missään tapauksessa pääsisi heinähäkit menomatkalla toisistaan kovin kauvas erkaantumaan. Kun kaikilla hevoisilla oli määrä ajaa rinnakkaa jäällä, niin oli tarpeellista näin kuormat toisiinsa kiinnittää, ettei hevosen pilttoutumisen eikä minkään muun syyn tähden pääsisi mikään kuorma toisista erkaantumaan, sillä silloin sen tuuli silmänräpäyksessä kaataisi ja tappaisi päällä olevan miehen. Mutta kun kaikki kuormat ovat kylki kyljessä kiini, syntyy siitä semmoinen paino, että on mahdoton ankarimmankaan tuulen saada pahasti rekiä virraamaan. Niin arveli Kölliskö ja siinä oli hän oikeassa.

Muut hevoset olivat jo asetetut paikalleen riviin paitse nuori Raudikko, joka vielä seiso i sauran vieressä. Kaurismaan Aappo suk i sen häkkiä ja Simo oli häkin päällä poleskellen viimeisiä irtaimia heiniä keulapajun alle. Samalla kaatoi tuuli mahineen pielen Raudikon selkään. Enempää ei tarvittu. Silmänräpäyksessä kiiti tuo pilttomus hevoinen jäälle. Simo keikahti seljälleen täytetyn häkin päälle.

"Pudota itses alas", karjasi Kölliskö.

Mutta siinä ei ollut aikaa. Virraa — — — pani reki, surkea karjahdus kuului, häkki oli suullaan ja mies hävinnyt sen alle. Raudikko seiso i, merkillistä kyllä, ikäänkuin tuomittu paikalleen.

Pian oli miesjoukko kaatuneen häkin luona ja silmänräpäyksessä oli häkki viskattu paikaltaan. Simo makasi tunnotonna ja surkean näköisesti rutistettuna. Kämmen oli jäätä vasten, käsiselkä vääntynyt olkapäätä vasten, toinen jalka pahasti räepsöllään, ja verta tulvaili sekä suusta että sieraimista.

"Minua onnetonta, nyt olen tappanut toisen veljeni", vaikeroi Kölliskö kokonaan murtuneena.

Mutta vielä kerran tynnytti hän jättiläistahdollaan nyt kokonaan murtuneen sydämensä. Vielä kerran käski hän entisellä ryhdillään:

"Kantakaa Simo häkkinsä päälle, tuokaa kirves perältä ja lyökää sillä poikki nuo köydet, jotka sitovat Raudikon häkin sen rekeen, jotta saadaan siitä tyhjä reki. Jääköön häkki heinineen parempaa aikaa odottamaan. Ja sinä, Kyösti, otat Raudikon ja ajat tohtori R:n luo, hän on minun vanha tuttu, sanot minulta terveisiä, selität asian ja tuot hänen omalla kuomillaan meille. Ja joudu!" silmänräpäyksessä tulivat hänen määräyksensä täytetyksi. Miehet huilasivat kotia kohden ja minä tohtori R:n luo.

* * * * *

Kolme vuotta on kulunut edellä kerrotusta päivästä. Runsaasti kolme vuotta. Se on niinkuin pisara meressä verrattuna ijan kaikkisuuteen, mutta lyhyessä ihmiselämässä merkitsee kolmek i vuotta paljon. Ajan kiertelevät aallot ovat viskanneet minunki useoita penikulmia kodistani. Suvetar on levittänyt viheriän vaippansa yli armaan Pohjolaamme, se on täplittänyt maan tuhatvärisillä, vasta puhjenneilla kukkasilla ja levittänyt virkistävät hengähdyksensä kaikkialle. Se on vapauttanut talven siteistä Oulujoen mahtavat aallot, jotka nyt vallattomasti tanssien kiiruhtavat syleilemään, suutelemaan rannan kukkaisia. Pohjolan kesäinen aurinko alkaa jo kallistua lännelle, puiden lehdet suhisevat nuoruuden tuoreutta ja koko Muhoksen kirkon kylän mahtava luonto lausuu Pohjolan suloutta.

On kesäinen sunnuntai-ilta, jolloin maanmieski saa hetken hengähtää ankarasta työstään. Ikäänkuin itsestään johtuu mieleeni kuvia menneiltä ajoilta. — Mitähän siellä kotona nyt puuhataan? — Kuinka paljo sentään ovat nuo olot kodissa muutamien vuosien kuluessa muuttuneet. — —

Kun tuon onnettoman heinäretken perästä saavu i tohtori R:n kanssa kotia, oli Kölliskö menettänyt kerrassaan entisen ryhtinsä. Aivan hajamielisenä otti hän tohtoria vastaan ja johti hänet saliin, jossa tohtori riisui päällysvaatteensa. Sen perästä meni hän kohta sairaan tilaa tutkimaan. Simo makasi unennäön kaltaisessa tilassa. Huolellisen tarkastuksen perästä ilmoitti tohtori loukkaantumisen ei olevan hengen vaarallisen. Simo oli vaan saanut heikonlaisen tärähdyksen päähänsä, josta hän kyllä pian tointuisi. Mutta sen sijaan oli reisiluu taittunut, käsivarsiluun pää tunkeutunut kyynärluun ja varttinäluun väliin sekä rikkonut varttinäluuta, joiden vamma i tähden sairas saisi maata useoita viikkoja. Nämä rauhoittavat tiedot annettuaan, ryhtyi tohtori särkyneiden luiden sitomiseen, jonka tehtyään hän tarkoin määräsi miten sairasta olisi hoidettava ja lähti sotiansa.

Mutta Kölliskö parka, häntä eivät nuo rauhoittavat tiedot näyttäneet paljon huvittavan. Hänen sydämensä oli kokonaan murtunut. Kun nuoruutensa rakkautta oli hänen täytynyt uhrata oman

vitkastelemisensa ja valvattinsa vanhempain tyhmyyden tähden, oli hän vakavasti päättänyt erota maailmasta ja elää rehellisenä, vakavana ja kunniallisena vanhanapoikana, hoitaa suurellaista taloutta ja elämänsä lopulla antaa osansa siitä yleishyödyllisiin tarkoituksiin.

Mitä hän kerran oli päättänyt, sen hän myöski tahtoi toteuttaa ja kukapa voisikaan häntä siitä estää. Saisihan sitten kuolla hyvällä omallatunnolla, kuten kelpo kristitty ainakin, eikä kenelläkään olisi muuta kuin hyvää hänestä sanottavaa. Näin sydämessään tuumien otti hän elämänsä onnen omiin käsiinsä ja päätti sitä johtaa jättiläistahdollaan.

Helposti johtiki hän tekonsa tavalla, ettei kukaan voinut niitä muuta kuin kunnioittaa. Mutta tuota pahanilkistä sydäntä, sitä ei ole niinkään helppo kurissa pitää, sen sai Kölliskö parkaki aikanaan huomata. Eräs taipumus, jonka hän aluksi oli pitänyt vaan aivan viattomana, versoi hänen sydämessään pian suureksi jättiläispuuksi, ja se oli tuo luihin ja ytimiin tunkeutuva pilkallisuus. Vasta silloin kun tämä taipumus oli uhrikseen vaatinut hänen oman veljensä, vasta silloin huomasi Kölliskö itseki sen turmiollisuuden.

"Mitäpä sille", arveli hän, "jos loiskasvi on peltoon tunkeutunut, on se sieltä juurineen pois reväistävä". — Ja sen hän tekikin. — Mutta sen jättämät jäljet vaikuttivat sydämessä sairautta, raskasmielisyyttä ja ennenkuin hän oli ennättänyt huomatakaan, kasvoi entisen sijalle entistään turmiollisempi loiskasvi ja se oli suvaitsemattomuus ja ärtyisyys. Tämä oli jo muutamassa päivässä vaatinut entistä useampia uhria. Kotirauha, veljesrakkaus, hyvä nimi ja maine, ne olivat jo ainaki hetkeksi menneet ja kuka tietää miten edelleen käy.

Sitä paitsi makaa tuossa toinen veli pahoin muserrettuna. — Ja mitä on niiden sijaan saatu? — Menetetty luottamus, häpeä, katumus ja murhe. — "Jospahan saisin vielä vuodentakaan takaisin entisestä elämästäni, niin olisi toki molemmat veljeni terveinä ja raittiina ja oma nimeni tahraantumatonna. Mutta nyt — — — nämä katkerat muistot viiltävät sydäntäni. Minua onnetonta! En voi enään toiseksi muuttaa sitä, mikä tapahtunut on. Haa — — — jospa kuolema pelastaisi kärsimiseni! — Mutta mihin sitte? Kadotus ja helvetti suurentelevat vaan kitaansa. — Mitä on tämä kärsimys? — Kadotuksen esimakua vaan! — Mitä tämä tuli täällä rinnassani? — Helvetin liekkiä ainoastaan! — Kuolemalta en huojennusta toivo, elämä ei minulle paljon maksa! — Kaikkialla on mustaa ja kolkkoa! Mikon haamuja on joka paikka täynnä, ne huutavat kosta — hirmuista kosta!" — — —

Simoki tointui hiljalleen. Muutamien viikkojen kuluttua oli hänen särkyneet luunsa paranneet siihen määrään, että hän kepin avulla ja särkyneet käsi hihnalla kaulaan ripustettuna saattoi ruveta huoneella liikkumaan. Mutta elämänsä onnen — nuoruutensa lemmen — oli hänki kadottanut.

Kun hän ensi kerran eräänä iltana tuli isän ja äidin kamariin tavalliseen perheneuvotteluun, olivat siellä muut perheen jäsenet jo kappaleen aikaa olleet, paitsi Köllisköä, joka ei tähän aikaan näyttänyt piittaavan talon toimista mitään. Isä ilmoitti hänelle lyhyesti mitä hän nuorimpain poikainsa kanssa oli päättänyt huomisenpäivän tehtävistä. Siihen ei Simolla ollut mitään muistuttamista.

"Olisi minulla, rakkaat vanhempani, teille yksi asia ilmoitettava", sanoi Aaro ujosti.

Pitkällinen äänettömyys syntyi. Simon kasvot vaalenivat.

"Ethän naimaan puuhaa?" sanoi tuokion perästä isä.

"Niin — jos siihen suostuttaisiin", vastasi Aaro arasti.

"Ja morsiamesi sitte kuka on hän?" kysyi isä.

Aaro ei vastannut kauvaan aikaan. Kaikkein silmät kääntyivät odottaen häneen, paitsi Simon, joka kalman kalpeana tuijotti maata vasten. — "Olemme Toisten Marin kanssa jo muutaman vuoden rakastaneet toisiamme, ilmoitimme sen eilen Marin kotona ja saimme siunauksen", sanoi vihdoin Aaro, "ja pyytäisimme nyt vaan teidän suostumustanne".

"Onhan Mari hyväsydäminen, siveä ja toimellinen tyttö", sanoi vihdoin äiti, kun isä ei virkannut mitään, "olen aina toivonut häntä miniäkseni ja semmoista jo todella tarvitsenkin, sillä voimiani on jo vanhuus siihen määrään heikontanut, etten enään jaksa kunnolla hoitaa näin suurta taloutta, vaan mitä sinä arvelet, isä".

"Kyllä kai tässä talossa työtä ja ruokaa on, kun vaan nuoret keskenään sopivat, eihän Marilla tosin rikkautta ole, vaan sitähan tuota valitettiin sinustaki, mutta olemmehan sentään pärjänneet", arveli isä verkallisesti.

"Mutta minä en suostu asumaan samassa talossa Aaron ja Marin kanssa", sanoi kotvasen äännettömyyden perästä Simo koleasti.

Kaikki katsoivat Simoon ja sitten vuorottain toisiinsa. Kaikki näyttivät ymmärtäneen hänen suonenvedontapaisesti liikkuvista kasvoistaan, mitä Simon sydämessä liikkui. Kukaan ei siis pyytänyt mitään selitystä hänen päätökseensä.

"No siinä tapauksessa täytyy Aaron ja Marin naiminen lykätä vähän tuonemmaksi", arveli pitkän äännettömyyden perästä isä.

Tähän se asia jäi tällä kertaa. — — —

* * * * *

Tuo aika vuosina 1865, 1866 ja 1867, joilta tämä kertomus on, oli kamalin aika, mitä tämä miespolvi on kokenut näillä raukoilla rajoilla. Pitkät talvet, myöhästyneet ja kylmät kesät ja aikaiset syyshallat tuottivat paikkakunnalle mitä suurinta kurjuutta. "Kova kaikkiin koskee", sanoo suomalainen sananlasku ja tällöin se toteutui, jos koskaan. Ihmiset alkoivat erottaa huonojen vuosien tähden palvelioita palveluksistaan. Näiden taasen työn puutteessa täytyi seittää leipään olkia ja pettua. Mutta sekään ei pitkälle auttanut.

Pian joutui perhe perheen perästä vaivashoidon hartioille, joka niitä alkoi järjestää "kompaniioihin", noin pari kolme kymmentä yhteen joukkoon, mitkä sitten kiersivät ympäri kinkeriä, tahi asettaa niin sanottuihin "meijereihin", missä neljä viisi kymmentä henkeä asui yhdessä neli- tahi viisisyylisessä pirtissä. Kaikkea sitä kurjuutta, mikä näissä syntyi, ei nyt ole paikka ruveta kertomaan, koska se ei kuulu aineesemme.

Pian täytyi talollisten itsensäki ruveta syömään olkia ja pettua. Ainoastaan varakkaimmat talot, kuten meidänki talo, söi enään "selvää" leipää. Mutta köyhemmissä taloissa ei vuoden niukka anti riittänyt edes välttämättömmimpiinkään tarpeisiin. Verot ja ulosteot sekä velkojen korot alkoivat yhdeltä ja toiselta jäädä maksamatta ja kun tätä pitkittyi vuodesta vuoteen, niin tuli kruunu yhä kiinteämmäksi saatavistaan, velkojat aina vaativammiksi ja kauppamiehet tyytymättömämmiksi, josta taasen seurasi vararikko toisensa perästä.

Ihmiset ovat toisihinsa niin monenmoisilla siteillä kiinnitettyt ja löyhimpiä eivät suinkaan ole rahalliset siteet. Kun ei velallisen omaisuus riittänyt, kävivät ahnaat velkojat takausmiesten kimppuun. Tällä tavoin joutui moni varallisempiki vararikkuun. Semmoisia oli Leppiniemen isäntäki.

Niin kauvan kuin ihmiset muistivat ja kirkon kirjoista voitiin selkoa saada, oli Leppiniemessä asunut tämä sama suku. Nykyinen isäntä, samoin kuin kaikki hänen esi-isänsäki, niin pitkälle kuin muistaa jaksettiin, oli ollut seudun hyväntekijä. Kuka ikänä hänen apuaan oli tarvinnut, oli hän sitä aina tinkimättä saanut. Siitä syystä eliki Leppiniemen väki kaikkien paikkakuntalaisten siunaamana.

Mutta tuon rajattoman auttavaisuuden tähden oli Leppiniemi joutunut kymmeniin takauksiin, joita nyt alettiin häneltä vaatia. Useimmat velalliset kokivat toki suorittaa ne velat, missä Leppiniemi oli takuussa ennen kuin luovuttivat omaisuutensa velkojilleen, mutta kaikki eivät sitä voineet ja ahtaat velkojat eivät näkyneet säälivän Leppiniemestä enempi kuin muitakaan. Muuta neuvoa ei siis Leppiniemelläkään ollut, kuin luovuttaa omaisuutensa velkojilleen.

Vuosi oli nyt kulunut siitä kuin Aaro oli ensi kerran ilmaissut naimahankkeensa vanhemmille. Kukaan ei siitä ollut sen enempää puhunut. Eräänä iltana olimme taasen isän ja äidin kamarissa tavanmukaisessa perheneuvottelussa. Kun siis huomisen päivän tehtävistä oli sovittu, sanoi Aaro ujosti:

"Olemme Marin kanssa arvelleet, että jos suostuttaisiin ostamaan meille tuo Leppiniemen maa, — — Marin isä on luvannut hankkia meille pari hevosta, kymmenkunta lehmää ja muuta maanpäällisen alkua, jos" — — — enempää ei hän saanut sanoneeksi. — Kukaan ei puhunut mitään esitykseen. Kaikki katselivat toisiaan silmiin, paitse Kölliskö, joka ei näkynyt tietävän mistä oli kysymys.

"On niin ikävää tällöinenkin elämä", sanoi kappaleen ajan perästä Aaro.

"Kuuletko sinä?" kysyi vihdoinkin isä Köllisköön päin kääntyen.

"Mitä?" sanoi Kölliskö hajamielisesti.

"Aaro esittelee että ostaisimme hänelle ja Marille Leppiniemen maan, joka myödään pakkohuutokaupalla nousuviikolla".

"Marille".

Isä selitti likemmin asiaa Kölliskölle, joka näkyi rupeavan huomaamaan mistä oli kysymys.

"Leppiniemi on hyvästi asuttu maa ja on ollut semmoinen ijänpäivän, eikä luultavasti nouse kalliiksi",

arveli Kölliskö ja vaipui taasen omiin mietteisinsä.

"Mutta minä soisin", sanoi Simo omituisen kolealla äänellään, "että, jos Leppiniemi kerran meille huudetaan, se annettaisiin minulle. Minusta tuntuu, että olen tullut sopimattomaksi yhteiselämään, kun sitä vastaan Aaro, joka on hiljainen ja nöyrä luonnostaan, sopisi tässä paremmin olemaan ja saisihan sitten äitiki mieluisen avun Marista. Muutoin ei ehkä kotiminiää äiti voine saadaakaan. Tapanista ja minusta ei taikaa ole ja Kyösti kai", — hän kääntyi pilkallisesti minuun päin — "puuhaa kotivävyksi".

Pitkällinen äänettämyys syntyi taasenki. Simo oli totta puhunut, sen lienee jokainen tunnossaan myöntänyt. Simo oli sen perästä, kun Aaro oli liittonsa Marin kanssa ilmaissut, tullut kummallisen rauhattomaksi. Hän halusi joka paikkaan, missä tiesi tanssia, huutokauppaa tahi muita kokouspaikkoja olevan. Koti ei hänelle näyttänyt olevan koti, ei työ työ, eikä ruoka ruoka. Kun hänelle tuollaisen elämän sopimattomuudesta huomautettiin, tuli hän sangen tyytymättömäksi olemaan muitten hallittavana. Siitäpä syystä sanoiki isä kappaleen ajan perästä: "Saammepa sitten tarkemmin tuumia, jos kerran Leppiniemen sovimme saamaan, kuka sinne muuttaa. Minä kumminki menen huutokauppaan ja huudan, jos niin soveltuu". — — —

Niin tehty, kuin päätetty. Isä meni Leppiniemen huutokauppaan. Kun maa tuli myötäväksi, huutelivat sitä suurimmat velkamiehet 4000:teen markkaan. Sitten ei kukaan puhunut mitään. "Eikö tuu lisää; yks, kaks! — — —!" — "5000:tta", kuului vihdoin ovensuun puolelta. Kaikkein silmät kääntyivät sinne päin.

"Kuka se oli? — Kuka se oli?" kuului uteliaita kysymyksiä. Vasaramieski jäi uteliaana seisomaan ja tirkistelemään oven puolella olevaan väkijoukkoon.

Isäni nimeä mainittiin useita kertoja ja se vihdoin tuli vasaramiehen ja uskottuin miestenki korville. Nämä nyökkäsivät tyytyväisesti ja vasaramies alkoi uudella innolla huutaa: "5000:tta on tarjottu! — Tuleeko lisää! — — Yks — kaks — — ja — kolme!" Naps, vasara paukahti. —

Kaikki asianomaiset olivat nyt erinomaisen hyvällä tuulella, vieläpä entinen Leppiniemen isäntäki, sillä kukaan ei noin luotettavaa maan ostajaa ollut toivonut. — Hinta tosin oli kovin mitätön, se kun ei vastannut kolmatta osaa talon luonnollisesta arvosta, mutta muut siitä eivät sitäkään olisi maksaneet, sen jokainen tiesi, sillä kullaki oli tekemistä omista asioistaan.

Sitten mentiin saliin kirjoja tekemään.

"Käske Simoki saliin", sanoi minulle isä. — Minä etsin Simon väkijoukosta ja menin hänen kanssaan saliin.

Entinen Leppiniemi haki alakuloisen näköisenä talon kirjat esille ja laski ne raskaasti huoaten pöydälle. Huutokaupan pitäjä alkoi niitä järjestää, selitti lyhyesti itsekunki sisällön isälleni. Niissä oli muun muassa erään talon ulkopalstalla olevan Haikola nimisen torpan kontrahti, joka jo oli vanhentunut, mutta huoneet olivat vielä hyvässä kunnossa, vaikka asukkaat olivat siitäki joutuneet vaivashoitoon. Torpan tilukset, jotka olivat erittäin hyvät, olivat täten joutuneet talolle ja huoneet vaivaishoidon haltuun.

Kun siis kirjat olivat läpi käytyt, rupesi huutokaupan toimittaja tekemään kauppakirjoja.

"Eiköhän se sopisi jättää kirjain tekoa huomiseksi", sanoi isäni, "haluaisin asiasta vähän keskustella perheeni kanssa".

"Sehän oikeen sopii". sanoi kirjuri, "meillä on kyllä täksi illaksi muutaki tekemistä".

"Minun ajatukseni on", sanoi isä illalla perheen jäsenten kokoonnuttua, "tehdä Leppiniemen kauppakirjat Simon nimiin, jos hän suostuu eroamaan kaikista perintövaatimuksista tähän taloon, saa tavallisen maanpäällisen Leppiniemeen ja sitoutuu antamaan Haikolan torpan entiselle Leppiniemelle hänen elinkaudekseen 25 markan vuotuista arentia vastaan. Minä aivon ostaa Haikolan huoneet, jotka eivät paljon maksa, ja antaa ne entiselle Leppiniemelle. Hän saa ne aikaa myöten maksaa minulle, jos jaksaa, tahi hänen kuoltuaan lankeavat huoneet minun perilliselleni. Vai suostuuko Simo tähän?"

"Minä suostun", sanoi Simo kappaleen ajan päästä.

Vaikea on kuvailla sitä iloa, mikä entisessä Leppiniemen talon väessä syntyi seuraavana päivänä isäni ehdot kuultuaan.

"Olen luullut saavani viettää viimeiset päiväni vaivaishuoneessa; olen luullut, että ainoa tyttäreni Saara joutuu vierasten palvelukseen", sanoi entinen Leppiniemi, "mutta nythän on Jumala meille valmistanut oman asunnon".

"Minä annan vielä Haikolan uudelle isännälle sen lehmän, jonka eilen täältä 30 markalla huusin",

sanoi eräs Leppiniemen velkojista.

"Ja minä sen vanhan laukin, joka nousi vaan 50 markkaan", sanoi toinen.

"Ja minä annan yhden tynnyrin ohran siemeniä", sanoi kolmas; "voimmehan nyt vähän kuki uhrata, kun olemme saaneet niin edullisen kaupan Leppiniemen maalle".

Näytti melkein siltä, kuin tuo entisen Leppiniemen auttavaisuus olisi tarttunut kaikkiin hänen velkojiinsa, sillä jokainen tahtoi jotain hänelle antaa, ja pian oli Leppiniemellä maanpäällistä kaikesta lajista, jolla hän voi Haikolassa uutta elämää alkaa.

"Miehissä mies autetaan, mutta miehissä se myös sorretaan", arveli uusi Haikolan omistaja, "sitä ohjetta olen aina seurannut, mutta en koskaan ole osannut aavistaa, että itse saisin sen noin elävästi kokea".

Mutta tuskin kukaan oli onnellisemman näköinen, kuin Leppiniemen yhdeksäntoistavuotias Saara, joka niin ihmeen viehättävästi osasi hymyillä vieraille kahvia tarjotessaan.

"No eihän toki kahvi niin pahalle uudessa kodissasi maistune", sanoi hän, luoden suuret lemmelliset sinisilmänsä Simoon ja kumartaen pitkän hoikan vartalonsa hänen puoleensa, "voithan nyt sentään toisenki kupin juoda". — Vitkastellen noudatti Simo kehoitusta.

Seuraavana kesänä tehtiin vielä kaikki työt sekä Leppiniemessä että kotona yhteisesti. Syksyllä vasta muutti Simo Leppiniemeen asumaan. Sinne annettiin hänelle 20 lehmää, 4 hevosta ja maan päällistä kaikesta lajista, mitä isä oli vallan huokealla hinnalla pakkohuutokaupoista hankkinut. Näin sai Simo täyteläisen velattoman talon sekä erinomaisen hyvetuisen maan. — Samaan aikaan toi myös Aaro nuoren miniän kotia ja minä lähdin Koivikon maanviljelyskouluun. — — —

* * * * *

Mutta puolitoimetonna virui Kölliskö sängyssään tahi istui pöytänsä edessä, seisoi akkunansa luona tahikka käveli hajamielisenä sinne tänne. Uni, ruoka ja työ eivät hänelle maistuneet. Työn johto jäi häneltä kokonaan toisiin käsiin. Kaikki asiat talossa rupesivat menemään päin mäntyä, josta syystä isä päätti minut lähettää Koivikon maanviljelyskouluun. Sanalla sanoen Kölliskö oli nyt joutunut tuohon Pyhäkosken kamalimpaan paikkaan, jossa meikäläinenkin kerran luuli "pussiih" menevänsä.

Tarina nimittäin kertoo olleen kaksi venäläistä, jotka ensikerran laskivat Pyhäkoskea alas. Toinen piti perää kunnes tultiin kosken äkkijyrkkää käännettä lähelle, missä vesi syöksyy hirvittävällä vauhdilla kalliota vasten. Mitään veden kulkuväylää ei silmä keksi, ennenkun tullaan lähelle perukkaa, joten etäämpää katsova luulee auttamattomasti jouduttavan umpiperään. Niin varmaanki näytti perää pitävälle venäläiselleki, koska hänen sanotaan kauhistuen heittäneen melan kädestään ja kumppanilleen huudahtaneen: "Pussiih mennääh!" Siihen kerrotaan hänen kumppaninsa rauhoittavasti vastanneen: "Ah vellen, eih vesi pussiih meeh!" Kumppani oli oikeassa. Ennenkun perän pitäjä oli aavistanutkaan, olivat jo kosken kuohut pyöräyttäneet venneen keulan toisaalle, josta aukeni selvä väylä.

Todellaki oli Kölliskö tuon peräpitävän venäläisen asennossa. Tähän asti oli hän jäntevällä kädellä itse johtanut elonsa purtta. Mutta nyt hänen täytyi kauhulla heittää mela kädestään. Sivuillaan näki hän kauheita epätoivon kivilouhoksia, ja edessään kadotuksen hirvittävän kuilun, johon hän joka silmänräpäys luuli tulevansa viskatuksi. Koko elämä oli ikäänkuin kauhistava unennäkö. Pois pääsyväylää ei näyttänyt mistään löytyvän. Mutta viimeisellä silmän räpäyksellä pyörähti pursi toiseen suuntaan ja avoin pelastuksen väylä aukeni eteen. Tapaus oli aivan satunnainen. Eräänä aamuna oli Leena Kölliskön kamaria korjatessaan löytänyt sängyn taakse pudonneen katkismuksen lehden ja laskenut sen pöydälle. Kun Kölliskö taasen tapansa mukaan hajamielisenä istui pöytänsä edessä, kiintyivät hänen silmänsä tuohon kuluneeseen kirjan lehteen. Hän otti sen käteensä ja luki seuraavaa:

"Herra, elä rankaise minua vihassas, ja elä kurita minua hirmuisuudessas! Sillä sinun nuoles ovat minuun kiinnitettyt, ja sinun kätes painaa minua. Ei ole terveys minun ruumiissani, sinun uhkausestasi: ja ei ole rauha minun luissani, minun synteini tähden j.n.e." — "Tämähän on aivan samanlaista kuin minunkin suhteeni". —

Hämärästi alkoi hän muistaa rippikoulu-opetuksia ja erittäin papin kehoituksia saarnatuolista sunnuntaisin Jumalan sanan viljelemiseen. Hän haki äidin kamarista Raamatun — muut sitä meillä eivät koskaan käyttäneet. —

Hän alkoi lukea sieltä enemmän Daavidin Psalmia. Mitä enemmän hän niitä luki, sitä selvemmin hän huomasi sen syvän katumuksen, mikä niissä puhui, Niin merkillisen yhtäläinen oli Daavidin sydämen tila hänen kanssaan, erittäinkin oli ps. 38 ikäänkuin hänen sydäimestään lähtenyt. —

Mutta pian huomasi hän myöskin sen suuren eron, mikä oli hänen toimeettoman katumuksensa ja Daavidin syvän uskalluksen, luottamuksen ja turvaantumisen välillä Herraan, elävään Jumalaan.

Vasta nyt alkoi hänelle selvitä elämänsä suurin erehdys, se nimittäin, ettei hän koskaan ollut tuntenut eikä tunnustanut minkään korkeamman voiman tarvetta elonsa purtta johtaessa. Että hän itse oli siihen kykenemätön, sen hän oli jo kyllin kokenut, mutta että joku muu löytyisi, jonka turvissa hän vapaana kaikista vaaroista voisi kamalimpienki kohtauksien läpi päästä, sitä hän ei milloinkaan ollut tullut ajatelluksi.

Mitä enemmän hän luki Jumalan sanaa, sitä enemmän hänelle selkeni se vakuutus, ettei Jumala tahdo syntisen kuolemaa, vaan että jokainen katuisi ja palaisi pois pahoilta teiltään. Hänelle selkeni, ettei kutkaan muut voi eikä tahdo niin auttaa, kuin Jumala, joka on meidän rakas isämme poikansa Jesuksen Kristuksen tähden.

Tietämättänsä, ajattelemattansa, omaa syntisyyttänsä muistamatta heittäikse hän polvillensa ja rukoili. — Hän rukoili niin hartaasti, niin palavasti ja hänen suustansa vierä virtana sanoja. Nämä olivat murtuneen sydämen katkeroita valituksia, mitkä lähtivät hyvän katumuksen ja oman voimattomuuden, mutta myös nöyryyden sekä Jumalan rakkauden ja armon tunnosta. "Olethan sanonut, että ne uhrit, jotka sinulle kelpaavat, ovat murheellinen henki, ahdistettua ja särjettyä sydäntä et sinä, Jumala, hylkää. Voi, rakas isä, sinä, joka luonnon voimien kautta olet musertanut kivikovan sydämeni, ota nyt vastaan tämän särjetyn sydämen uhrit! — Tee minun kanssani niinkuin sinä parhaiten tiedät ja tahdot! — Johdata sydämeni sinun ja sinun rakkaan poikasi Jesuksen Kristuksen elävään tuntemiseen. Sinun haltuusi annan kokonaan itseni, sillä itsestäni en mitään voi, paitsi ainoastaan sinua vastaan syntiä tehdä. Pyhi pois minun syntini sinun suuren laupeutesi ja sinun poikasi Jesuksen Kristuksen ansion tähden!" —

Tähän suuntaan kävi hänen rukouksensa. Se tuntui niin keventävältä, niin rauhoittavalta.

Mutta luonto vaatii myös osansa. Hän ei ollut vuosikausiin levollista yötä nukkunut. — Nyt vaipui hän syvään uneen ja nukkui melkein kokonaisen vuorokauden.

Siitä herättyään oli Kölliskö niin virkeän, niin levollisen ja iloisen näköinen. Tuo katumuksen, epätoivon ja murheen raskas taakka oli nyt kokonaan hänen sydämeltään pudonnut. Itsekään ei hän voinut oikein käsittää sitä äkkinäistä muutosta sydämensä tilassa.

Ylösnoustuansa otti hän Uuden-Testamentin ja luki tuhlaajapojasta, sadanpäämiehestä, Jairuksesta, Kananean vaimosta y.m. Hänen sydämensä vahvistui siinä vakuutuksessa, että samoin kuin laupias Vapahtajamme on auttanut noita onnettomia, jotka mikä heikommalla, mikä lujemmalla uskolla ovat häneen turvanneet, samoin on hän tehnyt ja tekee myös hänelle.

Hän lankesi taasen polvilleen ja vuodatti sydämensä rukouksessa. Sitten luki hän sokeasta Jerikon kohdalla ja kun hän oli tullut siihen paikkaan, jossa Jesus sokealle sanoi: "sinun uskos autti sinua", hyppäsi Kölliskön sydän ilosta.

Nyt vasta näiden sanain kautta sai hän elävän vakuutuksen siitä, että Jumala oli häntäki auttanut hänen uskonsa tähden Jesuksen Kristuksen ansioon.

Kölliskö oli ilosta höperönä. Hän kertoi jokaiselle, että Jesus Kristus onki kärsinyt ja kuollut minun ja sinun synteisi edestä, eikä muuta tarvitse, kuin ainoastaan uskoa, niin saamme syntimme anteeksi ja tulemme Jumalan lapseksi. Muut epäilivät Kölliskön menettäneen järkensä, mutta äiti, jolla oli enemmän uskonnollista kokemusta, huomasi kohta Kölliskössä tapahtuneen sydämen muutoksen.

Oi ääretöntä onnellisuutta, että Jumalan vihan ja lain kirouksen alainen sydän saa tuntea tulleensa otetuksi Jumalan armo-yhteyteen ja suletuksi Isän rakkaasen syliin!

Kölliskö oli kuin paraneva sairas, Hän söi hyvällä ruokahalulla, makasi levollisesti ja voimistui pian entiselleen. Hän nautti Herran ehtoollista ensimmäisenä messupyhänä. Se antoi hänelle uutta voimaa kilvoittelemaan uskon kilvoitusta. Ja sitä hän pian tarvitsiki, sillä Herran Henki ei anna lakkaamatta tuntea armon suloisuutta. Hän kurittaa myös aikansa ja sitä sai Köllisköki usein tuntea. Syvän toivottomuuden hetkiä seurasi usein ja niissä harjaantui ja kasvoi hänen uskonsa.

Vähitellen saavutti Kölliskö tavallisessa koti-elämässään hyvin rauhallisen ja iloisen mielenlaadun. Ensi alussa ei hän tosin paljon muusta perustanut kuin Raamatun ja Lutherin kirjojen lukemisesta.

Kumminki lienee hänelle vähitellen selvinnyt se Jumalan sanan opetus, että joka ei tahdo työtä tehdä niin ei pidä syömänkään. Sen ainaki olen kuullut, että hän jo viime talvena on entisellä innolla ottanut osaa kaikenlaisiin talon toimiin.

* * * * *

Noihin rakkaisin muistelmiin kerran päästyäni, olisin kentiesi kuinka kauan virunut tuossa Oulujoen törmällä, lähellä Koivikon maanviljelyskoulun ala-opettajan huoneusta, ellei eräs oppikumppanini olisi nimeäni huudahtamalla herättänyt minut.

"Täällä on kirje sinulle," sanoi hän, antoi sen minulle ja poistui.

Minä otin kirjeen, kääntelin sitä hetken, avasin sen ja luin m.m. seuraavaa:

"P:ssä Kesäkuun 10 päivänä 1869.

"Rakkahin veljeni Kyösti!

"Armo, laupius ja rauha Isältä Jumalalta ja meidän Vapahtajaltamme Herralta Jesukselta Kristukselta tulkoon runsaasti osaksesi! Kun oma sydämeni on saanut tuntea runsaasti tämän armon ylönpaltisuutta, niin en mitään hartaammin toivoisi, kuin että Jumala ennättävällä armollansa aikaisin vetäisi sinutki rakkaan Poikansa Jesuksen Kristuksen ansion turviin ja vihkisi sydämesi Jumalan Hengen temppeliksi. — Mainitsit syntyneen sielläki uskonnollista erimielisyyttä, sittenkun muutamat Pohjasta päin tulevat saarnamiehet ovat käyneet siellä ihmisiä kääntämässä. Niin näyttää käyvän täälläki. Tiedäthän, että Kaurismaan Aappo on nyt kolmisen vuotta ollut Pohjassa päin. Sieltä tuli hän keväällä tänne, mutta kokonaan muuttuneena. Sen sijaan, että hänellä ennen oli joku rivo lause joka paikkaan, on hänellä nyt joku tuomitseva Raamatun lause jokaiselle valmiina. Hän pitää myös sanan selityksiä joka pyhä ja usein viikollaki, joihin ihmisiä tulvaa hyvin runsaasti. Useat menevät sinne vaan ilvehtimään ja elävää Jumalaa pilkkaamaan. Voithan sen arvata, että niin peräti paatuneessa kansassa, kuin täällä, missä vanha, arvossa pidetty kiertokouluuttajamme oli joutua virattomaksi ainoastaan siitä syystä, että hän uskalsi muutamia isäntiä kehoittaa parannukseen, niin arvaathan, että tuo uusi liike on täällä kohdannut mitä raainta pilkkaa.

"Ensimältä, kun Kaurismaan Aappo tuli tänne, huomasin kyllä, että siinä liikkeessä, josta hän minulle kertoi ja jonka muutoinkin tiesin Pohjasta päin olevan tänne tulossa, on voimakasta herätyksen henkeä; sentähden annoin hänen pitää kotonani sanan selityksiä toivossa, että Aappo antaisi Jumalan sanan valossa oikaista itseänsä. Toivossani kumminki surkiasti petyin. Ensimältä hän tosin tunnusti minut kristiveljekseen, vieläpä sanoi iloitsevansa siitä, että oli tavannut edes yhden elävän kristityn P:ssä, eli kuten sanansa kuuluivat, yhden, jolla on Jesus sydämessä. Mutta kun rupesin vastustamaan sitä tapaa, jolla hän, etenki saarnansa lopussa, kehoitti ihmisparkoja luettelemaan hänelle syntejään ja ottamaan niistä häneltä synnin päästön, niin silloin syntyi meillä riita. Hän tuomitsi minua, ei sanonut minun saaneen Pyhää Henkeä, eikä siis ymmärtävän Jumalan valtakunnan asioissa mitään. Huomautin, että hän itseki oli tunnustanut Jesuksen sydämessäni olevan. Siitä raivostui hän kokonaan ja kaikki hänen lahkoonsa jo menneet akat alkoivat puhua yhtä aikaa. Sain kuulla, että jokainen, joka ei tällaisen ripin kautta tule lammashuoneeseen, on varas ja ryöväri ja koska en minäkään ole tuollaisen ripin kautta tunnustanut itseäni seurakuntaan s.o. heidän joukkoonsa, olen semmoinen. — Koko seuraavan yön vietin rukouksessa ja Raamatun tutkistelemisessa. Minä rukoilin Jumalaa oikaisemaan sekä heitä että itsiäni. Mutta kuta enemmän rukoilin ja kuta enemmän tutkin Jumalan sanaa, niin sitä enemmän vahvistui sydämeni siinä vakuutuksessa, 'ettei kuolema, eikä elämä, eikä enkelit, eikä esivallat, eikä väkevyydet, eikä nykyiset, eikä tulevat, eikä korkeus, eikä syvyys, eli joku muu luontokappale taida minua Jumalan rakkaudesta eroittaa, joka on Jesuksessa Kristuksessa meidän Herrassamme.'

"Mitä muutoin kylämme uutisiin tulee, lienee niistä tuorein Järvimaan isännän kuolema. Hän sai äkkinäisen keuhkokuumeen ja kuoli muutamia vuorokausia sairastettuaan.

"Huhutaan, että Elliä ja Järvelän Eskoa pian kuulutetaan. Miten sitte lienee, se vaan on varma, että Esko on ollut talon neuvonantajana ja emännän turvana isännän kuoltua, sekä oleskellut Järvimaassa melkein yhtä paljo kuin kotonaanki. Luulinhan sinulla olevan sielläpäin rakkaussuhteita, mutta se varmaankaan ei ole ollut Jumalan tahto. Muutoin on julkinen salaisuus, että Elli on viime talven aikana antanut useita 'vasikan nahkoja.'

"Muuta ei tällä kertaa, kotona ovat kaikki terveenä, ole ahkera ja kuuliainen opettajille, parin viikon perästähän pääset kotona käymään, Ennen kaikkea ahkeroitse elävään Jumalan tuntemiseen tulla, siltä siinä on ijankaikkinen elämä! Herran Jesuksen Kristuksen armo tulkoon osaksesi! Amen.

"Veljest Tapani.

"J. K. Terveisiä vanhemmilta ja veljiltä."

Tuo kirje teki minuun sangen kummallisen vaikutuksen. Olisiko siis kumminki totta, että Esko,

lapsuuteni ystävä, valtaa minulta Ellin. — — —?

* * * * *

Kolmisen viikkoa on nyt kulunut siitä, kun viruessani tuolta Oulujoen törmällä sain edellä kerrotun kirjeen. — Olen vihdoinki saanut rakkaimman toiveeni täytetyksi. Olen päässyt muutamaksi viikoksi omaisten seuraan kotia. On taasenki sunnuntai jälkeen puolen päivän.

Tuonne ikkunain taakse on istutettu muutamia lehtipuita. On myös Leena sirotellut keväällä sinne muutamia kukan siemeniä, jotka nyt ovat parhaassa kukoistuksessaan.

Siellä istuvat nyt isä ja äiti pihlajain varjossa. Siellä on myös Leena heidän keskellään lukien jotain kirjaa. Sinne täytyy minunki mennä. — — —

Mutta tuon vähäisen ryytimaan aidan taakse kulkee Takakyläläisten kirkkopolku. Juuri kun olin ehtinyt istahtaa pihlajan juurelle, lähelle mainittuja henkilöitä, kuulin vilkasta keskustelua takaani polulta. Silmäni kääntyivät sinne, siellä oli Kaurismaan Aappo muutamien naisten kera nähtävästi kirkolle päin menossa. Silmämme kohtasivat toisiansa. Hän oli mielestäni niin muuttunut.

"Hyvää päivää, Kyösti", sanoi hän minulle, "onko Jesus sydämessä?"

Tuo kysymys hölmistytti minua ensin, mutta kumminki riensin hänelle noin vaan vanhan tutun vuoksi kättä pistämään:

"Terve miehelle, terveisiä Muhokselta".

"Kiitoksia", sanoi Aappo, "kuinkas siellä Jumalan pelto kasvaa."

"No kiitoksia," sanoin kartellen, "toivon sinne hyvän vuoden tulevan. 4- Kirkolleko on matka?"

"Yrttitarhasta Kolkatan mäelle, seuraten veristä Vanhinta, siinä on Jumalan lasten kirkkotie. Mutta kuinka on siellä Muhoksella runsaasti Herran työmiehiä kirkastamaan veristä lippua Herran lauman keskellä?"

"Minä en sitä varmaan tiedä."

"Niin — oudothan ovat maailmassa elämän tien matkamiehet, samoin kuin ylkämmeki on outo ollut, joka on edellämme meille tien raivannut. — Mutta kuinka on sinun laitasi, jos nyt kuolema sattuisi tulemaan, niin voisitko sanoa, mihin silloin joutuisit. — — — Sano suoraan, rohkeneisitko toivoa tuossa tilassa itsellesi elämää." — — —

"Minä en sitä ole tullut ajatelleeksi."

"No oletko edes koskaan ajatellut syytä tuohon sokeuteesi?"

"En."

"Etkö ole ajatellut, että teillä siellä Muhoksella, samoin kuin meilläki täällä, ovat sokeat taluttajat; etkö ole ajatellut, että uskottomat papit yleensä asettuvat avainkippu kädessä taivaan ovelle ja tarjoavat sillä päähän jokaista, ken siitä sisälle aikoo mennä."

"Muhoslaiset hyvin tykkäävät papeistaan," sanoin.

"Mahdollisesti ovat he yhtä viisaita, kuin meidänki pastorimme, että asettuvat kauniisti syrjälle ja antavat ahtaasta portista meneväisten mennä, vaan kumminki ovat he sokeat taluttajat, ja taitaako sokea sokeata taluttaa, eivätkö he yhdessä kuoppaan lankea", arveli Aappo.

Minä en voinut mielessäni oikein päättää minkä verran Aappo oli oikeassa, ja en siis hänelle mitään vastannut.

"Niin on tosiaanki käynyt täällä Pohjan perillä, että uskottomat papit ovat julistaneet sotaa Jesuksen seuraajia vastaan osittain heidän seurariemujensa tähden, osittain sen vuoksi, että se suuri Jumalan armo on tapahtunut, että taivaan valtakunnan avaimet meidän kauttamme ovat tulleet viljellyiksi ja sen kautta tuhannet synnin kuorman alla raskaasti huokaavaiset sielut ovat tulleet ja aina tulevat vapauteen saatetuiksi", jatkoi Aappo, "mutta etkö sinäki tule tänään kirkolle seuroihin kuulemaan elävää Jumalan sanaa?"

"Lähdemmekö Leena tänään seuroihin?" kysyin Leenaan kääntyen.

"Saisihan tuolla kerran käydä", arveli Leena.

"Minua kummastuttaa saada kuulla puhuttavan elävästä Jumalan sanasta", sanoi paikalle saapuen Kölliskö, joka avoimesta ikkunasta oli kuullut koko keskustelun Aapon ja minun välillä, "vastaa minulle suoraan, onko kuolluttaki Jumalan sanaa? — —"

"Vastaa!" sanoi hän Aappoon kääntyen.

"Puustavi kuollettaa, mutta henki tekee eläväksi".

"Mitä sinä tuolla puustavilla ymmärrät? — — Kirjoitettua sanaako?"

"Sekä nykyisten kristittyin että historian kokemus osoittaa, että äänellisesti saarnattu sana vaikuttaa kirjoitettua sanaa enemmän sekä herätykseksi että uskoon saattamiseksi".

"Siihenkö se puhe elävästä ja kuolleesta Jumalan sanasta nyt supistuuki; mutta miksi et puhu minulle yhtä suoraan, kuin muilleki, miksi et opeta minulleki, kuten muilleki, että Raamatun lukeminen on turhaa puuhaa sille, joka uskoon ei vielä ole tullut".

"Milloin olen niin opettanut? — Ne ovat valehdelleet, jotka niin ovat sanoneet".

"Ohoh, jopa nyt kiveen iskit! Eikös Leenaki ollut tässä yhtenä iltana siinä kun Aappo oli Järvimaan takalolla sitä meidän talon väen päähän pannut?"

"Minua kummastuttaa, että Aappo viitsii sitä valheeksi väittääkään", sanoi Leena kauhtuen.

"Niin, minä tarkoitin silloin sitä, ettei uskon ihminen voi lukiessaan eroittaa lakia evankeliumista, ennenkuin evankeliumi uskon saarnassa hänelle laista eroitettuna annetaan ja sovitetaan. Selkeäähän on, että niin kauvan kuin evankeliumin matkaan laki sekoitetaan, ei se ikinä kenellekään uskoa tuo, koska laki et ole pantu eläväksi tekemään".

"Se oppi, ettei luettu sana kenellekään uskoa tuo, on suoraa valhetta, eikä perustu Raamattuun, sillä meidän laiskalle luonnollemme olisi kyllä hauskaa saada kuulla opetusta, että meidän oma ahkeroimisemme Jumalan sanan viljelemisessä on turhaa puuhaa, mutta valitettavasti vie se kovin vääraan suuntaan, sillä silloin on helppo sinun kaltaistesi opettajain tunkeutua seurakuntiin, hävyttömällä tavalla vieroittaa yksinkertaisten sydämet opettajistaan, tehdä Raamatun lukeminen tarpeettomaksi ja neuvoa kokemattomia itsensä tykö, säilyttää niitä hirmuisilla tuomioilla ja saarnata omia mielipiteitään, aivan niinkuin sinä viimeksi tässä Kyöstin kanssa menettelit", sanoi Kölliskö ja jatkoi: "Asia on semmoinen, että monet paikat Raamatusta todistavat, että elävä usko syntyy myös kirjoitetusta sanasta, esim. Joh. 20: 31. Mutta nämät ovat kirjoitetut, että te uskoisitte, että Jesus on Kristus Jumalan poika, ja että te saisitte elävän uskon kautta hänen nimeensä. Sama Henki, jonka kautta Raamatut kirjoitetut ovat, antaa meille voiman ymmärtää sitä. Jos ei niin tapahdu, niin etsittäköön syy omasta sydäimestä eikä sanasta".

"Etkö siis usko meillä P. Henkeä olevan", kysyi eräs akka, nimeltä Tuppi Maija.

"En, niin kauvan kun tiettenne vääristelette Raamattua; muutoin ei Lutherilainen kirkko ole koskaan pitänyt itseään ainoana autuaaksi tekevänä kirkkona", sanoi Kölliskö.

"Lutherilaisia meki olemme. — Etkö uskalla todistaa meille syntiä anteeksi", sanoi joku vaimoista.

"Jos Luther eläisi, ei hän teitä oppilaikseen tunnustaisi, koska Luther ja hänen uskoon tulleet oppilaansa eivät muita todistuksia tarvitse, kuin Jumalan Hengen todistuksen, joka meidän henkemme kanssa todistaa, että olemme Jumalan lapset. Noin kevytmielisesti eivät he ainakaan veljien todistuksia vaadi. Eikä olekaan semmoista ripityksen puuhaa, kuin teillä, kristillisessä seurakunnassa koskaan tätä ennen nähty", sanoi Kölliskö.

"Hih, hih, hih", pani Tuppi Maija, "eipä uskalla Tapani meille syntiä anteeksi todistaa", ja alkoi hypellä.

"Hah, hah, hah, hah", panivat muut vaimot, yhtyen Tuppi Maijan hyppyyn.

"Hih, hih, hih, huh, huh, huh, hah, hah, hah; Jesus ole kiitetty; Jesus ole kiitetty; eipä uskalla Tapani meille syntiä anteeksi todistaa", ja näin hyppien ja huutaen meni joukko kirkolle päin.

"Menemmekö seuroihin?" kysyin Leenalta jälleen, puun alle istuttuani.

"Mennäänpä kerran", sanoi Leena.

"Mutta minä tulen myös", arveli Kölliskö.

Seurat olivat eräissä talossa kirkon luona. Virtana tulvaili sinne väkeä kaikilta haaroilta. "Uskovaiset" menivät suoraan perälle pirttiä, kun sitä vastaan "uskottomat" jäivät oven luo seisomaan. Me Kölliskön ja Leenan kanssa istuimme ovi-ikkunan luo sivupenkille.

"Onko Jesus sydämessä", kysyi muudan tuttu vaimo minulta peremmä mennessään.

"Niinkuin kerjainukko", arveli eräs irvihammas poika vastaukseksi.

"Jumalan terveiks", sanoivat uskovaiset toisiaan halaten.

Veisuri Jussi alkoi virren.

Veisuun tauottua luki joku veljistä muutamia värsyjä Raamatusta, jonka tehtyä Kaurismaan Aappo alkoi kovalla rämäkällä basso-äänellensä saarnansa. Hän syyti sanoja ikäänkuin uuninsuusta. Ympäri Raamattua hän rämpi, pysähtymättä mihinkään määrättyyn tekstiin. Hän osasi niin mestarillisesti sovittaa Raamatun paikkoja toisiinsa, niiden keskinäisestä sisällön yhteydestä huolimatta, — niin ainaki Kölliskö minulle sanoi.

Erittäin näytti häntä miellyttävän puhua kristittyin vainoista, joita hän ei suinkaan unhottanut sovittaa tähän aikaan.

Villiläisiä [siihen aikaan tavallinen nimitys Oulun tienoolla] alkoi kerääntyä parvittain Kölliskön ympärille.

"Kuules, mitä sinä seurakunnalla ymmärrät?" kysyi Kölliskö.

"Seurakunnallako?"

"Niin, kutka siihen kuuluvat?"

"Ainoastaan uudesta syntyneet kuuluvat pyhain ihmisten yhteyteen", sanoi joku joukosta, "ja tämä yhteys on tosin näkyväinen meissä, mutta maailmalle se on näkymätön".

"Ettekö usko uudesta syntyneitä meidän kylässä olevan ulkona teidän joukon?"

"Se voi olla mahdollista", arveli joku joukosta, "mutta ne ovat kumminki yksimieliset meidän kanssa, yhtyvät meihin ja ovat meidän kanssa yhteen henkeen juotetut".

"Mikäli niitä on täällä ennestään ollut", arveli vielä toinen villiläinen, "niin ne ovat jo kaikki meihin yhtyneet".

"Ettekö siis usko, että ilman teihin yhtymättä voi autuaaksi tulla?"

"Se voi olla mahdollista, että siellä, missä ei näin voimakasta hengellistä liikettä ole, ihmiset voivat autuaaksi tulla ilman meittä, mutta täällä se on meihin yhtymättä mahdotonta".

"Jos te hiukankaan Jumalan sanan itseänne oikaista antaisitte", sanoi Kölliskö, "niin ei teidän tarvitsisi muuta, kuin lukea Augsburgin tunnustuksesta 7:n ja 8:n kappaleen 'seurakunnasta' ja 'mikä seurakunta on', niin huomaisitte vääräksi rajoittaa seurakuntaa johonkuhun lahkoon, koska Jumalan armo ylettyy kaikkiin ja Hän on sanonut, ettei hän ketään hyljää, joka hänen tykönsä tulee, olipa se sitten kuka hyvänsä, vaikka hän olisi ja pysyisiki ulkona teidän joukostanne".

"Huuih, huuih, huuih", kiljasi äkkiä eräs raivostunut vaimo, lähestyi Köllisköä, käsillään huiskien häntä vasten silmiä, jotta Kölliskön täytyi vetäytyä ovea kohden käsillään silmiään varoen. — Samalla syntyi hirmuinen kiljunta, hyppiminen ja käsien paukutus yleiseen "uskovaisten" joukossa.

Kölliskö, joka nähtävästi ei voinut katsella tuonlaista Jumalan palvelusta, vetäysi pirtistä ulos, mutta Leena ja minä emme vielä malttaneet lähteä, sillä, totta puhuen, tuota elämäähän olimme katsomaan lähteneetki.

Tuo vaimo, joka Köllisköä oli silmille hosunut, kaatui, nähdessään Kölliskön ulos vetäytyvän, hengetönnä ovensuuhun lattialle.

Eräs "uskoton" poika ähäytti häntä äimältä kylkeen. Vaimo ei hievahtanutkaan. Poika uudisti hetken päästä uudelleen kokeensa.

"Eeei käyny kipeästi, vaikka äimällä pistettiin; eeei käyny kipeästi vaikka äimällä pistettiin; eeei käyny kipeästi vaikka äimällä pistettiin!!!" alkoi vaimo hypätä ja huutaa viimeisen piston saatuaan.

Muutamat voimallisimmat vaimot ottivat itse Kaurismaan Aaponki pöydän takaa ja toivat hänet keskilaattialle, ja sen ympärille kerääntyi koko vimmattuun parvi hyppimään ja huutamaan ja sinne

sekaantui myöski ylimielisempiä "uskottomia" yhteen mylläkkään.

"On se sentään tuo Tapani sukkela vastustamaan niitä, eivätpä villiläiset häntä hevillä pussiin pistä", arveli joku ovensuun puolelta.

"Mutta siellä mejän puolesa on yksi Heetpäriäinen", arveli eräs pohjanpuolen työmies, "se se aika jehu on niitä vastustamaan, kun hän sitte kerran oli niitten kanssa inttäny ja sanonu, että vaikka pispalta kysyttäisiin, niin niin se asia on kuin minä sanon, niin sitte olivat villiläiset sanoneet: no kysyppä pispalta; mutta kun ei se osannu kirjoittaa, oli se tahtonut pappia kysymään ja kirjoittamaan pispalle, mutta pappi ei ollu viittiny sitä kysyvä. Sitte olivat villiläiset sitä närsänneet sillä, että eipä kestänytkään pispalta kysyvä. No mitä siitä, tämäpä rupesiki itte opettelemaan kirjoittamaan, vaik'jo oli yli viijen kymmenen. Sitte se kaks viikkua opetteli kirjoittamaan ja kirjoitti ja kysy pispalta kumpi on oikiasa. Ja pispä vastasi sille, että se se oikiasa on ja villiläiset saivat pitkän nokan".

"Todistakaat hyvät, rakkaat kristityt, minulleki synnit anteeksi!" rukoili itkusilmin eräs vaimo.

"Tässä on se mies, joka antaa synnit anteeksi", arveli Kaurismaan Aappo, painoi kätensä vaimon päälle ja julisti synnit anteeksi Jesuksen nimessä ja veressä.

"Oletko sinäki niitä loukkokristityitä?" arveli Tuppi Maija Leenalle seuroista palatessa.

"Mitä loukkokristityitä?"

"Jotka koettavat yksinäisyydessä Jumalaa rukoilla".

"No eikö seki kelpaa Jumalalle, jos muutoin rukoilisin häntä tosi tarpeesta".

"No et sinä sillä keinoin Jumalaa löydä".

"Minkäs sitten?"

"Mustan perkeleen".

"No eikös Jumala yksinäisen rukousta kuulekaan?"

"Kyllähän rukous yksinäisyydessäki meitä uskovaisia auttaa, vaan ei muita".

"Parempi olisi, että nimittäisitte itsesi itseänne villiläisiksi, kuin uskovaisiksi", sanoi Leena kauhtuen.

"Elä, rakas Leena, sano sillä tavalla, muista että raskas olet ollut kannettava sinäkin taivaan Vanhimmalle ristipuussa ja verinen on tie Kolkatalle sinunki tähtesi, jos sen oikeen tuntisit, niin et kristityitä noin soimaisi", sanoi Tuppi Maija.

"Kyllä tuo elämä tänäki päivänä siltä näytti, että kristityitä te olette, tuskin pahimmassakaan kapakassa on senlaista elämää kuin teidän Jumalan palveluksessanne", sanoi Leena yhä enemmän suuttuen.

Puheesen yhtyi muutamia muitaki villiläisiä, jotka yhä syvemmälle kokivat tunkeutua Leenan tuntoon; josta Leena yhä enemmän tulistui niin että hän vihasta punottaen saapui kotia ja kauhistuen kertoi mitä oli nähnyt ja kuullut.

"Mutta sinä saat olla varoillasi niiden kanssa", sanoi Leenalle Kölliskö, joka jo aikasemmin oli kotia saapunut, "valitutki voivat tulla eksytetyiksi, saati sitte hengellisissä asioissa niin peräti kokematon kuin sinä olet".

"Minäkö? — En tässä maailmassa usko heitä".

"Sinä et arvaa niitä temppuja, joita lahkolaiset kaikkina aikoina ovat käännytystoimessaan käyttäneet ja minä olen vakuutettu, että tuskin viikkoakaan voisit puolustaa itseäsi heidän armoilleen antautumatta, jos omin neuvoisi jäisit heitä vastaan taistelemaan, sillä taisteluun heitä vastaan tarvitaan enemmän taitoa, kuin arvaatkaan, ja parasta olisi sentähden, ettet siihen antautuisikaan".

Seuraavana aamuna lähtivät miehet viikkokuntiin Järvimaan takalon uudismaalle. Minä jäin vanhusten ja vaimonpuolten kanssa kotia.

Miesten lähdettyä meni Leena tarhalle lehmiä lypsämään. Siellä oli jo Tuppi Maija häntä vastaan ottamassa.

"Minua niin surettaa se paatumus ja sokeus", sanoi Tuppi Maija, "jonka näin illalla sinussaki olevan..."

"No kaikki tässä nyt rupeavat paatumuksesta ja sokeudesta saarnaamaan", sanoi Leena, "muistelepa

vähän miten sinä herrain kanssa käräjillä vielä muudan vuosi takaperin mässäsit".

"Niin — semmoinenhan olen ollut, mutta sitä suuremman rakkauden on Jumala minulle osoittanut ja minä soisin sydämestäni, että sinäki tekisit parannuksen ja tulisit tyhmäksi armon ajassa, ettei sinun tyhmänä neitseenä tarvitsisi olla yljän tullessa".

"Minulla on Raamattu ja muita kirjoja, joista voin oppia miten autuaaksi tullaan, enkä siis tarvitse sinun saarnojasi", arveli Leena.

"Raamattu on paperia ja läkkiä vaan ja sen sana tulee eläväksi vasta meidän suussamme..."

"Kyllä on parasta, että säästät saarnasi muille, minä niitä en usko", sanoi Leena, otti maitopöntön ja lähti.

Sen perästä lähti Leena viemään lehmiä laitumelle, mutta kujalla, kuinkahan lienee niin sattunut, tapausi Kustun Kaija hänen kanssaan yhteen matkaan. Hänki oli illalla kiistellyt Leenan kanssa uskosta.

"Oi, rakas Leena", sanoi Kaija, "minua niin surettaa sinun sielusi tila, ajattelepa, jos elävä Jumala juuri tällä hetkellä astuisi kanssamme tuomiota pitämään, niin kuinka silloin kävisi?"

"Mutta minä en voi käsittää sitä julkeutta, jolla puhutte Jumalasta ja Hänen tuomiostaan sellaisen elämän perästä, kuin illallaki piditte", sanoi Leena.

"Niin — luonnolliselle ihmiselle se onki käsittämätöntä, mutta ken on uskonut kerran syntinsä anteeksi, niin häntä ei enään pelota Herran tuomio, mutta ajattelepa itseäsi, jos tuomio tulisi, niin varmaankaan et silloin joutaisi riitelemään Jumalan lasten kanssa, sillä silloin on kysymys uskosta, eikä ole turvaa tiedosta, viisaudesta ja väkevistä töistä".

"Mutta minä uskon voivani tulla autuaaksi ilman teidän avuttanneki".

"Kyllä se on mahdotonta, sillä jos ei uskovaisten seurakuntaa olisi tänneki tullut, olisin minäki mennyt helvettiin kuin kekäle".

"Mutta Katkismushan sanoo Jumalan armoihinsa ottavan ihmisen, niin usein kuin hän kääntää ja parantaa itsensä".

"Niin se Katekismun paikka koskee kastetta, mutta minulta on jo aikoja sitten kasteen vesi kuivannut päästä".

"Etkö luule muuta tietä olevan Jumalan luo, kuin teidän kauttanne?"

"Ei reikääkään ei neulansilmän vertaakaan", vakuutti Kaija.

Kun Leena tuli lehmän viennistä ja meni jälleen ulkokausteelle, oli siellä Nissen Lovisa häntä vastaan ottamassa. Tämä hänelle puhui samaan tapaan kuin edellisetki, tuomitsi häntä ja kehoitti häntä syntien tunnustukseen. Anna lupasi ne todistaa hänelle anteeksi.

"Mutta minä en usko teidän todistuksianne", sanoi Leena.

"Tunnusta sentään leikilläsikään syntisi, niin minä uskon sinulle avuksi".

Näin piirittivät villiläiset Leenaa kaikilta puolilta. Niin pian kuin hän päänsä ulos pisti oli siellä milloin yksi, milloin toinen ja välistä kokonainen parvi akkoja, jotka milloin peloittivat ja säikyttelivät häntä hirmuisilla tuomioilla, milloin taasen puhuivat Jumalan armosta, milloin kehoittivat häntä synnintunnustukseen ja milloin mitäki.

Leena parka oli kuin vimmattu. Hänen Jumalan sanan tietonsa pian tyhjentyi, eikä hän oikein tietänyt mitä hänen noille kaikille olisi pitänyt vastata. Sen hän kumminki selvään tuns, ettei se oppi, jonka mukaan Jumala vaikuttaa ainoastaan veljien ja sisarien kautta, ole Jumalan sanan mukainen, mutta puolustaa itseänsä kaikkia noita pyöryksiä vastaan, sitä ei hän voinut. Tästä seurasi, ettei hän muillekaan päivän pitkään osannut muista puhua kuin villiläisistä. — Niihin hän nousi ja laskeusi.

Mutta voimallisoin kaikista saarnamiehistä oli kumminki raatarin Anna.

"Voi, rakas Leena", sanoi Anna, "ajattelepa sentään, jos vielä täytyy kuullaksesi se hirmuinen tuomio: Menkää pois minun tyköäni te väärin tekiät siihen ijankaikkiseen vaivaan, joka valmistettu on perkeleille ja hänen enkeleilleen, eikö se sentään ole hirveää?"

"Kyllä kait se on totta".

"Totta se on ja sentähden täytyy Vanhimman tänäki päivänä vuodattaa rakkautensa ja kaipauksen

kyyneleitä paatuneitten ja sinunki tähtesi".

"Niinhän se on", arveli Leena.

"Niin se on ja kaikkein aikain kokemus osottaa, että ihminen maailman korvesta tullessaan tarvitsee vanhempain kristittyin apua vanhurskauden pukua päälle pukiessa, kuten Tuhlaaja-pojasta näkyy. Niinhän Kristus teki Saulukselleki, kuin hän hänen herättänyt oli, osotti hän hänen apostolina luo, joka hänelle synnit anteeksi todisti".

Tähän et Leena mitään vastannut, vaan tämän perästä ei hän voinut käsittää, kuinka tosiaanki Jumala voi sydämessä uskoa synnyttää ilman kristittyin avutta.

Hän oli kuin pökiö. Hän tuli sisään, toi puusylin ja seisoi neljännestuntia paikallaan, pani puut pesään, seisoi taasen, sytytti puut palamaan ja seisoi taasen. Siitä meni sitten toiseen paikkaan ja seiso. Kaikki työnsä teki hän päällisin puolin, tahi nurin narin, ja löi toisia tehtäviään kokonaan laimin.

Kun villiläis-akat tästä saivat vihiä, kävivät he kiinteämmin Leena paran kimppuun.

"Minä en enään ymmärrä en yhtään mitään, mitä olen ennen lukenut Jumalan sanasta", sanoi hän äidilleni, "ja minua pelottaa, että jos nyt heti kuolis..."

Äiti koetti häntä lohduttaa Jumalan sanalla, vaan kun ei siitä näyttänyt apua olevan, sanoi hän:

"Sinun on paras ottaa Raamattu matkaasi ja mennä aivan heti Järvimaan takalolle Tapanin luo, muutoin jo kentiesi huomenna joudut villiläisten saaliiksi".

"Minä tulen matkaan", sanoin Leenalle, sillä mieleni paloi edes vilaukselta nähdä Elliä.

Järvimaan talon luo päästyämme, sattui Anna olemaan pihalla. Sitä olin toivonutki ja siitä syystä olin tämän tien valinnut, vaikka Järvimaan takalolle tavallisesti kulettiin toista lyhempää tietä.

"Minnekkä nyt?" kysyi Anna minulta häntä tervehdittyäni.

"Käymme täällä uudismaalla".

"Mutta hyvänen aika", sanoi Anna, "sinä olet ollut täällä kohta viikon, lähdet pian uudelleen Koivistoon, etkä laisinkaan ole käynyt meillä. Se ei käy pänsä, sinä tulet nyt sisään juomaan kupin kahvia. Eihän Ellikään voisi olla pahastumatta, jos hänelle noin silmää näyttämättä menisit".

Tätä olin salaa toivonutkin, ja menimme siis sisälle.

Anna kertoi Ellille, että olin mennä uudelleen Muhokselle ilman Järvimaassa käymättä. Elli ei tuosta näyttänyt mitään piittaavan. Entinen avomielisyys oli hänestä kokonaan kadonnut ja hän oli mielestäni niin peräti muuttunut. Sydäntäni kirventeli katkerasti. Kauvan en sentähden Järvimaassa viihtynyt, vaan menin miesten luo uudismaalle.

Siellä istuivat Leena ja Kölliskö Raamattu keskellä ojan reunalla. Kölliskö käänteli Raamatun lehtiä ja luki hänelle lupauksen toisensa perästä ja selitti hänelle Jumalan armon mittaamattomuutta. Hän kehoitti Leenaa uskaltamaan ja turvaamaan ainoastaan näihin Jumalan lupauksiin, osottaen, että ne paikat lupasivat pelastusta juuri hänen kaltaisilleen syntisille, ja että ei yksikään piirto hänen sanastaan pidä hukkuman. Puoli päivää he näin Raamattua tutkivat.

"Nyt on minulla selvillä", sanoi Leena paluumatkalla, "miten autuaaksi tullaan ihmisiin turvautumatta ja yksin Jumalan armoon luottaen. Mikä ääretön ero on sentähden villiläisten ja nuoren isännän opetuksella. He eivät osanneet muuta kuin tuomita minua, sekä osottaa ripissä kääntymään heidän luoksensa tahi ainaki ottamaan heiltä synnin päästön ja kun ei minun tuntoni voinut tuonlaista ihmisiin turvaantumista hyväksyä, tuomitsivat he vaan minua sitä hirmuisemmin, kuta suuremmaksi näkivät sisällisen hätäni paisuvan.

"Aivan päin vastoin teki nuori isäntä. Kun hän huomasi hengellisen hätäni, ei hän laisinkaan minua tuominut, ei myöskään sulkenut Jumalaa ihmisiin, vaan osotti yksinkertaisesti, että Jumala ei ole hetkeksikään minua unhottanut, vaan ikävällä ja kaiholla odottanut minun palajamistani Hänen rakkaasen syliinsä. Hän näytti niin suloisilla Raamatun kohdilla minulle, kuinka rakas sentään on taivaallinen Isä, Poikansa Jesuksen tähden, ja että minä juuri tämmöisenä syntisenäki olen Hänelle yhtä rakas kuin Tuhlaaja-poika isällensä. Mikä ääretön lohdutus verrattuna siihen kamalaan tuomioon, jolla villiläiset minua ahdistelivat".

Kun ennen mainitut villiläis-akat saivat tietää Leenan käyneen vasiten Köllisköltä neuvoa saamassa, niin siitäkös he vasta villiin tulivat. He keräysivät oikein joukolla häntä tuomitsemaan.

"Näithän nyt, että ihmisiin sinulla oli turva takanaki, ethän omin neuvoisi syntiäsi anteeksi uskoa jaksanut", he sanoivat.

"Niin, mutta nuori isäntäpä ei neuvonutkaan minua ihmisten, vaan Jumalan luo", sanoi Leena.

"No oletko nyt varma autuudestasi. — Sano, sano, voisitko nyt kuolla varmasti vakuutettuna autuudestasi, sillä niinhän on kirjoitettu, että meidän tulee aina valmiit olla."

"Minä niin toivon," sanoi Leena.

"Niin toivot, mutta Jumalan lasten tulee olla asioissaan varmat, sanopa nyt tässä oikeen Jumalan ja ihmisten edessä, voisitko turvattuna kuolla tuossa tilassa."

"Minä uskon, ettei Jumala minua hyljäisi?"

"Voi rakas Leena, elä luule, että tuollainen luulousko Jumalalle kelpaa, elä luota sellaisiin omavanhurskaisiin opettajiin, kuin Tapani, joka toisella silmällään katsoo maailmaan ja toisella taivaasen. Kenelle semmoiset kelpaavat opettamaan vanhurskautta? Muista se, että vielä kerran saat kärsiä pilkkaa ja vaivaa helvetissä."

Tähän suuntaan sitä Leena parkaa suolattiin viikon loppuun asti, kunnes hän joutui yhä syvemmälle epätoivon kuiluun, sillä sen vähäisen lohdutuksen, minkä hän Köllisköltä oli ehtinyt saada, täytyi pian haihtua villiläisten lakkaamattomasta tuomiosta.

Leenan tavallinen lauvantai-illan työ oli pihan lakaseminen ja kun hän sen oli tehnyt, meni hän edellä mainittua pientä ryytimaata lakaisemaan. Hetken päästä saapui kirkkopolkua myöten Kaurismaan Aappo paikalle.

"Onko Jesus sydämessä?" kysyi Aappo Leenalle.

— Tämä ei vastannut mitään.

"No Leena", sanoi Aappo pilkallisesti, "olenhan kuullut nyt sinunki olevan kristittynä, etkö siis uskalla tunnustaa itseäsi siksi?"

"Mutta vastaa sinä minulle", sanoi Kölliskö, joka vähää ennen oli kotia saapunut, nähnyt akkunasta Aapon lähestyvän Leenaa ja arvannut hänen rupeavan häntä ahdistelemaan, josta syystä Kölliskö jo varalta lähti myös paikalle, kädessään 'Ponttopidanin Uskon-Peili', "vastaa minulle, pitääkö äskein kristityn olla ehdottomasti niin luja uskossaan, että hän on valmis joka hetki sitä jokaiselle tunnustamaan?"

"Joka kerran on saanut todistuksen synteinsä anteeksi saamisesta ja niin uskonut, hän kyllä voi milloin ja kenelle hyvänsä tunnustaa itsensä Jumalan lapseksi".

"Vaan jos ei hän vielä olisi todistusta tunnonleen saanutkaan?"

"Silloin on hän uskoton".

"Siis sinä luulet, että armon tunto kuuluu ehdottomasti uskon luontoon ja siis seuraa yhtämatkaa uskon kanssa?"

"Ehdottomasti?"

"Se on erehdys," lausui Kölliskö, avasi edellä mainitun kirjan, luki sen 6 lu'un ja osoitti sen avulla, että Herra sallii muutamain sieluin pysyä niinkuin he olisivat vielä sairaina, vaikka he ovat jo täydellisesti paratut ja että tämä tämmöinen Jumalan kuletus saattaa olla näille terveellinen, koska tällainen tieto parantumisestaan voisi heidät jälleen saada välinpitämättömyyteen ja mielistymään itseensä ja maailmaan. Uskon ihana tunteminen ei siis Raamatun mukaan kuulu vanhurskaaksi tekevän uskon luontoon. "Uskotko sinä tätä Raamatun kanssa yhtäpitävää totuutta?"

"En".

"Millä sinä sen vääräksi näytät?"

"Sinä olet ruvennut uskottomain pappien ja maailman Herrain kanssa raatelemaan Herran seurakuntaa, mutta tiedä se, että raskas on vielä tili sinullaki tehtävänä", sanoi Aappo.

"Minä en raatele ketään, minä Jumalan avulla koetan vaan pitää Jumalan sanan jalkaini kynttilänä ja vaadin, että jokainen antaa sen oikaista itseään, mutta te ette anna tämän sanan itseänne oikaista ja

siitä on meillä riita, eikä muusta".

"Me opetamme Jumalan sanan mukaan".

"Se on valhe, tässä nyt on yksi paikka, jossa et anna sanan sinua opettaa, vaan sinä tahdot mestaroida sanaa, sitten te opettatte kaiken muun hyvän lisäksi, että kaste auttaa ihmistä niinkauvan kun sen vesi päästä kuivaa ja että Raamattu on paperia ja läkkiä vaan y.m.m. hullutusta."

"Se on valhe, me emme niin opeta".

"Onhan sitä Leenanki päähän koitettu saada".

"Se on piikain juttuja, perkeleellisesti siveä maailma panee meidän päähämme mitä sylki suuhun tuopi".

"Niin, te ette usko totuutta olevan muissa kun itsessänne..."

"No, mutta kaikkea minun pitää nähdä ja kuulla", sai vihdoinki Leena sanoneeksi, sillä niin hän oli hämmästynyt siitä julkeudesta, jolla Aappo oli häntä valehteliaksi ajanut, "minä olen kuullut tuonlaisia lauseita tässä keväällä sinun omasta suustasiki".

"Minä olen jo ennenki huomannut sen julkeuden", sanoi Kölliskö, "jota te käännytystoimessanne yksinkertaisia kohtaan käytätte, ja jolla te sitten törkeimpiä opetuksianne valheeksi ajatte, kun senlaisten käsiin joudutte, joilla syvempi sanan tieto on. Ja sen tähden täytyy minun kokonaan kieltää sinun ja sinun lahkolaistesi opetus Leenalle, koska vakuutukseni on, ett'ei tuonlaisessa valheen hengessä Jumalan valtakuntaa rakenneta".

"Niinkuin Esau vihasi Jaakoppia, niin vihaat sinäki, joka lihan jälkeen syntynyt olet, meitä, jotka hengen jälkeen syntyneet olemme. Sinun oma tuntosi ei pane pahaksi, jos näet lähitupain omaistes helvettiin menevän, kun vaan saat karkoitetuksi talostasi Jumalan sanan saarnaajat. Mutta malta sinä, suden penikka, vielä tulee sinunki tuomiosi ja täysi syy on sinulla pelätä työsi seurauksia", arveli Aappo ja jatkoi matkaansa.

Sen perästä antoi Kölliskö Leenalle hengellisiä kirjoja, joiden ääressä hän vietti kaikki lomahetkensä...

* * * * *

Toista vuotta on jälleen kulunut siitä, kun viimeksi olin kotona. Nyt olen vihdoinki saanut oppimääräni suorittaneeksi Koivikossa ja siis päässyt uudelleen kotiin.

Paljon on sillä välin asiat muuttuneet ja paljon on Leenalla ollut minulle niistä kertomista.

"Viime sunnuntaina tiesivät kirkkomiehet kertoa sen kummallisen uutisen, että Järvelän Eskoa ja Jaakolan Kaisua ensi kerran kuulutettiin", niin kertoi Leena minulle niin pian kuin oli ehtinyt saada tilaa päästä kahden kesken kanssani pakinoimaan.

"Eskoa kuulutettu Kaisun kanssa!" huudahdin kummastuneena.

"Niin — vaikka yleisesti luultiin Eskosta ja Järvimaan Ellistä tulevan parin", sanoi Leena.

"Sitä paitsi on Järvimaan Anna mennyt villiuskoon", lisäsi Leena hetken päästä.

"No, johan nyt on maailma nurin!" huudahdin, "sitäpä ei olisi luullut".

"Niin — sitähan ne kaikki kummastelevat. Itse Köllisköki puisti päätään sen kuultuaan", sanoi Leena, "mutta minusta tuo asia näyttää aivan luonnolliselta. Mutta muutpa eivät tiedäkään mitä minä tiedän. Minä nimittäin tiedän, että koko Annan elämä on ollut pelkkää salaamista ja kärsimistä. Ainoa, jota hän elämässään on saanut vapaasti rakastaa on ollut Elli, hänen ainoa tyttärensä. Tätä hän onkin rakastanut koko puhtaan naisellisen sydämensä voimalla.

"Ihmishenki on osa Jumalan hengestä. Jumalan taasen kerrotaan luoneen ihmisen sen tähden, että hänellä olisi ketä hän rakastaisi ja kuka häntä rakastaisi. Siis Jumala himoitsi rakkautta. Mutta jos nyt kerran ihmishenki on osa Jumalan hengestä, niin täytyy sillä olla myös yhtäläisyyksiä Jumalan hengen kanssa. Sen siis täytyy himoita rakkautta. Ja tuonlaista rakkauden himoitsemista on epäilemättä ollut Annan koko elämä. Johonki määrään on hän sen voinut tyydyttää äidin rakkaudessa Elliä kohtaan. Mutta nyt on Elli muuttunut umpimieliseksi ja salaperäiseksi äitiäänki kohtaan. Ei siis Annalla ole ollut mitään takeita siitä nauttiiko hän edes ainoan lapsensa rakkautta.

"Tämä rakkauden puute on varmaanki tehnyt hänen sydämensä autioksi erämaaksi, vaikka Anna

parka ei ole voinut erottaa omaa sydäntänsä maailmasta. Hän on luullut maailmaa poltetun erämaan kaltaiseksi, eikä ole huomannut, että ei maailma, vaan juuri hänen oma sydämensä on semmoinen.

"Tuo rakkauden himo ja tuo sydämen tyhjiys on tehnyt Annan elämän niin katkeraksi, rauhattomaksi ja raskaaksi, että hänen on lopulta ollut sitä mahdoton kantaa. Ei siis ihme, että hän tutustuttuaan siihen palavaan lahkolaisrakkauteen, millä villioppiset toisiaan hellivät, etsi janoavalle, tyhjälle ja rauhattomalle sydämelleen tyydytystä tuossa lahkossa. Ei siis ihme, että hän heitti tuon mielestään autioksi palaneen maailman, missä kaikki sydämet olivat hänelle kylmistyneet, ja etsi rakkautta sieltä, missä lämpöisiä sydämiä löysi.

"Ei siis ihme, että hän etsi rakkautta oikeasta lähteestä — Jumalasta".

"Mutta hyvänen aika — tähän puhutte kuin enkeli! Kuka teitä on tuolla tavalla opettanut saarnaamaan?" kysyin häneltä leikillisesti.

"Pitkällinen kokemus sydämen tyhyydestä ja sittemmin saatu tunto Jumalan rakkauden suloisuudesta", vastasi Leena.

* * * * *

Tällä välin oli Simo parka vaipunut mitä surkuteltavimmaksi viinan uhriksi. Julkisissa tiloissaki oli hän usein tietämättömäksi juopuneena. Kotona puhuttiin hänestä vähän, mutta sen sijaan syvästi suri jokainen sydämessään hänen surullista kohtaloaan, vaikka ei kukaan uskaltanut murhettaan muille sanoa, peläten sillä vaan lisäävänsä toisten murhetta.

Leena kertoi minulle, että Simo on kaikkialla, missä vain kokouksia pidetään, valmis tekemään jokaiselle seuraa, kestiekivareissa, huutokaupoissa y.m. Kölliskö oli muutamia kertoja koettanut hellyydellä häntä saada luopumaan kirotusta nesteestä, mutta turhaan, Simo oli sen sijaan ruvennut Köllisköä karttelemaan ja käviki vaan ani harvoin kotona.

Leena kertoi myöskin, että Simo on viime aikoina ruvennut yhä ahkerammin käymään entisen Leppiniemen torpassa ja likentelemään Saaraa, jonka hän kumminkaan ei luullut uskaltavan Simoon — hänen kurjan elämänsä tähden — suostua; kumminkin piti hän sitä ilahduttavana asiana, sillä Saaran avulla toivoi hän Simostaki vielä miestä...

Järvelän Eskon häpäivän aamuna Kölliskö meni jälleen Simon luo Leppiniemeen.

Simo venyi vielä levottomassa unessaan ja hänen sänkyensä päässä oli puolilleen juotu viinapullo. Kölliskö otti sen. Simo aukasi vaisusti silmänsä, koetti nostaa raskasta päätänsä ja sopersi muutamia sanoja, joista Kölliskö huomasi, ettei Simon kieli ollut hänen omassa vallassaan. Hänen päänsä painui uudelleen vuoteeseen ja hän nukkui jälleen. Kölliskö seisoikin kivettynyt hänen vuoteensa vieressä. Simon posket punoittivat, rinta nouseskeli säännöttömästi ja hänen ruumiinsa hypähteli vuoteesta ikäänkuin pyssyn pamahduksista säikähtyneenä.

Kölliskö vaipui vuoteen viereen polvilleen ja vuodatti synnin kauheista seurauksista kauhistuneen sydämensä hartaasen esirukoukseen. Sitten meni hän ulos ja viskasi syvällä inholla pullon kappaleiksi pihalla oleviin kiviin. — Kello oli jo kuusi, mutta palvelusväki nukkui vielä hievahtamatta. Kölliskö ajoi emännöitsiän ylös ja pian olivat muutkin palkolliset työpuhissaan. Köllisköllä oli nyt aikaa tarkastella vähän ympärilleen. Kaikki näytti olevan talossa nurin narin. Kölliskön järjestykseen harjaantunut silmä huomasi kaikkialla epäjärjestyksiä. Hän ryhtyi toimiin saadakseen edes päällisin puolin jonkinlaiseen järjestykseen talon asioita. Hän määräsi kullekin palkolliselle osansa ja antoi heidän toimekseen eri tehtävien huolestamisen. Luotettavimmalle rengille määräsi hän isäntärengin velvollisuudet.

Noin kello 11 aikaan meni Kölliskö jälleen Simon makuuhuoneeseen. Simo katseli veltosti ympärilleen ja hänen kätensä hapuili jotain pään pohjasta.

"Rakkahin veljeni", sanoi Kölliskö, "luovu jo tuosta kirotusta nesteestä".

"Viinaa!" sai Simo sopertaneeksi, "missä on pulloni?"

"Sitä ei enään ole", sanoi Kölliskö, "eikö sinulla ole haluakaan päästä tuosta kamalasta sairaudesta?"

"Minulla ei ole voimia siihen", sanoi Simo värisevällä äänellä.

"Sen kyllä tiedän, mutta kyllä Jumala niitä antaa, jos sinulla tosialu on päästä viheliäisestä tilastasi".

"Haluako? Kuka ei tästä polttavasta janosta irtaantua tahdo! Minä olen viheliäisin ihminen

maailmassa!" — — —

Köllisköllä oli varalta monta liikuttavaa lohdutuksen ja kehoituksen sanaa, mutta ennen kuin hän ehti suutansa avata, hyppäsi Simo kuin ammuttu sängystään, kiiruhti kaapin luo, tempasi täyden pullon sieltä ja huomattuaan, että Kölliskö aikoi lyödä hänen kynsistään sen kappaleiksi, kääntyi kaapin ja seinän välillä olevaa loukkoa kohden ja joi ahnaasti pullon puolilleen. Sitten kääntyi hän Köllisköön päin, päästi luita ja ytimiä karsivan kamalan naurun, puisti pulloaan ja sanoi:

"Tässä on minun ainoa lohdutukseni ja apuni ja täällä" — hän aukasi kaapin oven, josta näkyi useita täysii pulloja — "täällä on enemmän tätä lohdutuksen lientä".

"Simo parka", sanoi Kölliskö, "sinulla ei ole parantumisen toivoa niin kauan, kuin sinä rakastat tuota kirottua nestettä. Koko sinun katumuksesi ja murheesi ei tule todellisesta synnin surusta, vaan tuo syvä oman kelvottomuutesi tunto on vaan hirmuisien synnin seurauksien kauhistumista. — Välittömästi ei tätä surkuteltavaa sairautta voida parantaa, yhtä vähän kuin muitakaan ruumiin kipuja. — Hellä ja huolellinen hoito, sekä tarkka eroittaminen sinut viinan yhteydestä on ainoa parannuskeino.

"Suostu, rakas veljeni, muuttamaan muutamaksi vuodeksi kotia. Omaistesi hellä huoli voi polttavat tuskasi viihdyttää. Jumalan avulla koetamme jokainen puolestamme uhrata parhaat voimamme ja ymmärryksemme sinun pelastamiseksi. Viinatilkkaa ei taloon tuoda, ennenkuin olet parantunut ja Jumalan sanan avulla..."

"Hah, hah, hah! — Eikö viinaa!" — — Hän puisti pulloansa ja otti hyvän kulauksen. Runsaita kyyneleitä valui hänen poskilleen.

"Sinun tilasi on Kainin ja Judan kaltainen", sanoi Kölliskö, raskas huokaus nousi hänen rinnastaan ja hän lähti Simon luota.

* * * * *

Kaurismaan Aapon seuroihin ei Kölliskö usein mennyt, mutta sen sijaan tuli hän Kaurismaan Aapon ja hänen lahkolaistensa kanssa yhteyteen hautajaisissa, häissä ja muissa pitopaikoissa, sillä Köllisköki oli niissä viime aikoina ruvennut käymään. Niinpä meni hän Järvelän Eskon ja Jaakolan Kaisunki häihin. Siellä oli myös Kaurismaan Aappo ja useita hänen lahkolaisiaan, sillä Kaisun vanhemmat kuuluivat myös hänen lahkoonsa.

Kun vihkimistoimi oli päättynyt, lähti pastori muiden virkatoimiensa tähden pois. Silloin alkoi myöskin Kaurismaan Aappo kääntytystoimensa. Hän kävi yhden ja toisen kimppuun, koettaen repiä päivän valoon heidän salaisia tunnonasioitaan. Kaikilla keinoin hän koetti saada ihmisten omattunnot käsiinsä voidakseen heidän kanssaan menetellä sitten mielensä mukaan. Itsekuki koetti häntä vastustella ymmärryksensä mukaan.

"Laase ensin oma portaasi", sanoi yksi.

"Kaikellaiset hylt tässä nyt muita rupeavat solvaamaan", sanoi toinen.

"On melkein kummallista tungettelemista toisen omaantuntoon, eikö sinulla sen verta ole ymmärrystä, että omantunnon asioista puhutaan ainoastaan ystävien kanssa ja niille, joihin on luottamusta, eikä sinun kaltaistesi maailman kiertäjäin kanssa", arveli kolmas.

Mutta Aappo koki löytää kuhunki vastauksen. Tässä häntä auttoivat myös hänen mielisensä vaimot.

"Minua ei hävetä tunnustaa, vaikka kenelle olleeni maailman suurin hylky, roisto, tahi miksi te minua suvaitsette sanoa. Semmoinen olen ollut, mutta nyt en pelkää myöskään tunnustaa olevani Jumalan lapsi. Ettekö huomaa, että entinen juoppo, tappelia ja roisto on nyt muuttunut raittiiksi ja siveäksi ihmiseksi ja maailman suolaksi. Ettekö huomaa tässä Jumalan työtä? Samanlaisiksi on muuttunut satoja samanlaisia roistoja. Vai mitenkä on asia, mitä arvelette te maailman hurskaat?" sanoi hän, kääntyen Köllisköön päin.

"Minua illettää tuommoinen kerskaus".

"Vai niin, vai illettävät sinua hyvän puun hedelmät. Etkö uskalla tunnustaa itseäsi Jumalan lapseksi".

"Mitä hyötyä siitä olisi?"

"Eikö Herra ole käskenyt olla meidän aina valmiit?"

"Kyllä, mutta en sen valmiimpi olisi, jos sitä kuin huutaisin, sillä Jumala katsoo sydämeen eikä suuhun".

"Sydämen uskolla ja suun tunnustuksella me autuaaksi tulemme".

"Ei jokainen, joka sanoo Herra Herra, autuaaksi tule".

"Etkö voi nähdä elävää seurakuntaa, pyhäin ihmisten yhteyttä?"

"En".

"Mutta Raamattu käskee Jumalan lapsia rakastamaan toinen toistansa, joka on Jesuksen uusi käsky ja varmin elämän uskon tuntomerkki. Vaan kuinka voi kukaan rakastaa sitä, jota ei näe?"

"Vapahtaja itse sanoo, ettei Jumalan valtakunta tule niin, että se taidettaisiin silmillä nähdä. Ei myös kenenkään pidä sanoman katso tässä, katso siellä, vaan Jumalan valtakunta on teidän keskellänne".

"No, missä ovat siis sinun uskonveljesi?"

"Kristuksessa, sillä Hän on pää ja me olemme jäsenet hänessä, siksi emme sanokaan kolmannessa uskonkappaleessa: minä näen, vaan minä uskon pyhäin ihmisten yhteyden".

"Elä vedä sinun saastaisille huulillesi Kristuksen nimeä; niin kauan kuin vedät ijestä maailman kanssa, on paras, että suoraan tunnustat sinun uskonveljesi olevan maailman suuressa joukossa", sanoi Aappo kauhtuen.

"Soisin, että kerran sanoisit suoraan, mikä on se ijes minun ja maailman välillä, josta sinä aina salakähmään soimaat minua", sanoi Kölliskö.

"Et ole ottanut julki eroa maailmasta ja elät sen kanssa samoissa himoissa".

"Tiedän kyllä mitä tarkoitat erolla maailmasta, se on yhtyminen sinun joukkoosi, mutta kun sanot minun elävän maailman himoissa, joka varmaan merkitsee sitä, että en yritäkään himojani Jumalan avulla hillitsemään, sitä en ymmärrä, sano siis suoraan millä tavalla tyydytän himojani? — — — sano, sano!" kehoitti Kölliskö, kun ei Aappo ensin mitään vastannut.

"Sinä juot viinaa", sanoi Aappo.

"Milloin olet nähnyt minun juomaseuroissa, sillä jos muutoin miten minua soimaisit, niin se voisi olla enemmän paikallaan, koska useimmat himot ovat perittyjä, mutta viinan himo tulee pääasiallisesti vasta tottumuksen kautta ja semmoista tottumusta ei minulla ole, eikä himoakaan, joten siis voin tarpeessa käyttää viinaa yhtä viattomasti kuin maitoa, sillä ei Raamattu tee eroa aineiden välillä, se vaan kieltää himot. Ero viinan ja maidon välillä on se, että toista tarvitsemme ravinnoksi toista lääkkeeksi. Tiedän kyllä mitä tarkoitat. Sinä olet viime syksynä nähnyt minun pudottuani heikkoon jäähän ja vilustuttuani juovan ennen saunaan menoani viinan sekaista kahvia ja sitä nyt käytät aseenasina. En olekaan sitte viinaa maistanut enkä sitä ennen vuosiin, josta näkyy, että viinaa tarpeen vuoksi tarvitsee niin harvoin, ettei mitään tottumustakaan siitä voi tulla", sanoi Kölliskö.

Siihen ei Aappo enää virkannut mitään, vaan sen sijaan muutamat akat alkoivat soimata Köllisköä, kuinka hän esimerkkillään antaa puolta juomareille ja vielä julkisesti puoltaa viinaa, niinkuin maitoa.

"Kestääkö teidän tuntonne sanoa, että olette yhdenkään juopon kuulleet puoltavan viheliäistä tilaansa minun esimerkkilläni tahi opetuksillani? Sanokaa kerranki suoraan. Oletteko sitä kuulleet?" kysyi Kölliskö useammat kerrat, kun kukaan et tähän tahtonut vastata. "Minun täytyy se sanoa", sanoi vihdoin Järvimaan Anna ja hänen äänensä värähteli kummallisesti, Kölliskön vaaletessa kalman kalpeaksi kuultuaan tuon äänen, jota hän pariinkymmeneen vuoteen ei ollut kuullut. "Minun täytyy se sanoa, etten tähän päivään asti ole kuullut niin julkeaa ihmistä, joka olisi rohjennut Tapania asettaa juoppojen esimerkiksi, mutta tähän hyvään aikaan näkyy käyvän päinsä vaikka mikä. Päin vastoin olen aina kuullut jokaisen isän ja jokaisen äidin asettavan pojalleen esimerkiksi Tapanin, mutta ei pahassa, vaan hyvässä. Katso Tapania, katso hänen ahkeruuttaan, katso hänen hyviä tapojaan, katso hänen kotonaan pysyvyyttä ja katso vihdoin hänen jumalista mieltään! Näin olen hartaimmanki vanhimman kuullut pojalleen sanovan, enkä siis laisinkaan voi hyväksyä niitä soimauksia, mitä olen jo joskus muuallaki, eikä ainoastaan tässä, näiltä samoilta henkilöiltä kuullut".

Oli ikäänkuin ampiaispesä olisi karhastu. Kaikki alkoivat yhteen ääneen tuomita Köllisköä ja tuomita Annaa, joka maailman lasten kanssa yhtyy ylistelemään heidän omiansa. Tässä ei ollut enään sananvuoroa Köllisköllä eikä Annalla.

"Mutta kuinka Jumalan tähden olet joutunut tuohon joukkoon?" sanoi Kölliskö, vapisevin askelin lähestyen Annaa.

Tämä purskahti katkeraan itkuun, eikä voinut mitään vastata.

"Kas sillä lailla, se käy laatuun. Elköön lankea kohta tuon jumalasi eteen polvillesi? Paras kai on saada häneltä synninpäästö, sillä meiltä se onki jo lujemmassa", arveli eräs vaimo.

"Syliin minusta parempi olisi langeta, sillä se kai käy yhtä hyvin päinsä siveältä leskeltä kuin kunnialliselta aviovaimoltaki", sanoi Tuppi Maija.

Nuo kamalat soimaukset koskivat Annaan niin kipeästi, että hän rupesi voimaan pahoin, jonka vuoksi hänen täytyi lähteä häistä. — Köllisköki vetäysi toiseen huoneeseen, mutta vielä o vessaki lähettelivät muutamat akat hänelle soimaavia sanoja. — — —

"Tulehan tänne porstuakamariin", sanoi Esko minulle, "siellä puuhaamme saada jotain leikkiä toimeen".

Minä seurasin häntä.

"Se on kummallista", arveli Esko, "että nuo villiläiset sopivat paremmin yhteen supi suruttomainki kanssa, kuin esim. Kölliskön".

Kamarissa olivat jo nuoret ehtineet ruveta hyväksille.

"Hyvä", sanoi Esko, silmätyttyään ympärilleen, "muilla ovat jo parit paitse Ellillä. Olehan sinä, Kyösti, Ellin kumppanina; minä otan patukan".

"Oletteko hyvät? — Oletteko hyvät?" kyseli Esko jokaiselta parilta erikseen ja käveli ympäri kamaria.

Muutamat sanoivat olevansa hyvät ja toiset tahtoivat vaihtaa jonkun muun kanssa tyttöjä, jolloin Esko ajoi patukka kädessä tytöt vaadituille paikoilleen.

Elli istui syrinkarein minun rinnallani, mutta kiusallaki sanoin sentään olevani "hyvä", josta syystä jäimme kappaleeksi aikaa pariksi kun ei kukaan muukaan sattunut tahtomaan "Ellistä parempaa".

"Tuleeko tukalaksi istua rinnallani", kysyin vihdoon jotenkin pistävällä ivalla.

"Miksi?"

"Ethän muutoinkaan enään kärsi minua".

"Se on erehdys".

"No, miksi pelkää minua?"

"Itsehän pelkää minua".

Oli kuin suomukset olisivat silmistäni pudonneet. — Se onki siis oma syyni, mutta viisi niistä; se vika pian korjataan ja siitä lähtien olivat välimme yhtä hyvät kuin ennenki ... ei — hyvä lukija — hellemmät; monin kerroin hellemmät.

* * * * *

Aika kaikki muuttaa, sanotaan, mutta niin toisenlaiseksi on elämä kodissani muuttunut niiden kahden vuoden ajalla, että on vaikea tuntea sitä enään samaksi kodiksikaan. Joka ainoa ilta, kun perhe on puhdetöitä tekemään pirtille kerääntynyt, lukee Kölliskö jonkun luvun Raamatusta, jonka johdosta sitten syntyy useinki vilkas keskustelu äidin, Kölliskön ja Leenan kesken. Kokonaan erilaiselta tuntuu tämä levollinen ja rauhallinen koti, jossa jokainen tarkkaavalla hartaudella näyttää kuuntelevan Jumalan sanaa, puhdetöitä tehdessään, verrattuna siihen kotiin, jossa kasvanut olin ja jossa näin iltasilla perheen pirtille kerääntyneitä olivat vaan pilkka- ja ivasanat ja usein rivolaulutki jokaisen huulilla. — Se oli tosin hupaista sekin, mutta ei voinut poistaa tyhjyyttä sydämässä...

Maria näkyi tulleen koko perheen lemmikiksi ja kodin sieluksi. Isä ja äiti kohtelivat häntä vanhemman rakkaudella ja Kölliskö osoitti Marille nähtävää kunnioitusta. Aaro ja Mari rakastivat toisiaan todellisella rakkaudella.

Kölliskö oli nähtävästi anastanut talossa entisen asemansa. Mitään ei tapahtunut ilman hänen tahdottaan, vaikka tuo entinen käskeväisyys oli muuttunut palvelevaksi nöyryydeksi...

Sunnuntaisin kävi Kölliskö säännöllisesti kirkossa, sillä sen hän sanoi tuntuvasti virkistävän hänen salattua elämänsä Kristuksessa.

Pyhäilloin kerääntyi hänen luokseen muutamia muitaki hänen kanssaan hengellisissä asioissa samanmielisiä henkilöitä. Niistä mainittakoon ainoastaan vanha kiertokoulunopettaja, joka lapsuudesta asti oli viettänyt puhdasta kristillistä elämää ja oli sentähden Köllisköäki paljon etevämpi hengellisen

elämän kokemuksissa. Hän oli myöskin aina viljellyt ahkerasti Jumalan sanaa ja kuulunut tuohon aikoinaan niin voimakkaaseen Paavo Ruotsalaisen liikkeeseen.

Usein saapui näihin Kölliskön kotihartaushetkiin senlaisiaki kyläläisiä, joille oli heidän autuutensa asia kallis, mutta jotka eivät vielä olleet mielessään vakaantuneet siitä, josko tuo paikkakunnalla rohkeasti levenevä uskon liike oli Jumalasta tahi ei. Muutamain silmät tulivatki näitä Jumalan sanan tutkistelemuksia kuullessaan avatuiksi, vaan toisia ei näkynyt voivan estää mikään eksymästä.

Niinpä tuli seuraavana sunnuntai-iltana Järvelän Eskon häiden jälkeen itse Järvimaan Annaki yhtyäkseen tähän hartaushetkeen.

Sen riidan johdosta, mikä häissä oli syntynyt hänen ja muiden lahkolaistensa kesken, olivat muutamat villiläis-akat tuominneet häntä synkeimmällä tavalla sekä vaatineet häntä ripille siitä, että hän oli rikkonut Herran seurakuntaa vastaan ja puollustanut sen vastustajia.

Siihen ei Anna kuitenkaan suostunut, kuin ei tiennyt mitään sanoneensa, mikä ei totta ollut, ja siitä syystä eivät hänen ystävänsä heittäneet häntä rauhaan, vaan koettivat tuomita häntä miten osasivat, josta syystä hän oli kokonaan riitaantunut lahkolaistensa kanssa.

Omatuntonsa oli kumminki sairas, sillä todellista vakuutusta ei hänellä asiansa oikeudesta ollut, eikä hän Jumalan sanastakaan sitä etsiä osannut. Sentähden pakoitti hänen tuntonsa etsimään neuvoa näiltä hengellisesti kokeneilta ihmisiltä.

Kun siis talon perhe ja nuo harvat ystävät olivat kerääntyneet tavalliselle paikalleen, pirtin pöydän ympärille, istahti Kölliskö pöydän päähän, otti Lutherin Kirkko-Postillan ja alkoi lukea siitä päivän saarna. Usein keskeytti häntä yksi tahi toinen kuulia tehden jonkun kysymyksen asiasta, jota hän ei oikein käsittänyt, ja silloin etsittiin selitystä jostain toisesta Jumalan sanan kohdasta.

Erittäinki oli kiertokoulunopettaja tarkka siitä, ettei kukaan mitään valmista mielipidettä muodostaisi itselleen ja lähtisi sille etsimään puollustusta Jumalan sanasta, ettei siis kukaan asettuisi mestariksi, vaan että Jumalan sanan annettaisiin olla opettajana, jonka mukaan jokaisen tulisi muodostaa käsitteensä ja pyrkiä yhä täydellisempään Jumalan tahdon tuntemiseen.

Erittäinkin niissä paikoin, missä he olivat huomanneet villiläisillä erehdyksiä, tutkivat he tarkkaan Raamattua ja Lutherin kirjoja.

Kun siis näin oli lukeminen keskeytynyt ja keskustelut alkaneet, kysyi Järvimaan Annaki ujosti ripistä ynnä kuinka langennut ihminen voi jälleen uskoon tulla.

Kiertokoulunopettaja haki useita kohtia Lutherin kirjoista, missä puhutaan ripistä, ja selitti niiden johdolla tämän kalliin kappaleen käytännöstä ja kuinka rippi uskonveljen edessä pitää olla kokonaan omantunnon määräämä, eikä pakollinen. Sitten hän luki useista paikoin Jumalan sanaa, miten usko syntyy ja kasvaa.

"Mutta kuinka jouduit sinä tuohon villiuskoon?" kysyi Kölliskö.

"Tunsin suurta sisällistä tyhjyyttä, rauhattomuutta ja kaipausta, koko maailma tuntui minusta autiolta erämaalta", selitti Anna. "Valitin sitä muutamille Kaurismaan Aapon lahkoon kuuluville vaimoille, jotka selittivät sen haluksi päästä yhteyteen elävän Jumalan kanssa, ja kehottivat minua seuroihinsa...?"

"No, tunsitteko mitään sisällistä vaivaa siitä, että olitte rikkoneet Jumalaa vastaan", kysyi opettaja.

"En koskaan", sanoi Anna jyrkästi.

Tuon muutoin totisen kiertokoulunopettajan suu meni hiukan hymyyn ja hän sanoi sitten leikkillisesti: "Se rauhattomuus ei olisi tarvinnut muuta lääketettä kuin jos emäntä olisi ottanut pulskan miehen, jota olisi voinut rakastaa", ja jatkoi sitten totisemmin, "olen nähnyt usein tapahtuvan, että ulkona avioliitosta ja onnettomissa avioliitoissa elävät henkilöt ja varsinkin naiset rupeavat etsimään lohdutusta itselleen Jumalassa aviollista rakkautta kaipaavalle sielulle, ilman synnin tuntoa, joka on erehdys sekini".

Anna punastui korvia myöten, eikä virkannut mitään.

"No, kerrohan nyt, kuinka sitten kävi!" sanoi Kölliskö.

"Vähäpä kerron, koska te noin hullusti minua käsitätte".

"No, en tahdo enään puhua siitä", sanoi opettaja vakavasti.

Hetken mietittyään alkoi Anna uudelleen ensin ujosti ja sitten yhä enemmän kiihtyen.

"Noiden ystäväin kehotuksesta siis menin seuroihin. Siellä liikutti minua Kaurismaan Aapon saarna siihen määrään, että hellyin itkemään ja itkin niin sydämellisen katkerasti, että se liikutti kaikkia saapuvilla olevia. Ensin koetti eräs noista ystäväistä, jotka minua olivat seuroihin kehottaneet, lohduttaa minua, mutta se kiihotti vaan itkuani. Minä itkin melkein huutamalla.

"Onko syntiä?' kysyi minulta eräs vaimo.

"Mutta itkulta en mitään vastata voinut.

"On syntiä, mutta Kristuksen nimessä ne kaikki anteeksi annetaan', sanoi silloin eräs toinen nainen, joka puoli hurmiossa juosta leuhkasi luokseni ja tarttui minun kaulaani. Useita käsiä tunsin sitten laskeutuvan päähäni; minulle julistettiin synninpäästö.

"Mahdotonta on minun kertoa silloista tilaani. — Äärettömän suloiselta tuntui saada kerralla puoli maailmaa helliä, palvelevia ja alttiiksi antautuvia ystäviä; ystäviä, jotka pyysivät ikäänkuin käsissään kantaa minua. Näytti melkein kuin taivaan ovi olisi minulle auvennut. Tuo autio ja jylhä maailman erämaa, jossa ei enään minulle sykkinyt yhtään rakastavaa sydäntä, muuttui silmissäni tuhat kertaa autiommaksi. Sen sijaan tuo hellä ystäväjoukko, joka minulle kaikkialta ojensi palvelevaa kättä, tuntui kerrassaan enkelienparvelta.

"Jos vaan olisin tuon yhden äänen saanut sydämessäni vaikenemaan, niin olisin ollut onnellisin ihminen maailmassa. Mutta tuo kysymys, eikö tämä ole Jumalan pilkkaamista, palasi yhä uudelleen mieleeni. Onko Jumala voinut minulle antaa syntiä anteeksi, kun en niitä ole pyytänytäkään, tuskin liioin tuntenutkaan? — Enhän koskaan ole tullut ajatelleeksi omaa syntisyyttäni. Aina vaan olen katsellut tämän maailman tyhjyyttä ja nureksinut omaa rauhattomuuttani. Tässä on varmaankin joku erehdys, jota minun täytyy kysyä kristiveljiltä ja sisarilta.

"Valitin siis heille tilaani. He kysyivät minulta, että enkö tunne itseäni syntiseksi. Myönsin sen, mutta sanoin epäileväni, ettei tämä tunto ole totinen. 'Tahdotko siis Jumalalle panna määrän, kuinka suuri synnintunto sinulla pitää olla? — Tähän en voinut, kokematon kuu olin, mitään vastata. — No, huomaathan siis, että koko epäilykesi on vaan perkeleen vehkeitä, joilla hän tahtoo sinua peloittaa. — Senlaiset ajatukset on sinun Jumalan avulla pois vieroitettava ja vahvasti uskottava, että sinun syntisi ovat anteeksi annetut. Usko vaan lujasti syntisi anteeksi ja minä vielä vakuudeksi julistan sinulle Jesuksen nimessä ja veressä syntisi anteeksi'.

"Koetin siis riidellä tuntoni kanssa minkä jaksoin. Koetin myös uskoa syntini olevan anteeksi annetut, mutta en tahtonut sitä jaksaa. Useita kertoja uudistin 'kristiveljilleni ja sisarilleni' edellä kerrotun valituksen, ja melkein samanlaisen aina uudestaan synnit anteeksi.

"Omatuntoni alkoiki jo vaieta, sillä siksi paljo olin sitä vastaan riidellyt ja minä rupesin jo luulemaan syntini olevan anteeksi annetut, mutta nyt olen saanut silmäni avauneeksi. — Jumalalle olkoon kiitos, sillä hänen tahtonsa se oli etten tuohon väärään rauhaan nukkumaan päässyt".

Köllisköä näytti syvästi liikuttavan tämä Annan kertomus...

"Mutta mistä syystä sallii Jumala tuonlaisen eksytyksen niin rohkeasti levitä?" kysyi Leena.

"Oletko ajatellut, mimmoinen hengellinen sokeus ja välinpitämättömyys vallitsi seuduillamme ennenkuin Kaurismaan Aapo tuli tänne 'elävää Jumalan sanaa saarnaamaan', kuten hän itse sanoi", arveli Kölliskö. "Ihmiset kävivät kirkossa", jatkoi hän, "nauttivat Herran ehtoollista, maksoivat papin palkan ja tekivät mielestään kaikki mitä Jumalan sana hyvältä kristityltä vaatii; mutta tämä ei estänyt ihmisparkoja juomasta, tappelemasta y.m. törkeistä synneistä. Kukaan ei heitä tuonlaisen elämän sopimattomuudesta koskaan nuhdellut paitsi tämä vanha kiertokoulunopettaja, mutta hänkin oli vaikenemaan saatava, jos ei muutoin, niin viran menettämisen uhalla..."

"Mutta saarnasihän vanha, hyvä pastorimme joka pyhä elämän parannuksesta", kiiruhti opettaja sanomaan.

"Niin kyllä teki, mutta hänkin on noita vanhoja, hyviä rauhan miehiä, joka kantaa kappansa, saarnaa saarnansa ja antaa laumansa vaeltaa mielensä mukaan..."

"Niin, mutta kyllähän pastori aina kehotti etsimään Jumalan sanasta lohdutusta", keskeytti taas Leena.

"Niin kyllä kehottikin, mutta ihmiset ummistivat korvansa tälle kehotukselle, eikä hänellä ollut voimaa heitä herättää..."

"Sitä voimaa ei ole kenelläkään ihmisellä", sanoi kiertokoulunopettaja.

"Eipä olekaan", sanoi Kölliskö, "mutta ihmiset eivät kumminkaan ajan pitkään voineet tyytyä tuonlaiseen tyhjiyteen..."

"Itsehän olivat ummistaneet silmänsä ja korvansa totuudelle", sanoi opettaja.

"No, siihenhän juuri tahdoin minäkin tulla", sanoi Kölliskö, "he eivät huolineet totuudesta eivätkä tyytyneet tuonlaiseen tyhjiyteen, ja siksi ovatki he nyt niin alttiit villitykselle".

"Se on kyllä Jumalan sanan mukaan totta", sanoi kiertokoulunopettaja, "että kun ihmiset kerran ummistavat silmänsä ja korvansa Jumalan varoittavalle äänelle, niin lähettää Hän heidän sekaansa väkevän eksytyksen hengen..."

Vihdoin sai Kölliskö loppuun päivän saarnan, lopuksi veisattiin muudan virsi, Kölliskö luki jonkun rukouksen, seurue hajosi...

Kun menin muutaman päivän perästä käymään Järvimaassa, oli siellä suureksi kummastuksekseni Köllisköki. Hän istui pöydän luona Annan kanssa vastakkain, Raamattu keskellä.

Kölliskö näytti vähäsen hämmästyvän minun tulostani. Me vetäysimme Ellin kanssa toiseen huoneeseen, mutta minua pahasti aavistutti, ettei tuo Raamatun tutkiminen hyvään loppuisi.

* * * * *

Mutta Simo parka! Hän vaipui yhä viheliäisempään tilaan. Yhtä mittaa hän joi kuukauden, joi toisen, joi kolmannenki. Hänen ruumiinsa heikontui ja hermostonsa turmeltui siinä määrässä, että hän näki ja kuuli olemattomia. Kylmä hiki nousi hänen ruumiisensa, hän säikkyi kaikkea ja ruumiinsa vapisi kuin kahila.

Koko talon palvelusväki kauhistui isäntäänsä, eikä kukaan rengistä ruvennut häntä hoitamaan. Joka silmänräpäys pelättiin hänen itsensä menettävän. Kotoa tuli renki neuvoa kysymään. Mutta miehiä ei ollut kotona kuin isä.

"Me olemme jo viikon päivät pitäneet neuvoa hänen pelastamiseksi", sanoi isä, "ja olemme päättäneet noutaa hänet tänä iltana kotia. Nyt ei täällä ole ketään kotona, palkatkaa luotettava mies häntä vartioimaan; Tapani tulee häntä illalla noutamaan kotia..."

Kölliskö valjasti illalla hevoisen ja ajoi Leppiniemeen. Hän säpsähti nähdessään Kaurismaan Aapon siellä. Renki oli päivällä kotoa palatessaan tavannut Aapon, ja kertonut hänelle Simon viheliäisestä tilasta sekä maininnut isännän käskeneen hänelle hankkia luotettavan vartian. Sen kuultuaan sanoi Aappo:

"Olen aina rakastanut sen talon väkeä ja erittäin Simoa, he eivät pahaksi panne, jos tulen Simoa vartioimaan, vaikka tiedän, että Tapani minua vainoaa kun en voi hemmotella hänen ulkokullaisuuttaan. Olen itse kerran ollut viheliäinen viinan uhri eikä sentähden ole minulle rakkaampaa tehtävää, kuin pelastaa Jumalalle yhdenkään sielun viinapirun kauheista kahleista."

Näin sanoen seurasi hän renkiä Leppiniemeen. Simon tila oli mitä viheliäisin. Hän käyttäytyi kuten ainaki mielipuoli. Sormellansa napsautteli hän milloin nuttunsa hijaan, milloin polveensa, milloin sängynlaitaan, milloin seinään, milloin oveen, milloin avaimen ja milloin mihinkin, karkoittaen näin luotaan noita pieniä näkymättömiä olentoja, joita hänen silmissään oli niin paljon. Hän puhutteli muille näkymättömiä olentoja ja mainitsi silloin usein kuolleitten tuttavainsa nimiä. Sillä välin hypähti hän säikähdyksestä kohoksi. Toisinaan osotti sairas erikoista arkamielisyyttä ja levottomuutta, joka saattoi kasvaa tärisyttäväksi peloksi. Silloin koetti hän paeta huoneesta, mutta kun hän siitä estettiin, haki hän piilopaikkoja.

Sellaisessa pelvon tilassa oli Simo Kaurismaan Aapon tullessa Leppiniemeen, mutta Aapon nähtyään tyyntyi hän kohta ja osotti mieltymystä ja luottamusta Aappoon.

Hän tarttui Aapon käteen ja otti toiseen käteensä hiilihangon. Aappo kammahti ja rupesi vääntämään hänen kädestään hiilihankoa. Simo kuiskasi jotain hänen korvaansa, josta Aappo huomasi etteivät Simon aikomukset olleet vaarallisia. Hän antoi siis Simon puuhata mielensä mukaan. Simo talutti hänet oven luo, pani sen auki, vei hänet peränurkkaan ja alkoi järjestään hiilihangolla hosua ovea kohden, sanoen: "ajetaan pois nuo pikku olennot". Hän siilaili seinien varauksia, huonekalujen sivuja, sorkki hiilihangolla niiden alle ja puhdisti noin huonetta perästä ovea kohden. Välistä hän palasi uudelleen perään päin huonetta, arvelen: "On niitä tuonneki jäänyt", ja alkoi sieltä hädellä niitä uudelleen ovea kohden... Aappo ei laisinkaan estänyt Simon toimia, eikä Simo hetkeksikään heittänyt hänen kädestään irti.

Niin kului päivä illalle. Kun Simo oli kylläytynyt huoneen puhdistukseen, meni hän maata ja teki siinä

kaikenlaisia liikkeitä päästäkseen noista näkymättömistä olennoista. Aapon kädestä piti hän aina kiinni.

Kun Kölliskö astui sisään, oli Simo hyvin tyyntyneenä vuoteellaan, vaan nähtyään Kölliskön, hyppäsi hän ikäänkuin ammuttu seisoalleen, tarttui hiilihankoon, tarjosi sillä Köllisköä päähän ja karjasi: "Mikä sovinto on Kristuksella Beliaalin kanssa?" — Aappo tarttui Simon käteen ja se vaipui alas. Ääretön pelko ja vapistus valloitti taas sairaan. Hän pakeni peiton alle ja kätki kasvonsa tyynyihin, piti lujasti Aapon kädestä kiinni ja rukoili:

"Oi, rakas Aappo, aja pois hänet täältä! Hänen kasvonsa loistavat kuin aurinko ja hänen suussaan on häikäisevä kirkkaus. Mitä on Kristuksella täällä tekemistä?"

"Sehän on veljesi! Etkö tunne Tapania?" kysyi Aappo.

"Simo, etkö tunne minua, enhän minä sinulle pahaa tee, olen vaan tullut noutamaan sinua kotia", sanoi Kölliskö.

Simo vapisi hirveästi ja sanoi: "Mitä eroa on Tapanin ja Kristuksen, minun ja Beliaalin välillä; kotona on taivas, täällä helvetti, oi pakene täältä, oi pakene pian!" — Hän vapisi, että koko sänky tytisi.

Kölliskö seiso neuvotonna.

"Sinä luotit minuun vaikeimmissaki asioissa silloin, kun minäki vielä istuin Baabelin porttoin seurassa ja join päihdyttäviä juomia, etkö siis voi nyt uskoa minulle tämän veljesi vartioimista, joka on juonut sisäänsä osallisuuden Baabelin porttoin synneistä tässä perkeleitten kalkissa?" kysyi Kaurismaan Aappo Köllisköltä, "hän viihtyy hyvin minuun".

"Sinä vihaat todella viinaa?"

"Minä kiroon sitä".

"Ja et salli kenenkään tuoda tänne viinaa?"

"Se kirottu neste ei pääse tänne muutoin, kuin minun kuolleen ruumiini yli".

"Oi, pakene täältä, oi pakene!" rukoili Simo.

"No, minä luotan sinuun, että hoidat sairaan parhaan ymmärryksesi mukaan", sanoi Kölliskö Aapolle.

"Minä sen teen, enkä ikinä saastuta itseäni kuninkaan, se on uskottomain ihmisten viinillä", sanoi Aappo.

"Katso myös talon hoidon perään", sanoi Kölliskö ovelta mennessään.

"Minä sen teen", sanoi Aappo.

Kölliskön lähdettyä tyyntyi Simo jälleen. Päivä kului toisensa perästä eikä Simo osottanut juuri mitään parantumisen merkkiä. Yksi määräsi häntä kupattavaksi, toinen hierottavaksi, kolmas suonta avattavaksi j.n.e. Mutta Aappo ei sallinut Simolle mitään tehdä, sillä, hän sanoi: "Minä en ole tohtorin kirjaa lukenut, en siis ymmärrä tätä tautia, enkä salli kenenkään häneen kajota."

Niin jäi Simon paraneminen omaan varaansa. Aappo ei estänyt Simoa mistään. Katsoi vaan, että hän ei saanut mitään vahinkoa tehdä itselleen eikä muille. Niin sai Simo vapaasti liikkua ulos ja sisälle ja tehdä mitä milloinkin päähän pisti. Näin rakastui Simo Aappoon niin, ettei Aappo saanut hetkeäkään olla Simon näkyviltä poissa. Se vapaus, jota Simo näin sai nauttia, teki nähtävästi häneen hyvän vaikutuksen, koska hän kumminki vähittäin alkoi tointua. Selviä hetkiäki oli hänellä jo usein ja niillä hän osotti suurta viinan inhoa. Ei siis ollut mitään pelkoa hänen nyt tahtovan viinaa taloon tuottaa, joten Aappo sai semmoisina hetkinä ryhtyä talon työhön asiain järjestelemiseen.

Tämä hänelle onnistuikin hyvin. Aappo oli aina ollut tunnettu hyväksi työmieheksi, ja hän oli myös harjaantunut työn johtoon...

Kun Simo oli jälleen kokonaan parantunut, huomasi hän kaikki asiat olevan tyydyttävässä kunnossa. Tämän kaiken hän luki, eikä syyttä, Aapon ansioksi. Rakkaus ja kiitollisuus näin sai tilaa Simon sydämessä Aappoa kohtaan.

Mutta Simon sisällinen tila oli sangen surkea. Kauheat omantunnon vaivat, oman voimattomuuden tunto ja inho tuota kirottua viinaa vastaan, joka hänet oli alentanut alhaisintaki luontokappaletta alemmaksi, särki hänen sydäntään ja puseri hänen silmistään katkeria kyyneliä. Tieto siitä, että hän oli kaikkien muiden ihmisten inhon ja kammon esineenä, lisäsi hänen tuskiaan. Ainoastaan jaloimmat

ihmiset voivat hänelle osottaa jonkimmoista sääliä, mutta mitään ihmisarvoa ei hän voinut nauttia kenenkään muiden ihmisten, enempi kuin omistakaan silmissään. Sen hän voi mielestään selvään lukea kaikkein ihmisten omituisista salaperäisistä katseista. Siitä syystä hän ei liikkunutkaan kotiportista ulos, vaan pysyi kotisalla, toimitellen kaikenlaisia pieniä kotiaskareita ja sydämessään itkien viheliäistä tilaansa. Paljon mitään ei hän kenellekään puhunut, hyräili vaan itsekseen ja kun oikein raskaaksi kävi mieli, meni hän erikseen muista ja vuodatti katkeria kyyneliä.

Kaurismaan Aappo, joka nyt kulki säännöllisesti työväen mukana, huomasi kyllä Simon surkean tunnon hädän, mutta hän ei pitänyt sen parantumista niin kiireellisenä, koska oli vakuutettu siitä, että kuta auttamattommaksi Simo tilansa näkee, sitä helpompi hänen on saada hänet valtaansa.

Kölliskö koetti pari kertaa saada Simoa käsiinsä, mutta tämä osasi kummaltaki kerralla välttää Kölliskön puheille joutumasta. Köllisköä ei hän vihannut, päinvastoin kunnioitti hänen nuhteetonta käytöstään siihen määrään, että häpesi näyttäytyä hänelle tuonlaisena viheliäisyyden alimmille asteille vajonneena raukkana. Hän ei voinut uskoa, että Kölliskö, jonka elämä aina oli ollut niin nuhteeton, voisi muuta kuin ainoastaan tuomita siihen määrään asti alennettua ihmistä kuin hän.

"Toista olisi toki Kaurismaan Aapon laita. Hän on itse kerran ollut melkein samanlainen kurja viinan uhri kuin minäki. Hän se kyllä voisi minuaki neuvoa, lohduttaa ja auttaa, jos vaan kehtaisin häneltä sitä pyytää. Mutta merkillistä vaan on hänen laitansa. Ennen, kun en hänen apuaan tarvinnut, oli hän aina valmis minua tuomitsemaan ja tarjoamaan autuutta, mutta nyt, kun hänen apuaan tarvitsisin, nyt kun itseki tuomitsen itseäni, nyt ei hän ole viheliäisyyttäni huomaavinaanakaan". Näin arvellen meni Simo jälleen kamariinsa ja itki.

Ovi aukeni ja Simo säpsähti. Hän koetti pyyhkiä vetisiä silmiään, mutta ei ehtinyt ennen kuin Aappo oli jo sisällä.

"Turhaa on sinun salata minulta sisällistä hätääsi. Minä sen kyllä tiedän, vaikka en sitä ole ollut huomaavinani, olen vaan antanut Pyhän Hengen jatkaa alkavaa työtänsä, sillä Hän se on, joka sinussa työtä tekee".

"Minä olen viheliäisin ihminen maailmassa".

"Tee siis pikainen parannus, jos et tahdo tulla mauttomana suolana tallatuksi ihmisten jaloilla", sanoi Aappo.

"Kuinka voisin tulla paremmaksi?" kysyi Simo.

"Uskon kautta, usko ainoastaan syntisi anteeksi, niin tulet elävään seurakuntaan jäseneksi".

"Kuinka voin uskoa?" kysyi Simo.

"Elävä usko sytytetään sydämeen Herran Jesuksen veren omistamisessa evankeliumin saarnan kautta, kun tämä Pyhän Hengen voima seurakunnassa korvaan ja sydämeen kuuluu: syntisi ovat anteeksi annetut, Tässä tulevat Jumalan lapset portista kaupunkiin sisälle ja saavat tuntea armoa Karitsan ja Siionin sulaisuudesta", sanoi Aappo.

Simo heittäysi Aapon kaulaan ja sanoi: "Oi, rakas veli, johda minutkin tästä portista sisään; anna minulle minun syntini anteeksi, minun ei tarvitse sinulle mitään tunnustaa; sinä tiedät mikä viheliäinen synnin orja olen". — Suuret ja viljavat vedet vierivät hänen poskiansa alas ja hän katsoi Aappoa niin rukoilevasti.

"Jesuksen nimessä ja veressä annan minä sinulle sinun syntisi anteeksi", sanoi Aappo.

"Voinko olla nyt turvattu?" kysyi Simo tyyntyen.

"Usko vaan vahvasti syntisi anteeksi ja sinä voit olla turvattu, mutta sinun täytyy tulla Herran seurakuntaan ja tunnustaa siellä syntisi, sillä siellä Pyhän Hengen voimalla kaadetaan ja ammennetaan sydämeesi taivaan tulta Jesuksen veren voimalla ja kaikkein syntein anteeksi antamisella, että lamppusi aina kirkkaammin palamaan syttyisi", sanoi Aappo.

Nämä sanat rauhoittivat Simoa suuresti ja hän meniki seuraavana pyhänä "kristittyin seuroihin", tunnusti syntinsä ja anoi "kristityiltä" synnin päästöä. Se palava rakkaus, jolla nuo villiläisiksi nimitetyt henkilöt ottivat hänet seurakuntaansa julistamalla hänelle synnin päästön, virvoitti hänen kovin lannistunutta mieltään niin, ettei hän voinut olla ilosta itkemättä. Hän, joka oli ollut kaikkein huonoin, kaikkein alhaisin, alhaisinta luontokappalettaki viheliäisempi, kaikkien ylön katsoma, kaikkien inho ja kammo, ja omissa silmissäänki aivan auttamattomasti langennut; hän tapasi nyt satoja, jotka kerran olivat olleet samanlaisia ja kumminki saaneet rauhan sieluunsa ja tulleet totuuden tunnustajiksi.

Nämä samat onnettomat olivat nyt kunnan ihmisiä ja vielä parempiä, sillä olivathan he oikein ymmärtäneet mikä rakkaus on, sen huomasi hän selvään siitä hellyydestä ja palvelevaisuudesta, jota nämä hänelle osottivat. Nyt ymmärsi hänki, että Kristus on lain loppu jokaiselle uskovaiselle autuudeksi. Hän ymmärsi tästä selvään, ettei Mooseksen laki enään kuulu hänelle, vaan Kristuksen laki, joka on rakkaus.

Tämä Kristuksen laki vaatii uskomaan Kristuksen täydelliseen armoon, antamaan katuvalle syntiä anteeksi ja rakastamaan toinen toistaan, joka on nimenomaan uusi käsky Kristuksen laissa ja varmin tuntomerkki elävästä uskosta. Mutta hänelle selveni myöskin, että tämä Kristuksen laki vaatii fariseuksille sanomaan: te olette isästä perkeleestä, viekkaasta kuningas Herodeksesta, se vaatii sanomaan ketuksi, lihallista Pietaria saatanaksi, kamalaa Juudasta perkeleeksi j.n.e. [Katso esim. Kristillinen Kuukauslehti N:o 4, 1883.]

Tätä Kristuksen lakia noudattaen vaati Simon tunto häntä suolaamaan niitä, jotka vielä ulkona ovat. Ennen kaikkea tunsikin hän sisällisen vaatimuksen ilmaista omaisilleen Jumalan tahdon ja niin puhdistaa kätensä heidän kadotuksestaan. Seuraavana päivänä tulikin hän jo kotia ja sanoi iloitsevansa, että hän nyt on löytänyt sen rauhan, jota hän niin kauan on etsinyt.

"Minä tiedän", sanoi hän, "että perkeleellisesti kunniallinen maailma meitä villiuskoisina syvästi ylönkatsoo ja inhoo. Pankoot he vaan meitä viisi tuhatta kertaa päivässä pannaan ja kanteeseen, niin kuitenkin Kristuksen nimi, kuolema ja veri meidät kymmentuhatta kertaa samana päivänä siitä päästää ja avaa meille ovet taivaasen. — Ah, jospa teki yhtyisitte Herran laumaan ja yksinkertaisesti uskoisitte syntinne anteeksi, sillä ei ole muuta kuin yksi lammashuone ja yksi verinen ovi, josta kaikkien on sisälle mentävä. Tulkaa siis ja ottakaa synnin päästö seurakunnalta ja yhtykää Herran laumaan".

"Jumala on minun antanut tuntea armonsa suloisuutta", sanoi Kölliskö, "mutta myöskin Henkensä kuritusta ja soisin, että sinäki saisit tuntea näitä molempia; mutta minun täytyy sinua varoittaa lihasi turmeluksesta, sillä se sairaus, joka ruumiisi on perin turmellut, ei ole niin vähällä parattu ja ennen kuin arvaatkaan, olet jälleen himojesi vallassa. Viinan himo, joka on osittain ruumiin sairautta, pettää pian alkaman kristityn, jos uskon alku todellistaki on, mitä minä sinun suhteesi epäilen. Päästäksesi tuosta kiroitusta himosta on sinun joko muutamaksi vuodeksi kotia muutettava tahi rohki valittava kunniallinen vaimo, jonka kanssa voitte yksissä neuvoin sotia sairautta vastaan".

"Sinä olet raateleva ahma", sanoi Simo, "Kristuksen laki vaatii minua siksi sinua nimittämään, sillä ahma raatelee ja tappaa lampaista huvikseen, mutta Raamattu sanoo, että sen kypälistä vaatii Jumala lammasten veren. Tee parannus sinun farisealaisuudestasi, eläkö paaduta sydäntäsi, minä puhdistan tomun tähän jaloistani, mutta huokeampi on Sodomalle ja Gomorralle tuomiopäivänä, kuin teille, jos ette ota vastaan tätä evankeliumia"... Hän läksi kotoa.

* * * * *

Mutta Järvimaassa oli käynyt elämä sillä välin yhä viehkeämmäksi ja rattosammaksi.

Anna oli muuttunut niin iloiseksi ja leikilliseksi, että koko hänen ympäristöllään oli ikäänkuin lakkaamatonta päiväpaistetta. Tuosta pimeästä ja kolkosta maailman erämaasta ei näyttänyt enään jälkeäkään jäljellä olevan; ja tietäähän tuon! —

Tuo entinen umpimielisyys oli Ellistäki kokonaan hävinnyt. Iloisen ja onnellisen näköisenä häiri hän navetassa, kyökissä, pirtissä ja kaikkialla missä tiesi apua tarvittavan. Veitikkamainen nauru ja leikillinen laulu se helähteli usein sieltä missä Elli oli; ja tietäähän tuon! —

Kölliskö näytti muuttuneen muudanta vuosikymmentä nuoremmaksi. Useammin kuin ennen pisti hän pyhävaatteet päälleen, järjesteli hiuksensa paljoa huolellisemmin kuin milloinkaan ennen ja meni — Järvimaahan. Kenenkään mielestä ei tässä mitään merkillistä ollut, sillä viime käräjissä hän oli Kölliskö Annan pyynnöstä määrätty Järvimaan pesuuden holhojaksi ja täytyihän sen Kölliskö paran aina silloin tällöin pistäytyä katsomassa mitenkä ne talon asiat kunnossa pysyvät. Ja olihan siellä aina yhdestä ja toisesta talon asiasta keskustelemista ettei Kölliskö sieltä aina niin pian kotiakaan palaamaan päässyt; ja sielun asioissakihan se Anna tarvitsi usein Kölliskön neuvoa. Silloin etsittiin Raamattu ja sen ääressähän se sitten luiskahti aika joutusasti...

Mutta minä ... niin minä itse ... minä olin semmoisessa tilassa, kuin nuoret miehet silloin tavallisesti ovat — tietäähän tuon.

Muutamia päiviä myöhemmin, kuin Simo oli tehnyt lähetysretkensä kotiin, ilmaisi Elli äidillensä, että me aiomme ... niin ... että me ahkerasti aiomme avioliittoon.

Mutta vallan pyöreiksi kävivät hänen silmänsä ja suuki jäi häneltä auki eikä hän hämmästyksissään muistanut edes sitä sulkea, kuin näet Anna ilmoitti, että hänki puuhaa miehelään ja että Kölliskö on

hänen aiottu sulhasensa.

Elli ei ollenkaan ensinnä ymmärtänyt noin omituisia sukulaisuussuhteita. Hän uhkasi antaa minulle vasikannahan, mennä Amerikkaan tahi juosta järveen. Kun Anna kuuli, ettei hänen tyttärensä hänelle sulhasta sallinut, lupasi hän luopua Köllisköstä, elää aina naimatta ja asua elatusmuorina porstuakamarissa.

Mutta Elli ei siihenkään suostunut, itki vaan, itki tunnin, itki toisen ja itki kolmannenki.

Vihdoin hän sopi äitinsä kanssa niin, ettei hän antaisi vasikannahkaa minulle, ei menisi Amerikkaan, ei juoksisi järveen, eikä Annankaan tarvitsisi Köllisköstä luopua, vaan että molemmat eläisivät kultansa kanssa onnellisina.

Samana iltana, kun tuo kohtaaminen Annan ja Ellin välillä oli Järvimaassa, menin minäki tavallista juhlallisemmalla mielellä perheen koolta ollessa isän ja äidin kamariin.

Mutta kuinka osata ilmaista noin perinpohjin tärkeä asia omaisilleen. Minä mietin siinä tunnin, mietin toisenki, miten puheen alottaisin.

"Mikäs Kyöstiä vaivaa? On niin totinen kuin pottu vellissä", sanoi vihdoin Mari.

"Minä olen ajatellut ... niin minä olen tuota ... aikonut..."

"Naimaan!" huudahti Mari veitikkamaisesti.

Kaikki vetivät suunsa hymyyn, nähtyään minun juhlallisen totisuuteni, mutta kumminkin olin pulasta päässyt ja tärkeän asian ajetuksi saanut.

Minun asiassani ei mitään kummaa ollut, mutta kovin venyivät kaikkien kasvot pitkiksi kun Köllisköki ilmaisi hänellä samallaiset hankkeet olevan. Nyt oli minun vuoroni naurahtaa muiden hämmästykselle.

* * * * *

Seuraavana aamuna antoi Leena minulle merkin, josta huomasin hänen haluavan tavata kahden kesken minua ja meni ulos. Minä seurasin häntä alakyökkiin.

"Jumalan tähden oletko ollut uskoton ystävä?" kysyi hän hätäisesti.

"Missä nyt on tuuli?" kysyin.

"Oletko kenellekään kertonut tuosta Järvimaan Annan ja nuoren isännän kohtauksesta järven rannalla, josta vuosia sitten sinulle puhuin?"

"Se on mahdotonta. — Miten sitä epäilette."

"Nyt sen tietää koko kylä; Tuppi Maija on asian tehden kulkenut talosta taloon sitä saarnaamassa; mutta ei sillä hyvä, hän on pannut tuohon viattomaan asiaan siivet ja sarvet sivulle, jotta siitä on syntynyt sarja Annan ja nuoren isännän siveyttä loukkaavia juttuja. Nyt kerrotaan yleensä, kuinka Anna ja Tapani ovat pari vuosikymmentä käyttäneet luvattomia yhtymisiä Järvimaan takalolla ja nyt kun Anna on leskenä, kulkee Tapani mitä inhoittavimpia tarkoituksia varten Annan kotona..."

"Kirottut konnat, varmaanki on Anna ripissä tunnustanut noille villiläisille tuon tapauksen järven rannalla..."

"Nyt sanot sanan, jota en laisinkaan ole tullut ajatelluksi. Sen kautta onki asia julkisuuteen päässyt ja nuo rakkaat kristisisaret nyt palkitsevat sillä tavoin Annan luopumisen heistä."

"Heittiöt! Siinäkö on heidän Pyhä Henkensä, että polkevat vastustajiensa kunnian maan alle."

"Tätä emme saa kovin oudoksua, kun muistamme, että Kaurismaan Aappo on julkisesti kumonnut kahdeksannen käskyn selityksen sanat: 'vaan hyvin lähimmäisestämme ajattelemme, puhumme ja kaikki asiat parhaan päin käännämme', sanoen niiden olevan vastoin Raamattua. Uskottomalla ihmisellä muka ei ole koirankaan kunniaa, jonka tähden tuo katekismen oppi on sulaa valhetta". [Katso esim. Kristillinen Kuukauslehti N:o 1 v:lta 1885.]

"Ja sen nojallako he saavat sitten kunniallisista ihmisistä levittää mimmoista roskaa ja valhetta hyvänsä."

"Se ei kumminkaan ole tarkoituksena, että kenestäkään saa valhetta puhua, mutta kun tuollaiset Tuppi Maijat saavat kuulla sellaista opetusta, eivät he voi kenestäkään ajatella parempaa kuin itsestään ja kun heille tunnustetaan nuoren miehen ja nuoren aviovaimon kohtaaminen metsässä, on aivan luonnollista

mihin suuntaan he sen kääntävät. Muut kunniallisemmat villiläiset eivät varmaankaan rupea tuollaisia valheita levittämään, vaan kun ei heilläkään ole puolustamisen ja hyvän puhumisen velvollisuutta muista, kuin omasta joukostaan, niin on luonnollista, että he vaitiolollaan vahvistavat noita juttuja".

"Rehelliset ihmiset eivät tuollaisia juttuja uskone, mutta kun tietävät tunnetuiksi Annan ja Tapanin naimapuuhat, niin saavat ne jonkinlaista vahvistusta..."

"Annan ja Tapanin naimapuuhat?" kysyi Leena hämmästyneenä. — — —

"Niin, en huomannutkaan, ettette sitä vielä tiedä. Anna ja Tapani aikovat vielä tänä syksynä viettää hääänsä. Samoin minä ja Elli. Anna ja Elli muuttavat tänne ja Mari sekä Aaro Järvimaahan."

Mutta nyt huomasin, ettei Leena enää tietänyt mitä sanoin. Ikäänkuin salama pilvettömältä taivaalta olisi iskenyt, niin odottamaton oli hänelle Annan ja Kölliskön naimishanke. Näytti melkein kuin kaikki veri hänen käsistään ja kasvoistaan olisi sydämeen paennut.

Minä huomasin sen ja kiiruhdin Leenalle kertomaan kuulleen Marin illalla sanovan Aarolle, että hänestä olisi niin turvallista alkaa omanoksaista elämää, jos te lähtisitte heidän kanssaan Järvimaahan. — "Mitä arvelette siihen?" kysyin sitten häneltä.

"Jumalalle olkoon kiitos", sanoi Leena, "sillä Hän se on, joka minulle noin mieleisen turvapaikan on valmistanut. Minä olen aina rakastanut Aaroa ja Maria niinkuin omia lapsiani ja he ovat myös minulle lapsuudestaan osoittaneet vanhemman kunnioitusta. Heidän luonaan siis olen juuri kuin omien lapsieni turvissa".

* * * * *

Tähän aikaan oli jo P:ssäki ruvennut kulkemaan pohjosesta päin Kaurismaan Aapon kaltaisia saarnamiehiä eli puhuvia veljiä. Silloin oli aina koko juhlat, kun senlaisia maallikkosaarnaajia useita tuli yhteen. Niin tapahtui seuraavana sunnuntaina, että kolme puhuvaa miestä tuli P:hen. Ääretön kansan paljous virtaili seuroihin ja niiden matkassa Simoki. Hän enemmän ahmi kun kuunteli niitä taivaallisia opetuksia, joita täällä annettiin. Yksi ja toinen veljistä ja sisarista alkoi kiljähdellä ja hypellä, kun eräs puhuva veli saarnasi karitsan häistä ja kristittyin riemusta.

Tuonlaisten saarnojen perästä oli useita tilassa, jotka lankesivat kristittyin eteen polvilleen, luettelivat heille syntiään ja pyysivät anteeksi saamista. "Kristityt", Kaurismaan Aappo etupäässä, halusivat heitä, panivat kätensä heidän päähänsä ja antoivat heille synnit anteeksi.

Näin kasvoi "kristillinen seurakunta" huimaavaa vauhtia.

Tosin oli joitakin siihen määrään paatuneita ihmisiä, jotka vaan pilkan vuoksi menivät ja tunnustivat syntinsä sekä ottivat synnin päästön.

Kaurismaan Aappo, joka opetti, että Pyhän Hengen saanut kristitty näkee kohta kuka on tosi katuvainen ja kuka elävä kristitty, joutui tässä ensin pulaan, mutta pian hän siitäki pelastui.

Sattui kerran niin, että eräs mies viinapalkalla teki jokseenki törkeän synnin tunnustuksen, mutta joutui siitä niin kovin omantunnon vaivoin, että hänen täytyi mennä "kristityiltä" anteeksi anomaan tuota raakaa pilkkaansa.

Siitä alkoi Aappo opettaa, että me kyllä näemme heti pilkkaajan, joka meiltä anteeksi syntiään anoo, mutta annamme hänelle kumminki synninpäästön, näin herättääksemme häntä.

Ääretöin oli väen tungos seuroissa, jotka kestivät myöhäiseen iltaan...

Simo tuli väsyneenä seuroista. Hän oli nyt runsaasti kolme viikkoa ollut aivan selvänä ja tuntematta muuta kuin inhoa viinaa vastaan. Mutta tuo kirottu himo karkasi jälleen hänen päällensä äärettömän jättiläisen voimalla.

Hän koetti rukoilla, mutta sitä ei hän voinut, niin valtava oli kuivuus hänen kurkussansa. Koko hänen ruumiinsa läpi kulki yksi ainoa väre, joka etsi — viinaa.

Hän muisti Kölliskön neuvon, ettei hän omin voimin voisi tuota hirmuista tuskaa kestää, ja Kaurismaan Aapon varoituksen, että kaikkialla piirittää häntä perkele. Sen tähden päätti hän etsiä noiden puhuvain veljien apua. Hän valjasti hevoisen ja katosi yön pimeyteen.

Mutta tuossa tien vieressä oli salakapakka, jossa hän niin monta kertaa oli mellastanut. — "Jumala auttakoon minua sen sivu!" Mutta sieltä kuului ääniä. Hän seisautti hevoista ja kuunteli... Ankara sisällinen taistelu... Sieltä kuuluu tuttuja ääniä. Hän tarttuu ohjaksiin ja ... oi ... hän kääntää — kapakkaan!

"Jumalan tähden, isäntä, elä mene sinne; siellä on perkele!" kuuli hän sointuvan naisäänen kuiskaavan hänelle, hellä naisen käsi tarttui häneen ja kaksi lempeää sinisilmää tähysti kirkkaassa kuun valossa häneen.

"Saara!" huudahti Simo, "sinäkö se olet minun hyvä enkelini?" ja hän vaipui vavisten jälleen rekeensä.

"Johda minut puhuvain veljien luo, oi rakas Saara, jos sinulla on vähänki sääliä minua kohtaan, niin vie minut puhuvien veljien luo".

Saara näytti olevan kahden vaiheilla, josko hänen olisi sopivaa ruveta tuonlaisen sairaan kuskiksi. Mutta Simon harras rukous sai hänen kumminki taipumaan.

Sanaa virkkamatta tarttui siis entinen Leppiniemen Saara suitsiin, käänsi hevosen jälleen matkan mukaan ja istui rekeen. Nuolen nopeudella kiidatti huima hevoinen heitä eteenpäin.

"Rakas Saara", sanoi Simo, kun hänen polttava sairautensa hetkeksi tyyntyi, "vastaa minulle suoraan, mikä tunne on saattanut sinut aina niin osaa ottavaksi minun surulliseen kohtalooni?"

"Me olemme niin paljon saaneet nauttia sinun ja omaistesi hyvyttä, että sydämeni on vaatinut jollain tavalla osottamaan kiitollisuutta teille. Sitä paitsi koskee minun sydämeeni ikäänkuin puukon pistos sinun surkuteltava tilasi". Näitä sanoessaan loi Saara suuret, lemmekkäät silmänsä Simoon ja heidän katseensa kohtasivat toisiaan.

Tuo silmäys loi Simon sydämeen omituisen tunteen ja hän alkoi selvemmin kuin koskaan ennen huomata, ettei hänen sydämensä ollut vielä siihen määrään turmeltunut, ettei se voisi rakastaa.

"Oi rakas Saara, vastaa minulle suoraan, että sydämessäsi asuu kolmas ja voimallisempi tunne, kuin sääli ja kiitollisuus, vastaa että se on — rakkaus".

Näin sanoen yritti hän vetää Saaraa lähemmä sydäntänsä, jota Saara ei kumminkaan sallinut, eikä vastannut Simolle mitään.

"Minä hyvin käsitan sen syyn, mikä sinua estää minulle vastausta antamasta", sanoi Simo, "minä käsitan, että viheliäinen tilani on senlainen, etten voi ketään siveää tyttöä itselleni pyytää ennenkuin olen osottanut voivani vapautua tästä kirotusta himosta. Sinä voit vaatia minulta muutaman vuoden parantumisen aikaa ja jos minun onnistuu tulla jälleen oikeaksi ihmiseksi, niin silloin... Oi vastaa, hyvä Saara, voitko silloin tulla Leppiniemeen, vanhaan kotiisi, emännäksi?"

"Minä tulen", sanoi Saara tuskin kuultavasti, "jos sinä vaan parantua voit".

Näin puhellen tulivat Simo ja Saara puhuvien veljien luo. Nämä olivat juuri päässeet sikeimpään uneensa, sillä Simon seuroista lähdettyä olivat he vielä useita tunteja neuvotelleet tärkeistä "Jumalan valtakunnan" asioista.

Saara oli myös vasta paluumatkalla seuroista, sillä hän oli viipynyt jonkun ystävänsä luona ja sattui juuri tuon salakapakan luo, kun Simo yritti sinne mennä. Simo meni ja herätti Kaurismaan Aapon ja kertoi sille vaarallisen tilansa. — Aapolle ei tämä odottamatonta ollut. Mutta koskaan ei hän ollut nähnyt niin raivoisaa viinan himoa, kuin Simolla.

Aappo tarjosi Simolle raitista vettä. Se kevensi hetkeksi hänen tuskaansa.

"Parasta on, että yhdessä lähdemme Leppiniemeen, minä en heitä sinua ennenkuin olet päässyt tuosta kirotusta himosta", sanoi Aappo, "toiset puhuvat veljet voit, jos tahdot, haettaa huomenna sinne, niin voimme pitää siellä huomenillalla sananselitystä".

Niin tehty kuin sanottu. — — —

"Mutta mikä on saattanut sinut tuon epäuskoisen tytön yhteyteen näin öiseen aikaan?" kysyi Aappo, kun he olivat rekeen asettuneet, Simo ja Saara perälle ja Aappo keulalle.

Saara punastui korvia myöten, mutta Simo kertoi perin juurin miten Saara oli hänet pelastanut hirmuisesta lankeemuksesta, miten hyvä Saara aina oli hänelle ollut ja vihdoin, miten he olivat aviolupauksiin menneet.

"Sinäkö", sanoi Aappo Simolle, "sinäkö, joka olet käynyt verisen ja ahtaan portin kautta sisälle lammashuoneeseen, joka olet Jesuksen lammis ja karitsa, sinäkö annat itsesi pukkien ja keiturein seuraan, sillä ne ovat pahan hajullinen ja huorintekijä-joukko, jotka Jumala tuomitsee. Pysy siinä liitossa, jonka olet tehnyt verisen yljän kanssa. Kavahda itseäsi Judan pettäjän veljistä ja sisarista, ehkä he ovat kauniit ulkokullaisuudessaan, vaan sisältä ovat he raatelevaiset sudet".

Nämä sanat olivat ikäänkuin tuliset kekäleet olisi viskattu Saaran sydämeen. Ankara taistelu alkoi myös Simon rinnassa. Ensi vihassa oli Saara mielellään kappaleiksi murtautunut tuon miehen, joka noin inhottavalla tavalla polki hänen siveellisyyttään. Mutta pian hän maltoi mielensä. Hän tiesi varmuudella, ettei hän voisi Simoa pelastaa ilman noiden villiläisten avutta. Sen tähden teki hän silmänräpäyksessä päätöksensä, jota hän oli siitä pitäin miettinyt, kuin Simo "kristityksi" tuli; hän kuiskasi Simon korvaan:

"Minä tunnustan itseni teidän seurakuntaanne".

Simon sydän hypähti ilosta, mutta tarkemmin ajateltuaan sanoi hän:

"Ethän vaan tee sitä vastoin tuntoasi, ainoastaan minun tähteni?..."

"Vaan koskivatko sinuun Kaurismaan Aapon sanat", lisäsi hän vähän ajan päästä, kun ei Saara hänen ensimmäiseen kysymykseensä vastannut.

"Ne pistivät kuin käärme sydämeeni", sanoi Saara.

"Sinun sanasi ovat herättäneet Saaran omantunnon", sanoi Simo kovemmin Aapolle, "hän ei ole enää meitä vastaan".

"Joka ei ole meitä vastaan, se on meidän puolellamme," arveli Aappo. — —

Hirmuiset olivat Simon viinan himot. Mutta raitis vesi, jota hän alituisesti maistoi, lievensi paljon hänen tuskaansa ja se rakkaus ja palvelevaisuus, jota Aappo sekä muut veljet ja sisaret hänelle osottivat, antoi voimia kestävään tuota ankaraa kilvoitusta.

Seuraavana päivänä pidettiin Leppiniemessä suuret seurat, joihin keräytyi sadottaisin "uskovaisia" ja "uskottomia". Kymmenittäin tuli uusia "kristityitä", niiden muassa myös entinen Leppiniemen Saara. — Kun hänellä ei ollut mitään nimellistä syntiä tunnustettavana, näyttivät muutamat vaimot hiukan epäilevän hänen katumuksensa todellisuutta, mutta Kaurismaan Aappo sanoi olevan mahdollista, ettei nuorella, siveästi eläneellä tytöllä ole mitään törkeitä syntiä, vaan ainoastaan yleinen syntisyyden tunto, joten ei häneltä muuta tunnustusta ole vaadittavakaan.

Tämän myönsivät kaikki mahdolliseksi ja niin annettiin Saarallekin synninpäästö ja hän kulki ovesta lammashuoneeseen.

*****

Kaurismaan Aappo jäi koko vuodeksi Leppiniemeen. Hän, joka kerran oli itse ollut oikein raisu juoppo, oli päässyt siitä siten, että oli ollut vuosikauden työssä eräässä pohjanpuolen talossa, jonka väki piti häntä lakkaamatta silmällä jotta hän ei päässyt viinan pariin. Tästä juurtui hänen sydämeensä senlainen rakkaus kaikkia juoppoja kohtaan, ettei hän kaiken maailman edestä olisi heittänyt juomaria, jolla oli halu viheliäisyydestään päästä, pelastamatta. Vaikeat ajat olivat ensimmäisinä kuukausina Simolla, sillä hänen sairautensa vaivasi häntä ylenmäärin. Mutta Aappo ei heittänyt häntä hetkeksikään yksikseen. Usein kävivät he myös Saaran luona ja tämän "kristisisaren" seurassa näytti Simo parhaiten voivan unhottaa viinan.

Aappo luki ja selitti ahkerasti Raamatusta ja Lutherin kirjoista niitä paikkoja, mitkä näyttivät todistavan hänen uskonnollista kantaansa ja niin kasvoi Saaralle ja Simolle yhdenlainen käsitys autuuden asioissa, kuin Aapolla itselläänki oli. —

Kotona ei Simo milloinkaan käynyt, sillä Aappo ei sen sanonut tarpeellista olevan. Kölliskö kävi kerran Leppiniemessä, jossa hän joutui Aapon ja Simon kanssa kiistaan. Aappo tuomitsi hänet ystävineen tälläki kertaa alimmaiseen helvettiin hänen omanvanhurskautensa ja ulkokultaisuutensa tähden.

*****

Vaiherikas vuosi on taasenki viimeisistä tapauksista umpeensa kulunut. Paljon olisi kerrottavaa Kölliskön ja minun häistäni, jotka yhdessä vietimme, ynnä sitä seuraavasta elämän onnellisuudesta, mutta koska niistä semmoisista kertovat yhteen ääneen melkein kaikki "novellit", niin voimme ne huoletta sikseen heittää.

Muutamia viikkoja häittemme jälkeen sairastui vanha äitimme ja nukkui uskossa rauhallisesti viimeiseen uneensa.

Noin puoli vuotta sen perästä sairastui isäki ja kuoli kärsittyään muutamia päiviä mitä ankarimpia

ruumiin ja sielun tuskia. Kovin oli hän toivotoin sielunsa autuuden suhteen, mutta Kölliskö ei liikkunut hänen vuoteensa vierestä ennen kuin oli saanut hänet turvatuksi siihen vakuutukseen ja uskoon, että Kristus on kuollut hänenki edestänsä.

Nöyränä kuin lapsi, lankesi Kölliskö kuolleen isänsä sängyn viereen polvilleen. Samoin teki Annaki ja yhdessä he kiittivät Jumalaa siitä armosta, että Hän antoi isälle autuaallisen kuoleman...

Simon tahtoa noudattaen käskettiin isän hautajaisiin Kaurismaan Aappoki ynnä muutamia muita hänen lahkolaisiaan.

Omituinen oli seuruuselämä näissä hautajaisissa. Kölliskö ja Aappo näkyvät jo saaneen niistä ankaroista kiistoista, mitkä heidän keskinsä olivat olleet, niin tarpeensa ettei kummallakaan näkynyt olevan enään halua kiistaa uudistaa.

He siis istuivat aluksi kappaleen aikaa samassa huoneessa melkein sanaa virkkamatta. Silloin tällöin alkoi milloin toinen, milloin toinen puhetta jostain taloudellisesta asiasta, mutta se tavallisesti loppui pian. Oli ikäänkuin raskas ilma olisi koko talossa vallinnut.

Vihdoin vetäytyivät Kölliskö toiseen ja Aappo toiseen huoneeseen, johon heitä vähitellen seurasivat heidän ystävänsäki ja nyt vasta alkoi vilkkaampi keskustelu ja keveämpi ilma...

* * * * *

Vähilleen vuoden on jo Aaro perheineen asunut Järvimaassa ja Leenaki näkyy siellä hyvin viihtyvän...

Simolleki määrätty koetusvuosi on nyt loppunut. Miehuullisesti on hän taistellut hillimätöntä hirviötä, viinanhimoa vastaan ja on sen vihdoinkin voittanut.

Vietettiin hänen hänsä.

Vieraina oli siellä paitse muita Saaran vanhemmat, jotka näyttivät iloitsevan siitä, että Jumala on siunannut sen kodin, jonka he auttavaisuutensa tähden menettivät, heidän tyttarelleen. Heidän tahdostaan oli sinne käsketty myöskin vanha kiertokoulunopettajamme. Kölliskö ja Anna olivat myös häissä.

Seuruuselämä näkyi tälläki kertaa muodostuvan samanlaiseksi kuin isävainajan peijaissa.

Illan suussa meni Kaurismaan Aappo pirttiin pitämään seuroja, joihin suuri osa hääväestä seurasi häntä. Tosin näyttää siltä, että Kaurismaan Aappo lahkolaisilleen on tavallisessa seuruuselämässä laannut Köllisköä ystävineen tuomitsemasta, mutta sen sijaan suolaa hän heitä saarnoissaan entistä kiihkeämmin ja niin julkisesti, että jokaisen täytyy huomata ketä niillä tarkoitetaan. Tälläki kertaa hän saarnasi seuraavaan tapaan:

"Verinen ovi Jesus on se, että Jesus Kristus saarnataan ristiin naulittuna sovintouhrina syntisten edestä? Ne, joiden sydämeen tämä koskee ja käy, tarvitsevat saada synnit anteeksi seurakunnassa Jesuksen veressä ja niin uskoa. He ovat lammashuoneeseen sisälle tulleet. Mutta ne, jotka eivät ole tästä ovesta sisälle tulleet, ovat ulos jääneet ja kutsutaan Jumalan sanassa koiriksi, velhoiksi, huorintekijöiksi, epäjumalan palvelijoiksi, valheen rakastajoiiksi ja tekijöiksi, olkootpa sitten omasta mielestään kuinka hurskaita hyvänsä ja maailman silmissä miten jumalaisia tahansa..."

Tähän suuntaan hän jatkoi lähes pari tuntia, mutta sillä välin istui Kölliskö ystävineen kamarissa. Sinne oli myöskin vetäentynyt muutamia epäileväisiä, jotka kysyivät heidän neuvoansa muutamissa kohden, missä eivät mielestään olleet hyväksyneet Aapon opetuksia.

Säälimättä paljasti Kölliskö villiläisten erhetyksiä käyttäen toisinaan melkein liikanaista jyrkkyyttä, jolloin myöskin kiertokoulunopettaja nöyrästi puuttui puheeseen.

Vihdoin meni Köllisköki pirtin ovelle seisomaan ja hetken päästä tuli siihen kiertokoulunopettajaki. Aappo oli jo saarnansa lopettamaisillaan. Viimeiset lauseensa olivat seuraavaa laatua:

"Laula neitsy Siijonin tytär hosiannaa ja hallelujaa Jumalan auringon alla. — Me tiedämme, että meidän ilomme ja voittovirtemme, laulumme ja hyppymme se on, joka perkeleelle joukkoinensa pahimman korvapiston ja sappitaudin antaa. Mutta syttyköön sitä kiivaammin Karitsan tuli palamaan ja Jumalan voittotorvet soimaan ja taivaan kellot kuulumaan neljällä ilman suunnalla. Kiitos ja ylistys ja hallelujaa Karitsalle, että Herra ijankaikkinen Jumala on valtakunnan omistanut, jossa syntiset miehet ja vaimot Jumalan kanteleita ijäisesti soittaa saavat. Vastoin kaikkia päällekkantajoitamme tahdomme huutaa avoimella suulla: hallelujaa, hallelujaa Jumalalle ja Karitsalle! Amen."

Nämät kiihoittavat sanat vaikuttivat Simon heikontuneeseen hermostoon hurmaavalla tavalla. Hänen

sielullinen tunne-elämänsä kiihtyi luonnottomaan riemuhurmaukseen.

Hih, huh; hih, huh; hih, huh! alkoi hän kiljahdella, käsillään haparoiden ympäriinsä.

"On juomaa! On viinaa! Juokaa ja juopukaa!" kiljasi eräs eukko, tarttuen Simon kaulaan ja vetäen hänet keskelle laattiaa. — Siellä oli jo kymmeniä hurmatuita ja toisia yhtyi alituisesti tuohon säännöttömään hyppyyn ja kiljuntaan.

"Tämä on Jumalan kanteleen soitto ja Pyhän Hengen uusi veisu, jota kuulen kristittyjen liikutetusta kokouksesta", arveli Aappo ja koki pyrkiä ulos pirtistä sitä myöten kuin hän irtaantumaan pääsi niistä tulisista syleilyistä, joita hänelle kahtapuolta raivostuneet tarjosivat.

"Jumalani! Kuinka pitkälle sallit tämän villityksen mennä?!" huokasi Kölliskö liikutettuna.

"Ainako vaan huokaat Herran puoleen tuhoaksesi Hänen henkensä töitä?!" sanoi Aappo ja sisällisestä liikutuksesta värähteli hänen äänensä.

"Yhden asian minä vaan varmasti tiedän", sanoi kiertokoulunopettaja.

"Ja mikä se on?" kysyivät Aappo ja Kölliskö yhtä-aikaa.

"Että mitä tässäki liikkeessä Jumalasta on, se pysyy; ja mitä siinä on ihmisistä, se kyllä aikaa voittaen tyhjään raukeaa", sanoi hän ja pyyhkäsi vesikarpalon silmistään.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KÖLLISKÖ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a

compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail)

within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to

reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.